

การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
THE STUDY OF SITUATIONS AND METHODS FOR TEACHING AND
LEARNING MANAGEMENT OF THE ECCLESIASTICAL DHAMMA
SCHOOLS IN KAENGKHOI DISTRICT, SARABURI PROVINCE

พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมฺโม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมฺโม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE STUDY OF SITUATIONS AND METHODS FOR TEACHING AND
LEARNING MANAGEMENT OF THE ECCLESIASTICAL DHAMMA
SCHOOLS IN KAENGKHOI DISTRICT, SARABURI PROVINCE

PHRAKRUWICHITKITKOSOL (MANACHAI ATIDHAMMO)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....

(พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ประธานกรรมการ

(พระครูปริมาณรัักษ์, รศ.ดร.)

กรรมการ

.....

(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

กรรมการ

.....

(ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

.....

(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร.)

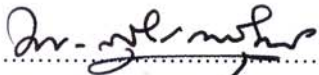
กรรมการ

.....

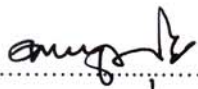
(อาจารย์วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	ประธานกรรมการ
	อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร.	กรรมการ
	อาจารย์วันชัย สุขตาม	กรรมการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

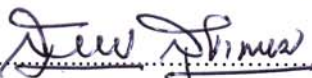
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ

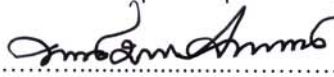
(พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร.)

 กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทองวิทย์ แก้วศรี)

 กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม)

 กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร.)

 กรรมการ

(อาจารย์ วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร.

กรรมการ

อาจารย์ วันชัย สุขตาม

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย : พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมโม)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุยะพรหม, ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.ม.,
M.A., Ph. D. (Pol. Sc.)

: พระมหาอำนาจ อัสการี, ป.ธ.๔, พธ.บ., M.A., Ph. D.

: อาจารย์วันชัย สุขตาม, พธ.บ., ศศ.บ., รป.ม.

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสอน และนักเรียนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๑๖๔ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ ตำแหน่ง อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๗๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในพื้นที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ในด้านหลักสูตรการสอน อยู่ในระดับมากสำหรับในด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง

๒. สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในพื้นที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับพระสงฆ์ที่มีสถานภาพ พรหม วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาส่วนใหญ่ของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในพื้นที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี คือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ในด้านการทำแผนการสอน ตารางเรียนที่ใช้ไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน สื่อการสอนก็มีไม่เพียงพอ การวัดและประเมินผลก็ประเมินแต่ผู้เรียน ดังนั้น พระสงฆ์และผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในพื้นที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ควรมีการเพิ่มบุคลากรและส่งเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดทำแผนการสอน และควรจัดหาสื่อการสอนให้เพียงพอ และควรมีการวัดและประเมินผลผู้สอนด้วย และควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน โดยใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจริยวัตรตามหลักพระวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

Thesis Title : The Study of Situations and Methods for Teaching and Learning Management of the Ecclesiastical Dhamma Schools in KaengKhoi District, Saraburi Province

Researcher : PhrakruWichitkitkosol (Manachai Atidhammo)

Degree : Master of Arts (Budhhist Management)

Thesis Supervisor Committee

: Assist. Prof. Surapon Suyaprom , Pali IV, Dip. Ed.
B.A., M.A., Ph. D. (Pol. Sc.)

: Phramaha Amnuay Amsukari , Pali IV.

: Mr. Wanchai Sukhatam , B.A., M.A.
(Human Resource Mangement)

Date of Graduate : 21 March 2012

ABSTRACT

The research entitled “The Study of Situations and Methods for Teaching and Learning Management of the Ecclesiastical Dhamma Schools in Kaengkhoi District, Saraburi Province” has the following objectives : (1) to study the situations and methods for teaching and learning management, (2) to compare the situations and methods for teaching and learning management classified by personal status, and (3) to study problems, obstacles and suggestions in the teaching and learning management. The survey research is conduct random sampling of 164 samples of teachers and students. The tools used for data collection of this research are the questionnaires devided into three parts as Part 1 : the check list on personal data of the respondents such as status, age, ordination years. Part 2 : the questionnaire on situations and methods of

teaching and learning management. Part 3 : the open questionnaire on problems, obstacles and suggestions in teaching and learning management of the secular education, Dhamma and Pali studies ; Ecclesiastical Dhamma Schools in Kaengkhoi District, Saraburi Province. The reliability test is 0.971. The statistics are used for the data analysis through such as percentage, mean, standard deviation (S.D) and one-way Anova and Least Significant Different : LSD.

The findings of this research are as following :

1. In overall, situations and methods for teaching and learning management of the Ecclesiastical Dhamma Schools in Kaengkhoi District, Saraburi Province in five parts were in the medium level. An average was at 3.32 , and when considered by each part found that curriculum was in the high level but the others such as course preparation, course syllabus, teaching materials and assessment were in the medium levels.

2. The situations and methods for teaching and learning management of the Ecclesiastical Dhamma Schools in Kaengkhoi District, Saraburi Province classified by personal status such as different age, it is relevant to hypothesis set up. For the monks who have the different ordination years, secular education, Dhamma and Pali studies, it is not statistically significant different, so the relevant to hypothesis set forth could be rejected.

3. The key problems of monks who have running the teaching and learning management of the Ecclesiastical Dhamma Schools in Kaengkhoi District, Saraburi Province are lack of experienced teachers to create the course syllabus, study schedule and schedule was not suitable. Teaching materials and resources were not sufficient, learning and testing assessment were measured by only learners. Therefore, the monks and directors of the said ecclesiastical schools should recruit more teachers, support and increase more energy of creating the course syllabus. Furthermore, teaching materials should be provided adequately as well as assessment should be tested also both to learners and teachers. They should work systematically with full capacity. They also should have the good conducts, proper behaviors according to disciplines, well patient and devote to work hard with sincerity for the security of Buddhism.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่ายซึ่งผู้วิจัยขอระบุนามเพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยพระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร. และอาจารย์วันชัย สุขตาม ที่ได้สละเวลาและให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ทำให้นักวิจัยดำเนินไปด้วยความราบรื่น

ขออนุโมทนาขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ ปรธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และเป็นผู้แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำปรึกษาในการเสนอโครงการวิทยานิพนธ์ อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, อาจารย์วันชัย สุขตาม และอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าจากตำราต่าง ๆ พร้อมตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคณาจารย์ในคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระสุธีวรารักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี พระครูภาวนาวารคุณ เจ้าคณะอำเภอแก่งคอย ที่ได้สนับสนุนการศึกษาให้ข้อเสนอแนะ และให้กำลังใจมาโดยตลอด ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกท่าน ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและสนับสนุนด้วยดี

ขออนุโมทนาขอขอบคุณ คุณสุกัญญา แฉ่งนคร เจ้าหน้าที่ธุรการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ช่วยอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในทุกประการแก่งานวิจัยฉบับนี้

ขออนุโมทนาขอขอบคุณ อุบาสก อุบาสิกา และชาวบ้านสองคอนกลาง ตำบลสองคอน ที่ได้ถวายความอุปถัมภ์ในการศึกษาเล่าเรียน จนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท

ความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ และบุพการีผู้ให้กำเนิด ผู้ให้ชีวิต ผู้ที่ให้อะไรทุกอย่าง ที่คอยเป็นที่พึ่งเป็นที่กำลังใจ ให้ความเข้าใจมาโดยตลอด และขออุทิศให้บรรพบุรุษครอบครัวศรีภักดี มีพ่อแม่ปู่ย่าตายาย รวมถึงพี่น้องและญาติมิตรทุกท่าน ผู้ที่เคยมอบความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อดิธมโม)

๒๑ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓	ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔	ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕	สมมติฐานในการวิจัย	๕
๑.๖	นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗	ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๙
๒.๒	แนวคิดเกี่ยวกับการศาสนศึกษา	๔๘
๒.๓	แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม	๕๑
๒.๔	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	๖๙
๒.๕	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๕.๑	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	๗๐
๒.๕.๒	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษา	๗๕
๒.๕.๓	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม	๗๘
๒.๖	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๔
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	๙๒
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	๙๗
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	๑๑๐
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๔
บรรณานุกรม	๑๒๖
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๓๔
ภาคผนวก ข. ผลของการหาค่า IOC	๑๔๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๔๔
ภาคผนวก ง. ผลของค่า Alpha	๑๔๖
ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๔๘
ภาคผนวก ฉ. หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๔
ภาคผนวก ช. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์	๑๕๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ แผนการสอนแบบตาราง	๒๙
๒.๒ ตัวอย่างแผนการสอนแบบตาราง	๒๙
๓.๑ จำนวนของครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และนักเรียนนักธรรม ชั้น ตริ โท เอก ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	๘๕
๔.๑ แสดงจำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม	๙๒
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านหลักสูตรการสอน	๙๓
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านวางแผนการสอน	๙๔
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน	๙๔
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอน	๙๕
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดและประเมินผล	๙๖
๔.๘ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพ	๙๘
๔.๙ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ	๙๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการจัดการเรียนการสอน	๑๐๐
๔.๑๑ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามพรรษา	๑๐๑
๔.๑๒ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ	๑๐๒
๔.๑๓ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางธรรม	๑๐๓
๔.๑๔ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม	๑๐๔
๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๐๕
๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการวางแผนการสอน	๑๐๖
๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการวัดและประเมินผล	๑๐๗
๔.๑๘ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบการศึกษาศาสนาและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑-๖	๑๐๘
๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านหลักสูตรการสอน	๑๑๐
๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผนการสอน	๑๑๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน	๑๑๑
๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอน	๑๑๒
๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดและประเมินผล	๑๑๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๒๐
๒.๒ ความสัมพันธ์ของสื่อกับการเรียนการสอน	๓๙
๒.๓ แสดงความเกี่ยวข้องกันของแนวคิดการวัดและการประเมิน	๔๒
๒.๔ รูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย	๕๒
๒.๕ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม	๕๕
๒.๖ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๓
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน วัดจัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นที่พึ่งพิงทางจิตวิญญาณ หรือที่พึ่งพิงทางใจ เป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตลอดจนเป็นที่อบรมบ่มนิสัย ขัดเกลา ฝึกฝนเหล่ากุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามระเบียบพระธรรมวินัยและระบบของวัดนั้น ที่ได้จัดไว้อย่างมีระบบแบบแผนแล้ว เมื่อลาสิกขาบทออกไป ก็จะเป็นคนดีในสังคม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ด้วยเหตุที่ว่า บุคคลผู้ได้ผ่านกระบวนการบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นคนดีน่านับถือ

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทุกระบวนการ เป็นการเสริมสร้างปัญญาของบุคคลให้กว้างไกล ด้วยอาศัยเนื้อหาสาระแห่งวิชาการที่ได้รับการทดสอบพิสูจน์ ศึกษาค้นคว้าด้วยระยะเวลาอันยาวนาน ถ่ายทอดออกมาเป็นวิชาการให้อนุชนได้ศึกษาเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้น คณะสงฆ์ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้วางระเบียบจัดระบบการศึกษาไว้อย่างรัดกุม มีความเข้มข้นในระบบ มีความมั่นคงในระเบียบ มีความยืดหยุ่นในรูปแบบแห่งการดำเนินงาน เพื่อให้พระสงฆ์ฆาริการทุกระดับได้ช่วยกันรับภาระในเรื่องการศึกษา โดยได้วางระบบ จัดระเบียบ วางหลักสูตรการศึกษาไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาในพระวินัย อย่างแจ่มชัด เพื่อสำรวมระวัง รักษาตนมิให้ผิดพลาดในสิ่งที่จะเป็นความเสียหายและเสื่อมเสียแก่มวลสงฆ์ อันจะเป็นการรักษาตัวให้แคล้วคลาดปลอดภัย ด้วยศีลาจารวัตรอันงดงาม ก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ถ้าพระสงฆ์สามเณรมีความสงบเสถียรเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย มีความงดงามด้วยศีลสุตาทีคุณ มีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมคำสอนของพระตถาคตเจ้า ไม่เอะอ้องอวดอ้าง โดยถือความเห็นหรือลัทธิของตนใหญ่ ชี้แจงข้ออรรถข้อธรรม

ตามพระธรรมวินัยที่พระตถาคตเจ้าได้แสดงไว้ดีแล้ว ไม่นอกกรรม ไม่นอกวินัยนอกสัทธุดาสน์ แสดงไปตามหลักธรรมคำสอน การพระศาสนาจักมีแต่ความมั่นคง เจริญรุ่งเรืองตลอดไป^๑

ตามระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดศาสนศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๔ กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษา เพื่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยวัดในกรุงเทพมหานคร เรียกว่า “สำนักเรียน” มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียน ส่วนวัดในจังหวัดอื่นๆ เรียกว่า “สำนักศาสนศึกษา” มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา รวมสำนักศาสนศึกษาทุกแห่งในจังหวัดเรียกว่า “สำนักเรียนคณะจังหวัด” โดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด ซึ่งการบริหารจัดการการเรียนการสอนของสำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียน และเจ้าสำนักศาสนศึกษาจะบริหารจัดการ โดยใช้หลักสูตรเดียวกัน และการสอบวัดผลกำหนดสอบพร้อมกันทั่วราชอาณาจักร แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินการสอบจึงเรียกการสอบว่า สอบในสนามหลวง โดยอาราธนาพระมหาเถรานุเถระเป็นแม่กองและเป็นกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองโดยตลอดแล้ว แต่ก็คงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ แต่งตั้งแม่กองธรรมสนามหลวงให้กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่นๆ และแต่งตั้งแม่กองบาลีสนามหลวง ให้กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่นๆ^๒

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการศึกษาวิชาการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับพื้นฐาน ซึ่งได้ดำเนินมาเป็นเวลาช้านาน โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ประทานกำเนิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา การศึกษาแผนกนี้มีส่วนช่วยการคณะสงฆ์และช่วยในการพัฒนาชาติบ้านเมือง เป็นปัจจัยส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี คณะสงฆ์และรัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาส่วนนี้ตลอดมา^๓ ซึ่งการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มี ๓ ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก

๒. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี ๙ ระดับ ได้แก่ ประโยค ๑-๒ จนถึงเปรียญธรรม ๘ประโยค

^๑แม่กองบาลีสนามหลวง, สอบบาลีสนามหลวง, (กรุงเทพมหานคร : อารการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๒พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

^๓กรมการศาสนา, แบบเรียนวิชาสาวกประวัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๘.

๓. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลีและธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแกน ๓๖ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ๒๑ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวม ๕๗ หน่วยกิต^๕

สำนักศาสนศึกษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นองค์การศาสนศึกษาที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นสถานที่ให้การศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร เป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพ ดังนั้นการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ซึ่งการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารของโรงเรียนเอง แต่ละโรงเรียนมีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นอิสระและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและเทคนิคการบริหารของเจ้าสำนักหรือเจ้าอาวาสและคณะผู้บริหาร โดยมีผลการสอบได้และสอบตกของนักเรียนพระปริยัติธรรมเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของการบริหารสำนักเรียน

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นอำเภอที่มีพื้นที่และประชากรพระสงฆ์สามเณรจำนวนมาก และประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอยู่หลายประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากสถิติผลการสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในอำเภอแก่งคอย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๓ พบว่า มีจำนวนพระภิกษุที่ศึกษาและเข้าสอบ จำนวน ๒๕๐ รูป สอบได้เพียง ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒ รูปเท่านั้น^๕ นับว่าเป็นจำนวนที่ต่ำมาก สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมยังไม่ประสบความสำเร็จ

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าให้ทราบว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง และมีสภาพและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร ตลอดจนปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด และมีอะไรเป็นปัจจัยมูลเหตุแห่งปัญหาดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ร่วมกัน

^๕สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^๕สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, กำหนดวิธีการบริการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ประจำปี ๒๕๕๔, (สระบุรี : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕.

ปรับปรุงแก้ไข การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพ และแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษายสามัญญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ครูสอน และนักเรียนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีจำนวน ๒๗๘ รูป^๖

^๖ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, กำหนดวิธีการบริการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ประจำปี ๒๕๕๔, (สระบุรี : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๑๐ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีความแตกต่างกันตามสถานภาพส่วนบุคคลหรือไม่อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ให้แก่พระภิกษุและสามเณรตามที่มหาเถรสมาคมประกาศ และมีนักเรียนรวมกันไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป (ในเขตอำเภอแก่งคอย)

สภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ดังนี้

ด้านหลักสูตรการสอน หมายถึง เนื้อหาสาระที่จัดให้เรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำหรับนักธรรม ชั้นตรี โท เอก ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ

๑.๑ หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรมวิภาค วิชาพุทธประวัติ และ วิชาวินัย

๑.๒ หลักสูตรนักธรรมชั้นโท ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรมวิภาค วิชาอนุพุทธประวัติ และ วิชาวินัย

๑.๓ หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรม วิจารณ์ วิชาพุทธาณพุทธประวัติ และ วิชาวินัย

ด้านการวางแผนการสอน หมายถึง ขั้นตอนการเตรียมตัวก่อนสอน ที่ครูผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญ อันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะ ที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ เช่น การนำเอาวิชาหรือประสบการณ์ที่จะทำการสอนตลอดปีการศึกษา มาสร้างเป็นแผนกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำหรับนักธรรมชั้น ตรี โท เอก ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ด้านสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การนำสื่อการสอน เช่น บุคคล วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ครูผู้สอนนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดความรู้ เนื้อหาประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจในเนื้อหาของการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน และเกิดความเข้าใจในบทเรียน

ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง วิธีการและเครื่องมือ ในการวัดผลและประเมินผลการสอน ที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เช่น การกำหนดตัวเลขแทนพฤติกรรมของผู้เรียน และการตัดสินใจตีค่าตัวเลขนั้นออกมาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

แนวทางการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียน ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง อุปสรรคและขัดข้องในการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการที่มีคุณสมบัติได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามมาตราที่ ๓๗ และ ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๓๕

ผู้บริหาร หมายถึง เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าอาวาสให้เป็นเจ้าสำนักเรียน ผู้อำนวยการสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนพระปริยัติธรรม ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่สอนประจำในสำนักเรียน หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งมีหน้าที่สอนวิชาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี ในสำนักเรียนและโรงเรียนพระปริยัติธรรม

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุ สามเณร ที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานที่เกี่ยวข้อง กับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ แก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมีการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

- ๒.๑.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๑.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๑.๓ กระบวนการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
 - ๒.๑.๔.๑ ด้านหลักสูตรการสอน
 - ๒.๑.๔.๒ ด้านการวางแผนการสอน
 - ๒.๑.๔.๓ ด้านการจัดการเรียนการสอน
 - ๒.๑.๔.๔ ด้านสื่อการเรียนการสอน
 - ๒.๑.๔.๕ ด้านการวัดและประเมินผล

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการศาสนศึกษา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม

- ๒.๓.๑ โครงสร้างการศึกษาของคณะสงฆ์
- ๒.๓.๒ บทบาทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- ๒.๓.๓ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- ๒.๓.๔ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- ๒.๓.๕ การสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- ๒.๓.๖ บทบาทการจัดการเรียนการสอนของพระสงฆ์

๒.๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๑.๑. ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นวิธีการเชิงระบบ สามารถพิสูจน์และทดสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการเชิงระบบ ในขณะที่กระบวนการจัดการมีความหมายในเชิงการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลตามขั้นตอนการดำเนินการข้างต้น ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงหมายถึง วิธีการหรือกลวิธีในการใช้ความพยายามของครูที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่างๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับหลักการ ทฤษฎี ความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้เรียน ผู้สอน สื่อ รูปแบบวิธีการ ศิลป์การสอน การวัดและการประเมินผล ตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี

กระทรวงศึกษาธิการ ระบุว่า ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งทางความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กรและสังคมเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์หาทางแก้ไข โดยเฉพาะศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษโดยการเรียนรู้ในสาระต่างๆ นั้น ผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๑. มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย
๒. ต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง
๓. ควรใช้รูปแบบ หรือ วิธีการที่หลากหลาย
๔. เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
๕. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
๖. การเรียนรู้ร่วมกัน
๗. การเรียนรู้จากธรรมชาติ
๘. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

๙. การเรียนรู้แบบบูรณาการ
 ๑๐. การเรียนรู้คุณธรรม
 ๑๑. ใช้กระบวนการจัดการ
 ๑๒. ใช้กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 ๑๓. ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
 ๑๔. ใช้การบูรณาการเนื้อหาและกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม
 ๑๕. ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ^๑
- ลัดดา ศิริพันธุ์ กล่าวถึงความหมายและแนวในการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้
- แนวในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน สำหรับครูมี ๔ ประการ ได้แก่
๑. พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (wittiness) คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน
 ๒. การทำงานหลายๆ งานได้พร้อมๆ กันในเวลาเดียวกัน (overlapping) คือ ความสามารถที่ครูจะทำกิจกรรมมากกว่าหนึ่งกิจกรรมในเวลาเดียวกัน เช่น การจัดเรียนเป็นกลุ่มหรือเฉพาะบุคคล
 ๓. ความลื่นไหลระหว่างการจัดการเรียนการสอน (momentum during lessons) คือ ความสามารถที่ครูจะจัดบทเรียนที่ทำให้นักเรียนชนะอุปสรรคและปัญหา และให้นักเรียนเห็นถึงการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน
 ๔. ให้งานหลากหลายและท้าทาย (challenge and variety in assignmenets) คือ ความสามารถที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายท้าทายความสามารถของนักเรียน^๒
- ระบบการเรียนการสอน คือ การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้
- การสอน หมายถึง การจัดสถานการณ์ (situation) สภาพการณ์ (activities) เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ (experience) ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเรียนรู้ (learning) ได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นการสอนยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความงอกงามในด้านกาย

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^๒ลัดดา ศิริพันธุ์, “การศึกษาสภาพการจัดการเตรียมการสอนกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖-๑๘.

อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งความสามารถด้านอื่นๆ ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ซึ่งถือว่าเป็นจุดสูงสุดของการศึกษานั้นเอง การสอนมีความหมาย ๒ นัย คือ

๑. ความหมายอย่างแคบ การสอน หมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่วๆ ไป

๒. ความหมายอย่างกว้าง การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ การจัดสถานการณ์หรือจัดกิจกรรมอันเป็นการวางแผนการที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกรวมทั้งการเรียนที่จัดเป็นแบบฉบับต่างๆ หรือจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยไม่มีการฝึตรอง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับวิธีการเรียนของผู้เรียน จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคงทนยั่งยืน ถ้าผู้เรียนได้รับการสอนที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนที่ผู้เรียนชอบจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนสูงขึ้น

๒.๑.๒. ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

การสอนเป็นหน้าที่ของครู ถึงแม้ว่าสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมากมาเพียงใดก็ตาม แต่ความสำคัญและความจำเป็นของครูก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากครูคือผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรอบด้านขึ้นในตัว of นักเรียน ดังนั้นภารกิจหลักของครูก็คือการสอน หรือการให้การศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดในการที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ครูจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการ และแรงจูงใจ ที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ รู้จักคิด วิเคราะห์ มีส่วนร่วม และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเห็นว่าการปฏิรูปการศึกษาเน้นคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้นครูซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจในระบบการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

๒.๑.๓. กระบวนการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการจัดการเรียนการสอน สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. ก่อนใช้กระบวนการเรียนการสอน

ผู้จัดกระบวนการเรียนการสอนต้องทำศึกษาหลักสูตร คู่มือครู แนวทางการจัดการเรียนการสอน การกำหนดวัตถุประสงค์การสอน มาตรฐานการเรียนรู้ สาระวิชา ความพร้อมของผู้เรียน ยึดถือเป็นปัจจัยต่างๆ ที่แวดล้อมตลอดหลักสูตร งานวิจัย และความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านเนื้อหาสาระและวิธีการจัดการเรียนการสอน แล้วนำมาจัดวางแผนการสอนโดย

ออกแบบกระบวนการสอนและจัดทำแผนการสอน ตรวจสอบและปรับปรุงก่อนใช้จริงจากผู้เชี่ยวชาญและจากการทดลองใช้ ปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพแล้วจึงไปใช้สอน

๒. ระหว่างการใช้กระบวนการเรียนการสอน

การจัดกระบวนการเรียนการสอนสามารถจัดได้ ๒ นัย คือ

๑. การจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยทั่วไป แบ่งออก ๖ ขั้นตอน ดังนี้คือ

๑) ขั้นเตรียมความพร้อมของผู้เรียนผู้สอน คือ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือการวัด ประเมินผลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องก่อนสอน

๒) ขั้นนำเข้าสูบทเรียน ขั้นนี้เป็นขั้นดึงความสนใจของผู้เรียนทั้งหมดให้มาสนใจกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจะดำเนินการขึ้นระหว่างสอน ขั้นนี้อาจใช้ได้หลายวิธีตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ความสะดวกและสอดคล้องกับกิจกรรมและบทเรียนที่จะจัดขึ้น เช่น แสดงกิจกรรม แนะนำจุดประสงค์การเรียนรู้ ดูอุปกรณ์สอบทบทวน ประสพการณ์เดิม เริ่มต้นโน้มน้าว กล่าวคำถาม ทำท่าทาง ปูทางด้านข่าว เล่านิทาน นำสถานการณ์มากล่าวอ้าง สร้างบรรยากาศรองสอนของผู้เรียนที่สนใจนำไปสู่กระบวนการ จัดการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสนุกสนาน และเพลิดเพลินกับบทเรียน โดยมีปฏิสัมพันธ์กันทางบวกระหว่างครูกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง

๓) ขั้นสอนตามรูปแบบการสอน กระบวนการเรียนรู้ วิธีสอน เทคนิคการสอน และศิลปะการสอนต่างๆ ที่ถูกเลือกมาใช้ในการสอนที่ถูกออกแบบไว้ โดยขั้นนี้ถือเป็นการจัดประสพการณ์การเรียนรู้ที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียนด้วยการบูรณาการ เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนเทคนิควิธีที่สอดคล้องกับธรรมชาติ วัย ประสพการณ์ของผู้เรียนอย่างเหมาะสม สามารถบรรลุคุณลักษณะ คุณภาพหรือพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์โดยมีสื่อนวัตกรรม และเครื่องมือการวัดผลเข้ามาร่วมดำเนินการอย่างเหมาะสมกับขั้นตอนที่กำหนด

๔) ขั้นสรุปบทเรียน ขั้นนี้เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงสรุปว่าสาระการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจริงๆ มีอะไรบ้าง โดยอาจสรุปเฉพาะประเด็นหรือหัวข้อสำคัญๆ ดังที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ เป็นการย้ำสิ่งที่หลงเหลือจากการสอนของครูและการเรียนของผู้เรียนเมื่อกระบวนการเรียนการสอนสิ้นสุดลงไปแล้ว อาจสรุปด้วยการใช้การอภิปราย การจดบันทึก การย่อ การแต่งบทร้อยกรอง การจัดทำโครงการ การประมวลเหตุการณ์ การวาดภาพ การจัดทำผังความคิด เครือข่าย ฯลฯ

๕) ขั้นวัดผลและประเมินผล ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนตรวจสอบตนเองว่าได้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใดในสภาพที่เป็นจริง หลังกระบวนการเรียนการสอนสิ้นสุดลง การวัดผลการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตนเองของผู้เรียน ให้บรรลุศักยภาพสูงสุดของการพัฒนา ดังนั้น วิธีประเมินต้องใช้เครื่องมือหรือวิธีการที่หลากหลายและ

เที่ยงตรง การประเมินผลที่ดีต้องประเมินทั้งก่อนสอน ระหว่างสอน และหลังกระบวนการจัดการเรียนการสอนสิ้นสุดลง เพื่อครูผู้สอนสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนไปตัดสินผลการเรียน

๖) ขั้นส่งเสริมความแม่นยำและเปิดโอกาสให้ใช้จริงในชีวิตประจำวัน

๒. กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้เฉพาะ

การจัดการเรียนการสอนแบบนี้ มีขั้นตอนเหมือนกับการจัดการเรียนการสอนทั่วไปตามข้อที่ ๑ แต่ต้องจัดการสอนในข้อ ๓) ตามกระบวนการเรียนรู้ที่นำมาใช้ให้ครบถ้วนหรือแม้ไม่ครบถ้วนแต่ก็สามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับบทเรียน วัย ประสบการณ์และประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนได้ โดยกระบวนการดังกล่าวที่นำมาใช้สอน เช่น กระบวนการทักษะ ๙ ขั้น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการสร้างเจตคติ กระบวนการสร้างทักษะ กระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการจำ และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น^๓

๒.๑.๔. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๑. ด้านหลักสูตรการสอน

๑) ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน คือ เป็นแนวทางให้เกิดการเรียนการสอน ถ้าขาดหลักสูตรแล้วกระบวนการเรียนการสอน ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้นนักการศึกษาตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างกว้างขวางแตกต่างกันออกไป ตามทัศนะและแนวคิดของนักศึกษ แต่ละท่านดังนี้

บรรพต สุวรรณประเสริฐ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๔ นัย คือ

๑. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน

๒. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

๓. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน

๔. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวัง จะให้ผู้เรียนได้รับ^๔

ธำรง บัวศรี ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้^๕

^๓ชาญชัย ยมดิษฐ์, เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : อุดมการณ์พิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๖-๗๐, ๘๘-๙๔, ๑๐๖-๑๐๗.

^๔บรรพต สุวรรณประเสริฐ, การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^๕ธำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

กาญจนา คุณารักษ์ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการหรือแผนข้อกำหนดอันประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้เอากัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง^๖

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญ ของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา^๗

คราวห์ (Crow) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ^๘

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander) ได้ให้คำนิยาม หลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ การจัดเตรียมมวลประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลความมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้างๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะโรงเรียน^๙

จากความหมายของหลักสูตรดังที่ได้กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง เนื้อหา สาระ และมวลประสบการณ์ ที่จัดให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้และผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

๒) องค์ประกอบของหลักสูตร

ในตัวหลักสูตรจะวางองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นหัวข้อสำคัญๆ เพื่อที่จะสามารถกำหนดแนวทางในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องและเป็นลำดับขั้นตอนนอกจากนี้ องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้อย่างสอดคล้องใกล้เคียงกัน ดังนี้

^๖กาญจนา คุณารักษ์, **หลักสูตรและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^๗กรมการศาสนา, **รายงานการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗-๒๘.

^๘Crow & A. W. Crow, **Introduction to education**, (New Delhi : Eurage Publishing House, 1980), p. 250.

^๙Saylor & Alexander, **Planning Curriculum for School**, (New York : Holt Rinehart and Winston, 1874), p. 4.

ธำรง บัวศรี ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้^{๑๐}

๑. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
๒. จุดหมายของหลักสูตร
๓. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร
๔. จุดประสงค์ของวิชา
๕. เนื้อหา
๖. จุดประสงค์ของการเรียนรู้
๗. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
๘. การประเมินผล
๙. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

เคอร์ (Kerr) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ๔ ส่วน คือ^{๑๑}

๑. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
๒. เนื้อหาความรู้
๓. ประสบการณ์เรียน
๔. การประเมินผล

โบแชมพ์ (Beauchamp) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตร ๔ ประการ คือ^{๑๒}

๑. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
๒. จุดมุ่งหมายทั่วไป
๓. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
๔. การประเมินผล

ทาบ (Taba) ได้สรุป หลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ คือ^{๑๓}

๑. จุดหมายกับวัตถุประสงค์

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๙.

^{๑๑} Kerr, John F., **Changing the Curriculum**, (London : The University of London Press, 1968), pp. 16-17.

^{๑๒} Beauchamp, George A., **A Curriculum Theory**, (Wilmette Illinois : The Kagg Press, 1975), pp. 107-109.

^{๑๓} Taba, H., **Curriculum Development : theory and practice**. (New York : Harcourt, Brace, & World, 1962), p. 14.

๒. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เรียนรู้

๓. รูปแบบการเรียนการสอน

๔. การประเมินผลการเรียนรู้

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ๘ ประการ คือ

๑. จุดมุ่งหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและหลักสูตร

๒. หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร

๓. โครงสร้าง คือ กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร

๔. จุดประสงค์ของการเรียนรู้แต่ละรายวิชา หมายถึง ความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติ
บางประการ โดยเฉพาะรายวิชานั้นๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องรู้ ต้องมี หรือต้องปฏิบัติ

๕. เนื้อหารายวิชา คือ ประสบการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่กำหนดไว้
สำหรับรายวิชานั้นๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้

๖. สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจทักษะและทัศนคติที่
ต้องการ

๗. วิธีการสอน ย่อมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น

๘. การประเมินผล คือ เมื่อสอนไปแล้วจะต้องวัดดูว่านักเรียนได้เกิด มีความรู้
ความเข้าใจ และทักษะตามนัยของจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพียงใดหรือไม่ และจะต้องปรับปรุง
แก้ไขอย่างไรต่อไป^{๑๔}

จากแนวคิดดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรดังที่นักการศึกษา
ได้กำหนดไว้ข้างต้นจะเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นสิ่งกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะให้เกิด
แก่ผู้เรียน

๒. เนื้อหาวิชาที่เป็นสาระสำคัญของความรู้ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือ ทำให้ผู้เรียน
เกิดการพัฒนา

๓. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยมี
จุดมุ่งหมายเป็นจุดหมายปลายทาง และเนื้อหาวิชาเป็นสื่อที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ทำให้
ผู้เรียนเกิดการพัฒนา

๔. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอนว่า เกิดผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด

ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร จะเป็นแนวทางในการนำ
หลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมาก

^{๑๔}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๕,
(กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๔), หน้า ๔-๕.

ยิ่งขึ้น นอกจากนี้อีกประกอบของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่ประกาศใช้ในปัจจุบันมี จุดประสงค์และรายละเอียดแต่ละระดับชั้นดังนี้

๑. จุดประสงค์หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แยกตามรายวิชา มีดังนี้

๑.๑ วิชา เรียงความแก้กระทู้ธรรม จุดประสงค์มีดังนี้

๑) นักเรียนรู้จักคุณค่าของธรรมะ รู้จักรับผิดชอบชั่วดี และรู้จักประยุกต์ธรรมะใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในปัจจุบัน สามารถสื่อสารออกมาโดยการ เรียงความได้

๒) นักเรียนเข้าใจหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม

๓) นักเรียนสามารถใช้ภาษาและสำนวนในการพรรณนาเนื้อความได้อย่าง กลมกลืน มีอรรถรส

๔) นักเรียนรู้จักเปรียบเทียบธรรมะ กับเรื่องตัวอย่างที่ยกขึ้นมากได้อย่าง สอดคล้องกลมกลืน

๕) นักเรียนสามารถจำธรรม และนำไปเผยแพร่ได้ โดยการเรียงความ หรือการ บรรยายธรรม

๑.๒ วิชา ธรรมะ จุดประสงค์มีดังนี้

๑) นักเรียนสามารถจำหัวข้อธรรมะในหมวดที่เรียน และเข้าใจธรรมะในแต่ละ หัวข้อได้

๒) นักเรียนเข้าใจความหมาย และอธิบายถึงประโยชน์ของธรรมะแต่ละหัวข้อได้

๓) นักเรียนสามารถประยุกต์ธรรมะไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันของตนเองได้

๔) นักเรียนสามารถจะอธิบายและตอบปัญหาข้อสงสัยของผู้อื่นเกี่ยวกับธรรมะที่ ได้เรียนมาได้อย่างถูกต้อง

๕) นักเรียนรู้จักการนำธรรมะที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันในหัวข้อต่าง ๆ มา เปรียบเทียบกันได้

๑.๓ วิชา พุทธ จุดประสงค์มีดังนี้

๑) นักเรียนสามารถจำเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ ด้านวัน/เวลา/ สถานที่ รวมทั้งชื่อบุคคลและสถานที่ต่างๆ ได้

๒) นักเรียนเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ในพุทธประวัติทั้งส่วนเป็นอภินิหารและธรรมะ

๓) นักเรียนสามารถอธิบายและตอบคำถามที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พุทธานุพุทธประวัติ และประวัติพระพุทธศาสนาได้

๔) นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาที่ผ่านมาแล้วทั้งด้าน เจริญและด้านเสื่อม

๕) นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจศาสนพิธีในพระพุทธศาสนาสามารถแนะนำผู้อื่นได้

๑.๔ วิชา วินัย จุดประสงค์มีดังนี้

๑) นักเรียนสามารถจำวินัยบัญญัติในระดับชั้นที่ศึกษา และเข้าใจความหมายวินัยบัญญัตินั้นได้อย่างถูกต้อง

๒) นักเรียนได้เรียนรู้จุดประสงค์และเป้าหมายของวินัยบัญญัติที่ศึกษาได้ดี

๓) นักเรียนสามารถนำหลักในพระวินัยมาวินิจฉัยตัดสินเหตุการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

๔) นักเรียนสามารถอธิบายและตอบปัญหาที่เกี่ยวกับพระวินัยในพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง^{๑๔}

๒. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ที่ประกาศใช้ในปัจจุบันมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ หลักสูตรชั้นตรี

๒.๑.๑ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ ให้นักเรียนแต่งอธิบายให้สมเหตุผล อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบด้วย ๑ สุภาษิต บอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย สุภาษิตที่อ้างมานั้นต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อ สมเรื่องกับกระทู้ตั้งชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๒ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒.๑.๒ วิชาธรรม ใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิปปิปฏิบัติ

๒.๑.๓ วิชาพุทธ ใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว) ศาสนพิธีเล่ม ๑

๒.๑.๔ วิชาวินัย ใช้หนังสือนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ วินัยมุขเล่ม ๑

๒.๒ หลักสูตรชั้นโท

๒.๒.๑ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๒ ให้นักเรียนแต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบ ไม่น้อยกว่า ๒ สุภาษิต และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำซ้อนกัน แต่จะซ้ำคัมภีร์ได้ไม่ห้าม สุภาษิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๓ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒.๒.๒ วิชาธรรม แก้ปัญหาธรรมวิภาคพิสดารออกไป ใช้หนังสือธรรมวิภาคและปริเฉทที่ ๒

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๑๙.

๒.๒.๓ วิชาพุทธ แก่ปัญหานุพุทธประวัติ ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติ และ พุทธานุพุทธประวัติ อังก่อเฉพาะประวัติพระสาวก สังคตติกา ปฐมสมโพธิกา พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว) และ ศาสนพิธีเล่ม ๒ ขององค์การศึกษา

๒.๒.๔ วิชาวินัย แก่ปัญหาวินัยให้พิสดารออกไป ใช้หนังสือ วินัยมุขเล่ม ๑-๒ (ผู้จะเข้าสอบประโยคนักธรรมชั้นโท ต้องได้ประโยคนักธรรมชั้นตรี ในสนามหลวงมาแล้ว)

๒.๓ นักธรรมชั้นเอก

๒.๓.๑ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๓ ให้ นักเรียนแต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๓ สุภาษิต และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำซ้อนกัน แต่จะซ้ำคัมภีร์ ได้ไม่ห้าม สุภาษิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๔ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒.๓.๒ วิชาธรรม แก่ปัญหาธรรมโดยปรมัตถเทศนา ใช้หนังสือธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตถปฏิบัติ และสังสารวัฏ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน มหาสติปัฏฐาน คิริमानนทสูตร

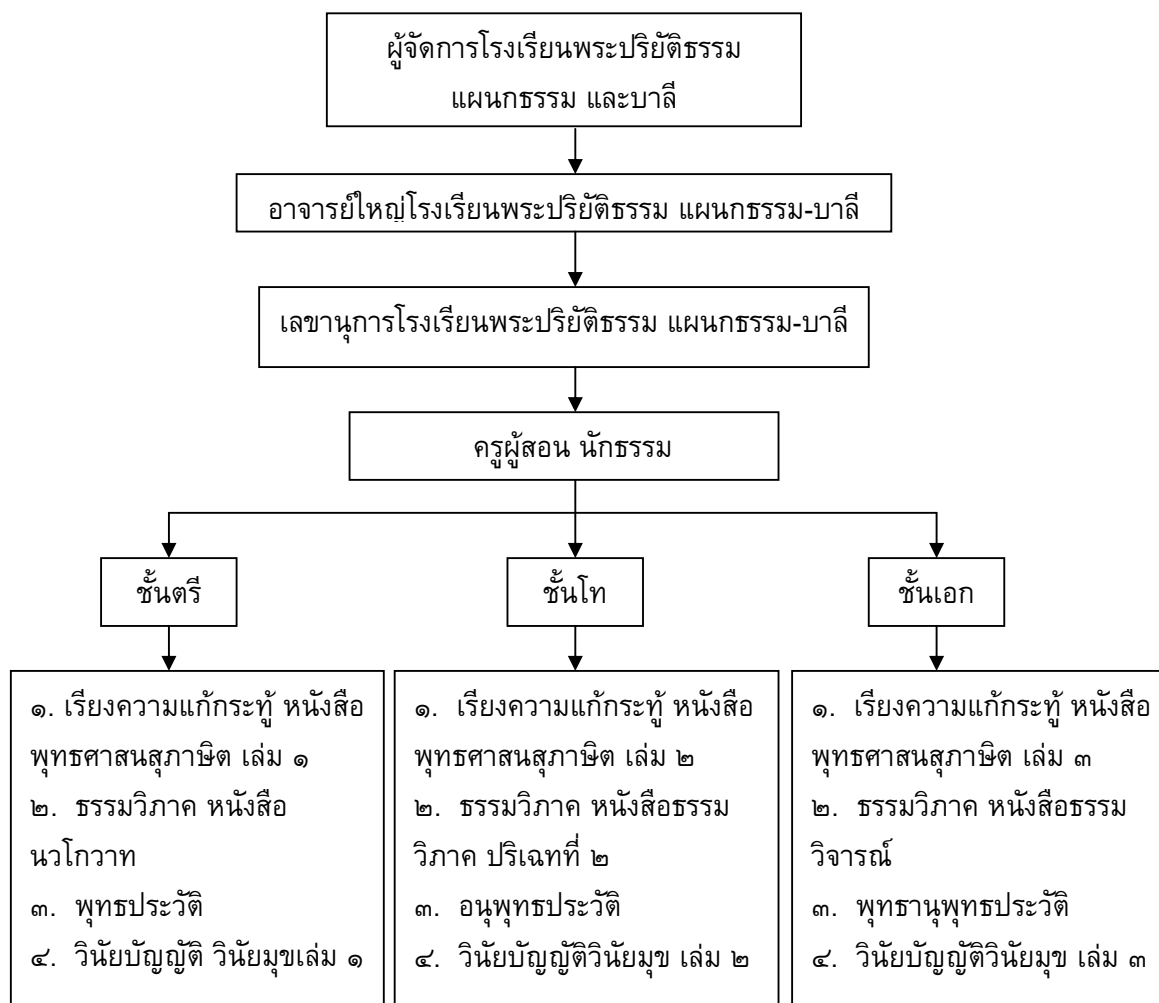
๒.๓.๓ วิชาพุทธ แก่ปัญหาพุทธานุพุทธประวัติ กับข้อธรรมในท้องถิ่นเรื่องนั้น ใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสสเทว) พุทธานุพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พระปฐมสมโพธิกา พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

๒.๓.๔ วิชาวินัย แก่ปัญหาวินัยมีสังฆกรรมเป็นต้น ใช้หนังสือ วินัยมุขเล่ม ๓ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ผู้จะเข้าสอบประโยคนักธรรมชั้นเอก ต้องได้ประโยคนักธรรมชั้นโท ในสนามหลวงมาแล้ว)^{๑๖}

นอกจากนี้สภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน จะดำเนินการโดย มอบหมายให้อาจารย์ผู้ทำหน้าที่สอนที่จบนักธรรมชั้นเอกแล้ว (มหาเปรียญ ป.๓ ขึ้นไป) รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแต่ละรูปมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหา และมี คุณวุฒิ วัยวุฒิ ประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกันไป และสอนด้วยวิธีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ แต่จะมีผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และเลขานุการโรงเรียนเป็นผู้กำหนดนโยบายใน

^{๑๖}สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๕-๗.

การจัดการเรียนการสอน ให้อยู่ภายใต้กรอบของหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมซึ่งมีรายละเอียดของหลักสูตรแตกต่างกันตามระดับชั้นดังนี้^{๓๗}

แผนภาพที่ ๒.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

๓) ลักษณะของหลักสูตร

ลักษณะของหลักสูตร หมายถึง รูปแบบของหลักสูตรที่เกิดจากการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมประสบการณ์

^{๓๗} พระมหาพรเทพ นนฺทจฺณฺโท, อ่างใน พระมหาสุเมธา ถิรวฑฺฒโน, “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

สิทธิพล เวียงธรรม ได้จัดลักษณะของหลักสูตรไว้ดังนี้

๑. หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ (the competency – based curriculum)

หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ เป็นหลักสูตรที่กำหนดความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษาไว้เป็นเกณฑ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับบุคลิกภาพและพัฒนาการของวัยในแต่ละระดับการศึกษา ทักษะและความสามารถในการแต่ละระดับจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยที่ทักษะและความสามารถในการเบื้องต้นจะเป็นฐานสำหรับการเพิ่มพูนทักษะและความสามารถต่อไป หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑.๑ กำหนดทักษะและความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนโดยอาศัยหลักการของทฤษฎีพัฒนาการและทฤษฎีการเรียนรู้ไว้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน

๑.๒ ทักษะและความสามารถเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นเร็ว – ช้า ต่างกัน ในแต่ละด้านหรือแต่ละคน ดังนั้นลักษณะของหลักสูตรจึงแบ่งเป็นช่วงชั้นเพื่อให้เป็นช่วงเวลาของการพัฒนาให้ถึงเกณฑ์มาตรฐาน

๑.๓ กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้

๒. ลักษณะหลักสูตรบูรณาการ (the integrated curriculum)

หลักสูตรบูรณาการ คือ หลักสูตรที่โครงสร้างของเนื้อหาวิชา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (inter – disciplinary) คือ มีการผสมผสานอย่างกลมกลืนของความรู้เรื่องต่าง ๆ องค์ประกอบของการเรียนรู้ทุกด้าน (ได้แก่ พุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย) และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นสหวิทยาการด้วย ในหลักสูตรบูรณาการเนื้อหาวิชาจะมีลักษณะเป็นหัวข้อกิจกรรมหรือหัวข้อปัญหา ซึ่งการผสมผสานเชื่อมโยงเพื่อหาความรู้จะต้องพยายามให้เกิดบูรณาการในลักษณะดังต่อไปนี้ทุกลักษณะ คือ

๒.๑ บูรณาการระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ หมายความว่าเนื้อหาความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับนั้น ผู้เรียนจะต้องมีวิธีการหรือกระบวนการที่จะได้รับความรู้นั้น ๆ อย่างชัดเจน

บูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ หมายความว่า การเกิดความรู้ใด ๆ นั้นจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องเกิดความรู้สึก เช่น ความตระหนักรู้ในประโยชน์หรือคุณค่าของรู้นั้น

บูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ หมายความว่า เมื่อผู้เรียนได้รับความรู้ใด ๆ จะต้องก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามรู้นั้น ๆ ด้วย

บูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่อยู่นอกโรงเรียนในวิถีชีวิตของผู้เรียน หมายความว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตหรือนำสิ่งที่อยู่นอกโรงเรียนมาใช้ในการเรียน^{๑๔}

สุนีย์ ภูพันธ์ ได้กล่าวถึงลักษณะหลักสูตรที่ดีจะนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้^{๑๕}

๑. ตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา
๒. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ
๓. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ
๔. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีการพัฒนาทุกด้าน
๕. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะ และวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในส่วนที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
๖. หลักสูตรที่ดี ควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อให้ได้ผลดีควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
๗. หลักสูตรที่ดี จะต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่างๆ เช่น
 - ๗.๑ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
 - ๗.๒ ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ
 - ๗.๓ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันแสดงลักษณะสังคม
 - ๗.๔ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
 - ๗.๕ ความเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิทยา
 - ๗.๖ ความเปลี่ยนแปลงแนวทางปรัชญาทางการศึกษา
 - ๗.๗ ความเปลี่ยนแปลงในจุดประสงค์ของการศึกษาซึ่งมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมี สัจการแห่งตน มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีประสิทธิภาพทาง เศรษฐกิจ
 - ๗.๘ วิวัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรม และภาวะความเป็นอยู่ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบการปกครองประเทศที่เปลี่ยนไป
 - ๗.๙ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นๆ ได้แก่ การบริหารทางการศึกษา อุปกรณ์ สื่อทัศนศึกษา วิธีการสอนและการประเมินผลทางการศึกษา

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔-๑๗๔.

^{๑๕} สุนีย์ ภูพันธ์, แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙-๒๐.

๘. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และต้องเรียงลำดับยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน

๙. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นแก่เด็ก

๑๐. หลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก

๑๑. หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่มมี ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต

๑๒. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

๑๓. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอนและอุปกรณ์สื่อการสอนประกอบเนื้อหาสาระที่จะสอนไว้อย่างเหมาะสม

๑๔. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

๑๕. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ

๑๖. หลักสูตรที่ดีต้องส่งเสริมให้เด็กแก้ปัญหา

๑๗. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก

๑๘. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล

๑๙. หลักสูตรที่ดีจะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมิน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

๑. เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมข้อมูลที่ได้จากนักเรียน สังคม กระบวนการเรียนการสอน และความรู้ที่ควรได้รับหรือไม่อย่างไร

๒. มีจุดหมายไว้ชัดเจน

๓. กระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้าและมีอิสระในการพัฒนาความสามารถ ความสนใจ

๔. นักเรียน และครูมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับแผนการเรียนต่างๆ ในหลักสูตร

๕. จุดหมายที่สำคัญมีความสอดคล้องกับโอกาสที่จะเรียนภายในกลุ่ม

๖. มีความเหมาะสมคล่องตัวที่จะนำไปใช้อย่างจริงจังหรือไม่ อย่างไร

๗. แผนงานเหมาะสมกับศูนย์กลางการศึกษาในโรงเรียนหรือไม่

๘. ความต้องการเป็นแรงดันจากภายนอก ได้รับการพิจารณาผ่านกระบวนการที่กำหนดไว้สมควรหรือไม่

๙. แผนงานของหลักสูตรมีความกว้างขวางหรือไม่

๑๐. กลุ่มที่รับผิดชอบในการวางแผนการนั้นเป็นตัวแทนของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน โดยส่วนรวมและกลุ่มอาชีพผู้ปกครอง^{๒๐}

จากทัศนะของนักวิชาการทางการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรที่ดีจะต้องมีชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียนและสังคม มีความสอดคล้องในทุกด้าน สามารถสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ถ้าเรามีหลักสูตรที่ถูกต้องเหมาะสมการเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางในเรื่องการศึกษาจะเป็นไปโดยราบรื่น สามารถสร้างลักษณะสังคมที่ดีได้ในอนาคต โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือได้อย่างเต็มภาคภูมิ

๒. ด้านการวางแผนการสอน

๑) ความหมายของการวางแผนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอน เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอนโดยใช้ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากการดำเนินงานตามระบบการสอน^{๒๑}

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวว่า การวางแผนการสอน คือการเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนของครูอื่นจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๒}

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า การวางแผนและเตรียมการสอนเป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนใครในเนื้อหาใด สอนเมื่อใด สอนอย่างไร และเพื่อให้เกิดอะไร การวางแผนและเตรียมการสอนมีหลายลักษณะ เช่น การวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และการวางแผนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง^{๒๓}

^{๒๐}Saylor, J. Galen, & Alexander, William M., Planning curriculum for schools, (New York : Holt, Rinehart, & Winston, 1974), p. 44.

^{๒๑}ชัยยงค์ พรหมวงศ์, กระบวนการสื่อสารการเรียนการสอน, (นนทบุรี : ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๖.

^{๒๒}อาภรณ์ ใจเที่ยง, เทคนิคและการวางแผนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๖.

^{๒๓}บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

สรุปได้ว่า การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบการสอน ซึ่งเป็นกำหนดการเตรียมการล่วงหน้าสำหรับความพร้อมในการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของครูในระดับต่างๆ ของการวางแผนระยะยาว ระยะกลาง ระยะสั้น และการวางแผนเฉพาะเรื่อง

๒) ความสำคัญของการวางแผนการสอน การวางแผนการสอน มีความสำคัญต่อครูในลักษณะต่างๆ กันดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวว่า การวางแผนการสอนอำนวยความสะดวกต่อผู้สอนดังนี้

๑. ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้สอนได้สอนตามขั้นตอน
๒. ช่วยกำหนดทิศทางการสอนว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด
๓. ช่วยให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายเพราะจัดทำวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร
๔. ช่วยให้การสอนบรรลุผลตามที่ต้องการ
๕. เป็นเอกสาร หลักฐาน หลังการสอนสิ้นสุดลง
๖. ช่วยสร้างศรัทธาต่อครูจากนักเรียนเพราะความสำเร็จจากการสอน^{๒๔}

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า การวางแผนช่วยให้การทำงานเป็นระบบทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ^{๒๕}

การวางแผนการสอนจึงช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจในการสอนตามทิศทาง และตามขั้นตอนที่ออกแบบไว้ สามารถที่จะเตรียมปัจจัยต่างๆ ในการสอนอย่างเป็นระบบ สามารถทำนายผลสำเร็จจากการสอนได้ ดังคำที่ว่า วางแผนดีมีชัยในการสอนไปกว่าครึ่งหนึ่ง

๓) ความสำคัญของแผนการสอน

แผนการสอนถือว่าเป็นหัวใจของการทำหน้าที่ด้านวิชาชีพครูในปัจจุบัน เพราะถ้าเปรียบชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ ครูเป็นกระดูกสันหลังของการศึกษา ดังนั้น แผนการสอน จึงเปรียบเหมือนเคียวของชาวนามีความสำคัญต่อครูในประเด็นต่อไปนี้ คือ

๑. เป็นแผนที่นำทางในการสอนของครู
๒. เป็นสิ่งแสดงความรู้ความสามารถในการสอนของครู
๓. เป็นเครื่องมือสร้างปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารการสอนของครูกับนักเรียน
๔. เป็นเอกสารการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนักเรียน
๕. เป็นเครื่องมือในการแสดงผลการปฏิบัติงานหลังการสอนของครู
๖. เป็นพื้นฐานในการพัฒนาวิชาชีพตามมาตรฐาน
๗. เป็นนวัตกรรมทางวิชาชีพของครู

ดังนั้น แผนการสอนจึงเป็นเอกสารข่างกายครูในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพที่ใกล้ตัวครูมากที่สุด เพราะจะทำให้ศิษย์เจริญรุ่งเรือง ครูจะเจริญก้าวหน้าหรือไม่เพียงใดก็ล้วนแต่มี

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๖.

^{๒๕} อ้างแล้ว, หน้า ๑๙๕.

รากฐานการปฏิบัติงานตามแผนการสอนนั่นเอง และในการจัดทำแผนการสอนจึงต้องใช้ความละเอียดถี่ถ้วนอย่างยิ่งกับเรื่องนี้

ข้อสำคัญในการทำแผนการสอนก็คือ ไม่มีแผนการสอนมาตรฐานเดียวหรือสูตรสำเร็จเชิงคัมภีร์การสอน เพราะยังไม่เคยมีวิธีสอนใดดีที่สุดสำหรับทุกเนื้อหาทุกสภาพของนักเรียน แต่จะเปิดโอกาสให้เป็นแผนการสอนที่หลากหลายแม้จะสอนวิชาเดียวกัน เพราะสภาพปัญหา ความสนใจ ความต้องการ ความพร้อมมาก็อาจคิดค้นเทคนิควิธีการสอนหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ตนค้นพบสอดแทรกลงในแผนการสอนของตนได้ และขอให้พึงระลึกเสมอ แผนการสอนของโรงเรียนแต่ละแห่งย่อมเหมาะกับโรงเรียนของตนที่สอนเท่านั้น

๔) หลักการวางแผนการสอน ในการวางแผนการสอนนั้นมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ปรีชา คัมภีรปกรณ กล่าวว่า ในการสอนให้ประสบความสำเร็จนั้น ครูต้องมีการวางแผนและเตรียมการสอน ดังนี้

๑. จัดทำแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วย เรื่องที่จะทำการสอนมโนคติ วัตถุประสงค์ การสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและแนวการประเมินผล

๒. ศึกษาเพิ่มเติมและรวบรวมประเด็นสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่ระบุไว้ในแผนการสอน

๓. จัดหาหรือผลิตสื่อการสอนที่ใช้ในการสอนตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในแผนการสอน

๔. จัดทำหรือเตรียมแบบประเมินก่อนและหลังเรียนตามเนื้อหาที่สอน

๕. ทดลองสอนหรือ “ซ้อม” สอนเพื่อประเมินจุดอ่อนทั้งด้านเวลา กิจกรรมที่ใช้^{๒๖}

หลักการวางแผนข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการวางแผนการสอน ศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมหาสื่อการเรียนการสอน จัดทำแบบประเมินผลและทดลองสอนก่อนสอนจริง

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวว่า ลักษณะการวางแผน การสอนต้องจัดทำ ๒ ลักษณะดังนี้ คือ^{๒๗}

๑. จัดทำเป็นกำหนดการสอน

๒. จัดทำเป็นแผนการสอน

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า การวางแผนการสอนต้องมีหลักดังนี้^{๒๘}

๑. ใช้เวลาวางแผนล่วงหน้าอย่างเพียงพอ

๒. วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

๓. วางแผนให้ครอบคลุมประกอบของแผนการสอน

^{๒๖} ปรีชา คัมภีรปกรณ, **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๗.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

๔. วางแผนในรูปของคณะกรรมการ
๕. วางแผนโดยเน้นความเป็นไปได้จริง รอบคอบ พิจารณาแนวโน้มในอนาคต
๖. ศึกษาแผนงานและนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
๗. ประเมินผลและปรับปรุงให้เหมาะสม สมบูรณ์มากขึ้น

เมื่อพิจารณาหลักการวางแผนข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีอยู่ ๓ ส่วนใหญ่ คือ ๑. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องสอน ได้แก่ การศึกษาเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ขอบเขตเนื้อหา พิจารณาข้อจำกัดและบริบทที่แวดล้อม ๒. ทำกำหนดการสอน ได้แก่ โครงการสอน และแผนการสอนทั้งระยะยาวและระยะสั้น ๓. ทดลองสอนก่อนสอนจริงเพื่อประเมินความพร้อมก่อนสอน

การวางแผนการสอนควรมีหลักในการวางแผน ดังนี้

๑. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับต่างๆ ให้ถ่องแท้
 ๒. กำหนดขอบเขตภารกิจในการสอนแต่ละส่วนให้ชัดเจน
 ๓. สำรวจทรัพยากร บริบทสภาพแวดล้อม และแนวโน้มทางการสอน
 ๔. พิจารณาลักษณะวัย พื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และธรรมชาติของผู้เรียนตามหลักการและทฤษฎี และสภาพความเป็นจริง
 ๕. ออกแบบวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละส่วนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 ๖. เตรียมการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อวัดผลความก้าวหน้าของผู้เรียน ขณะเดียวกันก็เตรียมการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนด้วย
 ๗. ทดลองสอนก่อนนำไปสอนในสถานการณ์จริง
- ขั้นตอนในการทำแผนการสอน
๑. เมื่อทราบว่าสอนวิชาใด จำนวนคาบ/สัปดาห์ กี่ชั่วโมง และจำนวน ๑ ภาคเรียนมีกี่สัปดาห์ หักกิจกรรมของโรงเรียน วันหยุดราชการออกที่เหลือก็จะเป็นเวลาใช้สอนจริง
 ๒. ศึกษาเป้าหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหมวดวิชา กลุ่มวิชานั้น ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมเสนอแนะจากคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร ศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตร เพื่อจะใช้ข้อมูล
 ๓. กำหนดโครงสร้างของเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนการสอนของวิชานั้น โดยใช้ข้อความจุดประสงค์ปลายทาง ใช้คำอธิบายเชิงเนื้อหาเป็นกรอบเนื้อหา ใช้เอกสารอื่นๆ มากำหนดเป็นเนื้อหาสาระย่อยๆ ที่จะบรรจุลงในแผนการสอนเป็นตลอดภาคเรียน
 ๔. สร้างรายงานโครงสร้างที่จะสอน โดยนำจำนวนคาบหรือชั่วโมง ในภาคนั้นนั้นมากำหนด หรือในชั้นนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แนวการสอน

๕. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเขียนเนื้อหาสาระ ลงในแผนการสอน ให้ครบถ้วน ดังต่อไปนี้

- (๑) หัวข้อเรื่องย่อยๆ
- (๒) จำนวนคาบ/ชั่วโมงของแต่ละหัวข้อ
- (๓) จุดประสงค์การเรียนรู้
- (๔) สาระสำคัญโดยสรุป
- (๕) กิจกรรมการเรียนการสอน
- (๖) การใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน
- (๗) การวัดผลประเมินผล

สรุปได้ว่า การทำแผนการสอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องจัดทำขึ้น เพราะไม่มีแผนการสอนใดที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีวิธีสอนใดที่ดีที่สุด การจัดทำแผนการสอน ผู้สอนจะต้องจัดทำขึ้นเอง เพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและสภาพปัญหา ความสนใจ ความต้องการความพร้อมของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน ผู้สอนจะต้องคิดค้นเทคนิควิธีสอน และนำนวัตกรรมมาใช้สอดแทรกลงไป ในแผนการสอน แผนการสอนจึงเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า ซึ่งผู้สอนจะต้องเตรียมบทเรียน แนวการสอน เนื้อหาวิชา สื่อการเรียนการสอน นับตั้งแต่ความรู้ ความสามารถในการเรื่องสื่อการเรียนการสอน จิตวิทยาการเรียนรู้ วิธีสอน ไปจนถึงการวัดผลประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนด้วย

รูปแบบของแผนการสอน

แผนการสอน มีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้จะเลือกแบบใด โดยทั่วไปมี รูปแบบ ๒ รูปแบบที่เป็นที่นิยมดังนี้

๑) แผนการสอนแบบบรรยาย เป็นการลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบของ แผนการสอนตั้งแต่

- (๑) วิชา.....เรื่อง.....ชั้น.....เวลา.....
- (๒) หัวเรื่อง / เนื้อหา ที่เป็นความคิดรวบยอด
- (๓) วัตถุประสงค์ หรือจุดประสงค์ เรื่องผลการเรียนรู้ที่ต้องการ ให้เกิดขึ้น
- (๔) กิจกรรมการสอน หรือสภาพการเรียนการสอน หรือเหตุการณ์การสอน
- (๕) สื่อการสอน
- (๖) การวัดและประเมินผล

๒) แผนการสอนแบบตาราง

วิชา.....ชั้น.....

หน่วย / จุดประสงค์ที่.....เรื่อง.....คาบ.....

เนื้อหา	จุดประสงค์	กิจกรรม การเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	หมายเหตุ

ตารางที่ ๒.๑ แผนการสอนแบบตาราง

ตัวอย่างแผนการสอนแบบตาราง
แผนการเรียนรู้วิชาอนุพุทธประวัติ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

เนื้อหา	กิจกรรม	วิธีการสอน/สื่อการ สอน	การประเมินผล
ประวัติพระเถระ หัวข้อ ๑. ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญเถระ ๒. ประวัติพระวัปปเถระ ๓. ประวัติพระภททียเถระ ๔. ประวัติพระมหานามเถระ ๕. ประวัติพระอัสสชิเถระ แนวปัญหาที่ออกสอบ บ่อยเกี่ยวกับพระเถระทั้ง ๕ รูป	- แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบประวัติของพระเถระแต่ละรูปแล้วให้ตัวแทนกลุ่มออกมาเล่าอธิบายหน้าชั้น - ให้แต่ละกลุ่มตั้งคำถาม ๑-๓ ข้อถามกลุ่มที่ออกมาอธิบาย - ผู้เรียนเขียนคำตอบเป็นรายบุคคล	- นำเข้าสู่บทเรียน - อธิบายความหมายของอนุพุทธบุคคล - อธิบายประวัติของพระเถระทั้ง ๕ รูปตามเหตุการณ์สำคัญในประวัติของแต่ละรูป - นำปัญหาที่สนามหลวงออกสอบบ่อยมาให้ผู้เรียนตอบ	- ผู้เรียนอธิบายประวัติของพระเถระแต่ละรูปได้ด้วยสำนวนภาษาของตนเอง - ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประยุกต์คุณธรรมของพระเถระทั้ง ๕ รูปมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติได้ - ผู้เรียนสามารถตอบแนวปัญหาสนามหลวงได้อย่างถูกต้อง - กรณีที่รูปใดตอบปัญหาไม่ถูกต้องให้ทบทวนเนื้อหาและทำรายงานเสนอใหม่เป็นรายบุคคล

ตารางที่ ๒.๒ แผนการสอนแบบตาราง

การวางแผนการสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของคณะสงฆ์ ประกอบด้วยกิจกรรมแยกตามรายวิชา ดังต่อไปนี้

๑) วิชา เรียงความแก้กระทู้ธรรม ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

(๑) ผู้สอนต้องอธิบายหลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งเรียงความตามที่สนามหลวง กำหนดให้นักเรียนเข้าใจ

(๒) ผู้สอนต้องยกตัวอย่างในการใช้ภาษา และการใช้สำนวนในการเรียงความ ให้นักเรียนดู

(๓) ฝึกให้นักเรียนท่องจำพุทธภาษิตหมวดต่างๆ ได้อย่างน้อยหมวดละ ๑ ภาษิต

(๔) ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เพื่อวัดผลการเรียนของนักเรียน

(๕) จัดทำสถิติการทำแบบฝึกหัดของนักเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ และการพัฒนาภูมิความรู้ของนักเรียน

๒) วิชา ธรรมะ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

(๑) ฝึกให้นักเรียนท่องจำธรรมะในหมวดต่างๆ ได้

(๒) ผู้สอนต้องอธิบายความหมาย ประโยชน์ และหลักปฏิบัติของธรรมะแต่ละ หัวข้อ พร้อมยกตัวอย่างให้นักเรียนเข้าใจได้โดยง่าย

(๓) เมื่อสอนจบในแต่ละหมวดแล้ว ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเพื่อวัดผลการ เรียนรู้

(๔) ผู้สอนต้องทำสถิติการทำแบบฝึกหัดของนักเรียนด้วย เพื่อเปรียบเทียบผล การเรียนรู้ และการพัฒนาภูมิความรู้ของนักเรียน

๓) วิชา พุทธประวัติ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

(๑) ฝึกให้นักเรียนท่องจำชื่อบุคคล/สถานที่/วัน/เวลา ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ สำคัญในพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในหลักสูตรนี้

(๒) ผู้สอนต้องสรุปเหตุการณ์สำคัญให้กับนักเรียน

(๓) ผู้สอนต้องอธิบายเหตุและผลของเหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏในพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ และพุทธานุพุทธประวัติแก่นักเรียน

(๔) เมื่อสอนจบในแต่ละหัวข้อ ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ ของนักเรียน

(๕) ผู้สอนต้องทำสถิติการทำแบบฝึกหัดของนักเรียน เพื่อเปรียบเทียบผล การเรียนรู้ และการพัฒนาภูมิความรู้ของนักเรียน

๔) วิชา วินัยบัญญัติ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

(๑) ฝึกนักเรียนให้ท่องจำวินัยบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับชั้นที่ตนศึกษา

(๒) ผู้สอนต้องอธิบายมูลเหตุแห่งการบัญญัติ/ผลความเสียหาย และประโยชน์แห่งพระวินัยให้นักเรียนเข้าใจ

(๓) ผู้สอนต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าทำอะไรเป็นการผิดวินัย ที่บัญญัติไว้ หรือทำอะไรไม่เป็นอาบัติ

(๔) เมื่อสอนจบในแต่ละหมวดแล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน

(๕) ผู้สอนต้องทำสถิติการทำแบบฝึกหัดของนักเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ และการพัฒนาภูมิความรู้ของนักเรียน^{๒๙}

๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน มีหลักการเรียนการสอน ๔ ประการ ดังนี้

๑. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student centered instruction)

ทิสนา แชมมณี กล่าวว่า หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student centered instruction) มาจากคำว่า instruction ได้เน้นถึงบทบาทของผู้เรียนในการเรียนการสอน โดยการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (active participation) ทั้งด้านกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้โดยมีบทบาทดังกล่าวมากกว่า ผู้สอน ซึ่งหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถแบ่งได้ ๔ แบบดังนี้^{๓๐}

๑. แบบเน้นตัวผู้เรียน

๑) การจัดการเรียนการสอนตามเอกัตภาพ (individualist instruction) การจัดแบบนี้มุ่งสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และให้ผู้เรียนตามสติปัญญา ภูมิหลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัดและความสนใจซึ่งแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน การเรียนรู้ดังกล่าวจะเรียนได้ดีถ้าสอดคล้องกับภูมิหลัง วิธีเรียนจะทำให้การพัฒนาเป็นไปตามความสามารถและศักยภาพของแต่ละบุคคล

๒) แบบผู้เรียนแนะนำตนเอง (self-directed learning) การจัดการเรียนการสอนแบบนี้เป็นการเรียนที่ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในสามารถพึ่งตนเองนำตนเองสู่การเรียนรู้จนสามารถพัฒนาตนเองได้ การเรียนแบบนี้เป็นการเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพราะสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเรียนอย่างมีประสิทธิภาพเพราะเกิดแรงจูงใจภายใน

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๑๙.

^{๓๐} ทิสนา แชมมณี, รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสหวิชาการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๓-๑๕๔.

๒. แบบเน้นความรู้ความสามารถ

๑) การจัดการเรียนรู้แบบจริง การจัดการเรียนการสอนแบบนี้เน้นให้ผู้เรียนได้รับความสำเร็จที่ได้จากการสอนที่มีคุณภาพ โดยใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความต้องการที่จะเรียนรู้กับการใช้เวลาให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการที่ครูสามารถใช้วิธีสอนให้สอดคล้องกับวิธีเรียนของแต่ละคนย่อมช่วยให้ผู้เรียนสามารถรู้จริงได้ตามความต้องการของทุกคน

๒) การจัดการเรียนการสอนแบบรับประกันผล (verification teaching) การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มีหลักการดังนี้

๒.๑ ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้หากได้รับการช่วยเหลือตามปัญหาและตามความต้องการของเขา

๒.๒ การที่ผู้สอนมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนสามารถที่จะพิสูจน์ทดสอบได้ (verifiable) และแจ้งความคาดหวังของตนจากเป้าหมายในการสอนจะพยายามปฏิบัติให้ไปสู่สิ่งที่คาดหวังนั้น

๒.๓ การทดสอบช่วยให้ผู้เรียนทราบปัญหาความต้องการเป็นข้อมูลให้ผู้สอนช่วยเหลือผู้เรียนได้ถูกต้องด้วย

๓. แบบเน้นประสบการณ์ (experiential learning)

๑) การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มุ่งให้ผู้เรียนผ่านประสบการณ์ เพราะช่วยให้เกิดความคิดความรู้และการกระทำต่างๆ จะค้นพบด้วยตนเอง มีความหมายและรู้สึกผูกพัน เกิดความต้องการและความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ต่อไป

๒) การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม (service learning) เป็น การจัดการเรียนตามแนวมุ่งให้ผู้เรียนออกไปใช้ประสบการณ์ในการรับใช้สังคมตามที่สังคมต้องการ เป็นประสบการณ์ที่มีความสร้างจิตสำนึกที่ดีมีคุณค่าทำให้เกิดประสบการณ์ตรงเรียนรู้ตามสภาพจริงของสังคม

๓) การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic learning) เป็น การจัดการเรียนการสอนตามแนวมุ่งมีหลักการดังนี้

๓.๑ การเรียนรู้อยู่อย่างสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม เป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความจริงสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓.๒ สภาพการณ์จริงปัญหาจริง เป็นโลกแห่งความเป็นจริงซึ่งทุกคนจะต้องเผชิญ ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสภาพการณ์จริง ปัญหาจริงจึงเป็นโอกาสที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริง

๓.๓ การเรียนรู้ความเป็นจริง ของจริง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย เพราะสามารถนำไปใช้ได้เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้อยากเรียนรู้

๓.๔ การให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตจำนวนมาก

๔) การสอนที่เน้นปัญหา การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหลักการจัดการเรียนการสอนแนวนี้ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย ผู้สอนนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์จริงหรือปัญหาที่ต้องเผชิญ ซึ่งจัดเป็นกระบวนการคิดการแก้ไขปัญหาเป็นกลุ่มจนเข้าใจ เห็นทางเลือกในการแก้ไข ลงมือแก้ไข เกิดความรู้ ทักษะ การคิด และกระบวนการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีทักษะ การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มีหลักการดังนี้

๔.๑ โครงการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ดังนั้น จึงเชื่อมโยงโลกของความจริงกับการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

๔.๒ การให้ผู้เรียนทำโครงการหรือโครงการเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าสู่กระบวนการสืบสอบ (process of inquiry) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องใช้การคิดขั้นสูงที่ซับซ้อน ดังนั้นจึงเป็นช่องทางที่ดีในการพัฒนากระบวนการทางสติปัญญาของผู้เรียน

๔.๓ การใช้โครงการเป็นหลักช่วยให้เกิดผลผลิตงานที่สะท้อนความรู้ ความคิด ทักษะอย่างเป็นรูปธรรม

๔.๔ โครงการเป็นผลงานที่แสดงถึงความภูมิใจ ความสำเร็จที่ได้มาจากความอดทน

๔.๕ โครงการเป็นกิจกรรมที่นำศักยภาพในตัวผู้เรียนออกมาให้เห็น

๔. แบบเน้นทักษะกระบวนการ

(๑) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสวน การสืบสวนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการที่จำเป็นต่อการแสวงหาและศึกษาความรู้ต่างๆ คำถามที่เหมาะสมสามารถนำผู้เรียนไปสู่การค้นพบข้อความรู้ใหม่ๆ ได้

(๒) การจัดการเรียนการสอนโดยการฝึกคิด การจัดการเรียนการสอนแบบนี้เป็นกระบวนการใช้สติปัญญา ซึ่งอาศัยสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การฝึกทักษะการคิด การใช้ลักษณะการคิดแบบต่างๆ รวมทั้งกระบวนการคิดที่หลากหลายจะช่วยให้การคิดอย่างจริงจังและอย่างมีเป้าหมายของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

(๓) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม การจัด การเรียนการสอนตามแนวนี้มุ่งจัดเพื่อเป็นกิจกรรมการทำงานของคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มีเป้าหมายและการดำเนินงานร่วมกัน ทำหน้าที่ในกลุ่มอย่างเหมาะสมทำให้กระบวนการสอน/ ฝึกแนะนำซึ่งกันและกันในกลุ่มเป็นไปอย่างมีความหมาย เกิดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกระบวนการวิธีการของกลุ่มในการทำงาน

(๔) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการวิจัย (research based instruction) กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการแสวงหาความรู้

เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ที่เชื่อถือได้ การให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง รู้สึกและมีความหมายต่อผู้เรียน

(๕) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (instruction for self-directed learning) ผู้เรียนทุกคนมีความสนใจใฝ่รู้เป็นธรรมชาติ หากได้รับการส่งเสริมให้รับผิดชอบกับการเรียนรู้ของตนเอง ได้รับการฝึกทักษะที่จำเป็นต่อการหาความรู้ด้วยตนเองจะสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต

๕) แบบเน้นการบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนแบบนี้ มีหลักการดังนี้

(๑) ธรรมชาติของการเรียนรู้ทุกสิ่งมีความเชื่อมโยงกันต้องไม่แยกจากกัน การเรียนรู้จะไม่เกิดประโยชน์ถ้าไม่บูรณาการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงกับการเรียนแล้วเอาไปใช้ในการดำเนินชีวิต

(๒) การบูรณาการการเปิดโอกาสให้นักเรียนแก้ปัญหา โดยใช้ความรู้หลายๆ ด้านมาประกอบกันทำให้เกิดความรู้ ทักษะและเจตคติไปพร้อมๆ กัน

(๓) การบูรณาการช่วยเปิดโลกทัศน์ทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้กว้างขึ้นไม่จำกัดเฉพาะด้าน เฉพาะทาง มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น

๖) แบบไม่มีครู (instruction without teacher) เนื่องจากเทคโนโลยีทางการศึกษาได้รับการพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะโปรแกรมสำเร็จรูปช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องมีครูสอน ดังนั้นจึงอาจทำให้บทบาทของครู เปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้วางแผนการสอน อำนวยความสะดวกและประเมินผลการเรียนรู้

(๑) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (programming instruction) การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มีดังนี้

๑.๑ การวิเคราะห์เนื้อหาและจัดแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็นส่วนย่อยๆ ที่มีความต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดี

๑.๒ ผู้เรียนควรมีโอกาสตรวจสอบความรู้ของตนเองแล้วจะเกิดแรงจูงใจจะเรียนหน่วยต่อไป

๑.๓ การที่ผู้เรียนรู้ความสามารถของตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จจากการเรียน

๑.๔ การให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเองช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจต่อการเรียนรู้และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบและความคุมการเรียนรู้ของตนเอง

(๒) การจัดการเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (computer assisted instruction)

๒.๑ การจัดการศึกษาตามแนวนี้นั้นที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการขยายขอบเขตความสามารถผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ

๒.๒ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ สามารถใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย เช่น งานการบริหาร การสอบ การประเมินผล

(๓) การเรียนการสอนทางไกล (distance instruction) หลักการจัดการเรียนการสอนแบบนี้มุ่งไปที่ผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ต่างที่กัน แต่สามารถเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์กันได้โดยผ่านสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ ผ่านการวางแผนออกแบบที่ครอบคลุมประกอบ

(๔) การจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเวิลด์ ไวด์ เว็บ (w.w.w) การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มุ่งให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสามารถปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้โดยผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) การจัดการเรียนการสอนต้องมีการวิเคราะห์ออกแบบโดยครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ของการสอนและสื่อให้ชัดเจน เช่น ส่วนของโฮมเพจช่องภาพรวมวิชา และส่วนประกอบ บทบาทผู้เกี่ยวข้อง กิจกรรม ตัวอย่าง ข้อมูล ประวัติผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง ฯลฯ การแนะนำ ปฐมนิเทศ การวัดและประเมินผลผ่านเครือข่ายเว็บไซต์

๒. หลักการจัดการเรียนการสอน โดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง (teacher centered instruction) การเรียนการสอนแนวนี้นี้ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบันซึ่งผู้สอนอาจนำส่วนดีไปใช้ประโยชน์ได้ในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแบ่งได้ดังนี้

๑) การจัดการเรียนการสอนแบบสอนตรง (direct instruction)

(๑) การจัดเนื้อหาสาระเหมาะสมเป็นไปตามลำดับขั้นตอน หรือลำดับของมโนทัศน์จากขั้นที่เป็นพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระนั้นได้ดี

(๒) การตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิมที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ในการทำความเข้าใจความรู้ใหม่ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ใหม่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้อะไรใหม่ได้ดีและรวดเร็ว

(๓) การนำเนื้อหาสาระอย่างกระชับชัดเจน โดยมีตัวอย่างประกอบ รวมทั้งการให้ผู้เรียนซักถาม จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็ว

(๔) การฝึกปฏิบัติใช้ความรู้หรือทักษะที่เรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น การฝึกปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ข้อมูล หรือทักษะสู่การกระทำและช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในข้อความรู้นั้นลึกซึ้งขึ้น

(๕) การได้รับข้อมูลป้อนกลับหรือทราบผลการปฏิบัติของตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงการปฏิบัติของตนให้อยู่ในระดับที่ต้องการ

(๖) การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ช่วยให้เกิดทักษะความชำนาญ

๓. หลักการจัดการเรียนรู้ตามเป้าหมายและนโยบายของชาติ

การจัดการการเรียนการสอนและการเรียนรู้ตามนโยบายของชาติ มีประเด็นหลัก ๆ อยู่ ๒ ประเด็น คือ

๑) การเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน

- (๑) จัดการเรียนการสอนให้ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - (๒) ให้ผู้เรียนมีโอกาใช้ทักษะการคิด การจัดการในการแก้ไขปัญหา
 - (๓) ให้จัดการเรียนการสอนโดยการฝึกประสบการณ์ภาคปฏิบัติ
 - (๔) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นสมรรถภาพการเรียนรู้หลาย ๆ ด้านอย่างสมดุลทั้งทางกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
 - (๕) จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการหรือกระบวนการสอนที่หลากหลาย
 - (๖) ใช้การวิจัยพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
 - (๗) ประเมินผลการเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- ๒) การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔

มีดังนี้

- (๑) มีวิธีการที่หลากหลาย
- (๒) คำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียน
- (๓) จัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง
- (๔) จัดการเรียนด้วยการค้นพบด้วยตนเอง
- (๕) จัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
- (๖) จัดการเรียนรู้จากธรรมชาติ
- (๗) จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- (๘) การเรียนรู้คู่คุณธรรม
- (๙) จัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการจัดการ
- (๑๐) จัดการเรียนการสอนโดยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- (๑๑) จัดการเรียนการสอนโดยพัฒนากระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

หลักในการจัดการเรียนการสอน จึงต้องอาศัยทั้งหลักการ แนวคิด ทั้งด้านปรัชญา การศึกษา จิตวิทยาการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยา การพัฒนาการ ฯลฯ หลักการจัดการเรียนการสอนร่วมสมัย และนอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงแนวคิดและทฤษฎี อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์มาประกอบในการพิจารณาจัดการเรียนการสอนอีกด้วย

๔. การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์

เป็นการให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง “ให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจหรือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้” กล่าวคือ หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ผู้เรียนก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้มาก และจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีตามมา ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ผูกพัน จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ คณะสงฆ์จึงยึดหลักวิธีการสอนแบบผสมผสานตามแบบพุทธวิธีของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถสรุปการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมกว้างๆ ได้ดังนี้^{๓๑}

๑) การสอนบรรยาย ผู้สอนบอกเล่า อธิบาย ถ่ายทอดจากเนื้อหาของหลักสูตรที่สอน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สอนแต่ละคน บางครั้งใช้ร่วมกับวิธีการสอนอื่นๆ เช่น วิธีการสอนแบบอภิปราย วิธีการสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา เป็นต้น เพื่อดึงความสนใจผู้เรียน ผู้สอนจะอธิบายเพิ่มเติมหรือสรุปบทเรียนจากสิ่งที่ได้ศึกษามาแล้ว ก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

๒) การสอนอภิปราย เป็นการพูดสนทนาแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและนักเรียน ในประเด็นหรือหัวข้อที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อพิจารณาหาคำตอบ แนวทาง ข้อสรุปหรือการแก้ไขปัญหาร่วมกันในประเด็นที่กำหนดให้ แล้วให้ผลสรุปของกลุ่มออกมา ซึ่งจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งหมายให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างอิสระ ฝึกกระบวนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้พัฒนาผู้เรียนได้ ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

๓) การสอนแบบอุปมา อุปไมย ผู้สอนจะบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรม หรือเรื่องที่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะเลือกตัวอย่างที่ชัดเจน ตรงกับเนื้อหา และตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนในเรื่องนั้นๆ มากที่สุด

๔) การสอนแบบปจฉาวิสัชนา ใช้การถาม - ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ เพราะในการถาม - ตอบนี้ ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบ ทำให้นักเรียนเกิดปัญญา คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

๕) การสอนแบบธรรมสากัจฉา ผู้สอนจะเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรม โดยมีลักษณะการสนทนา เช่น อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

^{๓๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

มีการซักถามกันระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกัน ถาม - ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้อย่างถูกต้อง เป็นต้น

นอกจากจะใช้การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วคณะสงฆ์ยังมุ่งให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยมีกระบวนการที่สำคัญคือ กระบวนการคิด วิเคราะห์และกระบวนการกลุ่ม กล่าวคือ ให้ผู้เรียนแต่ละคนสนับสนุนช่วยเหลือกันโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหลักธรรมคำสอนระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เป็นต้น จนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ มีผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน มีทักษะในการทำงานร่วมกัน และ รู้จักตนเองและตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนา

๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน

๑. ความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า media instruction มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

รัฐภรณ์ คิตการ ระบุว่า สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่จะช่วยนำและถ่ายทอดข้อมูลความรู้ไปสู่ผู้เรียน ช่วยอธิบายขยายความให้เข้าใจในบทเรียนได้ง่ายจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๓๒}

วิวรรณ จันทรเทพย์ ระบุว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการใดๆ ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน สื่อแต่ละชนิดจะมีคุณค่าและคุณสมบัติพิเศษในตัวเอง สามารถแสดงความหมายที่เหมาะสมกับเนื้อหา และเทคนิควิธีการใช้อย่างมีระบบ^{๓๓}

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน กระบวนการสื่อการเรียนการสอนเป็นการสื่อสารที่เน้นการถ่ายทอดความคิดและประสบการณ์ระหว่างสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้นในผู้เรียนหรือผู้รับสาร^{๓๔}

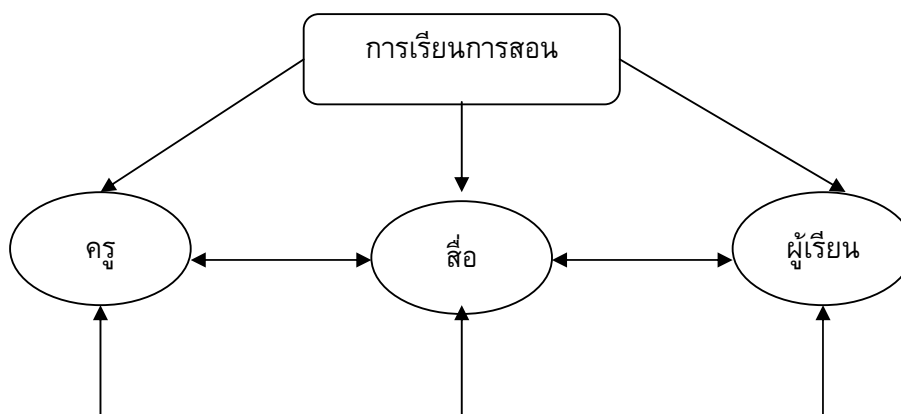
จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความรู้ ความเข้าใจระหว่างสารที่ผู้สอนส่งไปยังผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดไว้ โดยสื่อที่ผู้สอนใช้สอนเรียกว่า สื่อการสอน ถ้าผู้เรียนใช้เรียน เรียกว่า สื่อการเรียน ดังนั้นถ้าใช้คู่กันเรียกว่า สื่อการเรียนการสอน ก็แปลว่านักเรียนก็เรียนรู้ ครูก็ใช้สอนด้วยนั่นเอง ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ประจักษ์

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

^{๓๓} วิวรรณ จันทรเทพย์, การพัฒนาหลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เสรีการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^{๓๔} อ้างแล้ว, หน้า ๘๖.

เสาหลักของการสอน เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย มีประสิทธิผลและเกิดประสิทธิภาพ มีความเกี่ยวข้องกัน ดังภาพต่อไปนี้^{๓๕}

แผนภาพที่ ๒.๒ ความสัมพันธ์ของสื่อกับการเรียนการสอน

จากความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยในการเลือกสื่อ ผู้สอนจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอนเสียก่อน เพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีหลักการเลือกสื่อที่สำคัญๆ อีก ๓ ประการใหญ่ คือ

๑. การเลือกสื่อการสอนให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และประสบการณ์ การเลือกสื่อให้สอดคล้องกับบทเรียน กิดานันท์ มะลิทอง^{๓๖} ได้กล่าวว่า ในการเรียนการสอนนั้น วัตถุประสงค์ของการเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้สอนจะต้องกำหนดไว้เพื่อเป็นหลักว่าจะสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ด้านใดบ้าง จากบทเรียนนั้น ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถเลือกสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมกับวิธีการสอนแต่ละอย่างด้วย

๒. การเลือกสื่อการสอนให้สัมพันธ์กับขนาดของกลุ่มผู้เรียนและกิจกรรม

ในการดำเนินการสอนนั้น ขนาดของกลุ่มผู้เรียนและลักษณะของกิจกรรมในการเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสื่อการสอนด้วย ทั้งนี้เพราะการที่ครูผู้สอนจะใช้สื่อการสอนประเภทใดหรือขนาดใดนั้น ย่อมจะต้องเลือกให้มีความเหมาะสมกับขนาดของกลุ่ม

^{๓๕} อ่างแล้ว, หน้า ๓๖๕.

^{๓๖} กิดานันท์ มะลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์, ๒๕๔๐), หน้า ๙๑.

ผู้เรียน และมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนด้วย โดยผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๒.๑ พิจารณาถึงขนาดของกลุ่มผู้เรียนว่ามีขนาดใด ผู้เรียนมีจำนวนเท่าใด เพื่อที่จะสามารถจัดการสอนได้อย่างถูกต้อง โดยแบ่งเป็นลักษณะการศึกษารายบุคคล การสอนกลุ่มย่อยกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มธรรมดาในห้องเรียนปกติ

๒.๒ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการนั้นเป็นอย่างไร เช่น การฟัง การกระทำ การศึกษาจากของจริงหรือการศึกษาจากหลักทฤษฎีแนวคิด เป็นต้น

๒.๓ ลักษณะของสื่อการสอนที่ต้องการใช้นั้นคืออะไร เช่น ควรใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะการเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ หรือควรใช้เครื่องเสียงเพื่อให้ได้ฟังเสียงประกอบการเรียนด้วย

๓. หลักการเลือกสื่อให้สัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้คือ

๓.๑ การเลือกสื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ประกอบต่างๆ ดังนี้คือ
สื่อมาใช้ในด้านใด เช่น จะนำมาใช้เพื่อนำเข้าสู่หน่วย หรือประกอบคำอธิบาย หรือใช้เป็นกิจกรรมการเรียน หรือใช้เพื่อสรุปบทเรียน สื่อแต่ละประเภทที่สร้างขึ้นมา ผู้สร้างจะมีเป้าหมายที่แน่นอน

๓.๒ การเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหา ให้พิจารณาที่ตัวสื่อว่า มุ่งให้ข้อมูลในด้านใด ให้เนื้อหาสาระตรงตามเนื้อหาที่จะสอนหรือไม่ ครอบคลุมเนื้อหาที่สอนเพียงใด ให้ข้อเท็จจริงถูกต้องหรือไม่ มีรายละเอียดเพียงพอไหม

๓.๓ การเลือกสื่อที่น่าสนใจ ให้พิจารณาในด้านขนาด รูปทรง สี สัน ขนาด ตัวอักษร และความประณีต สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ช่วยสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นการส่งเสริมให้การถ่ายทอดความรู้ดำเนินไปด้วยบรรยากาศที่สนุกสนานและมีความพึงพอใจ

๓.๔ การเลือกให้เหมาะกับวัยผู้เรียน สื่อการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบ หลายชนิด หลายระดับแต่ละระดับแตกต่างกันที่ความละเอียดลึกซึ้งของเนื้อหา การเลือกสื่อจะต้องพิจารณาให้เหมาะกับอายุ ระดับ สติปัญญา ความสามารถ ความต้องการ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

๓.๕ การเลือกสื่อที่สะดวกต่อการใช้และเก็บรักษา และสื่อที่เหมาะสมต่อการสอน จะต้องไม่ยุ่งยากในการใช้ มีเสถียรภาพ ให้ผลคุ้มค่า ไม่เสียเวลา เก็บรักษาง่าย ใช้ทนกะทัดรัด ถ้าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสาธิตหรือการทดลองต้องมั่นใจว่า สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องไม่เกิดปัญหาในการนำไปใช้งาน

นอกจากนี้ ในการพิจารณาเลือกสื่อการเรียนการสอนจะต้องพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละประเภทด้วย สื่อแต่ละประเภทแต่ละชนิด เมื่อนำไปใช้ใน

สถานการณ์หนึ่งได้ผลดี แต่อาจนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ผลน้อย หรืออาจล้มเหลวโดยสิ้นเชิงก็ได้ สื่อแต่ละชนิดมีคุณค่าในตัวของมันเองไม่มากนักน้อย แต่คุณค่าจะปรากฏออกมาในลักษณะที่เป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการเลือกไปใช้สถานการณ์ที่เหมาะสมด้วย^{๓๗}

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สื่อการเรียนรู้นับว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบสำคัญคือ เนื้อหาสาระ ทักษะการฝึกปฏิบัติทั้งกาย วาจา ใจ ด้วยเหตุนี้ ครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จึงต้องเป็นผู้จบในระดับเปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ. ๓) ขึ้นไป เพราะจะมีพื้นฐานความรู้ในพระพุทธศาสนาที่สามารถจะเป็นผู้สอนในระดับนักธรรมได้ นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องเพิ่มเติมพื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนาของตนเองให้สูงขึ้นด้วย ซึ่งจากสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ครูผู้สอนแต่ละคนจะพิจารณาเลือกสรร จัดหา เพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ครูผู้สอนยังหยิบยกข่าวสารหรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ นั้น มาเป็นประเด็นให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวความคิดที่ถูกต้อง หลักการในการใช้สื่อการเรียนการสอนคณะสงฆ์คำนึงถึงคุณลักษณะของสื่อที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ สื่อที่ใช้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ตรงกับเนื้อหาที่สอน ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนที่คณะสงฆ์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พอสรุปในภาพรวมใหญ่ได้แก่ ตำรา/หนังสือเรียน รูปภาพ/แผนภาพวันสำคัญ วิถีทัศน์พุทธประวัติฯ สลาก เครื่องฉายข้ามศีรษะ สื่อบุคคล (พระสงฆ์) การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เน้นคุณธรรม เหล่านี้เป็นต้น

๕. ด้านการวัดและประเมินผล

๑. ความหมายและความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

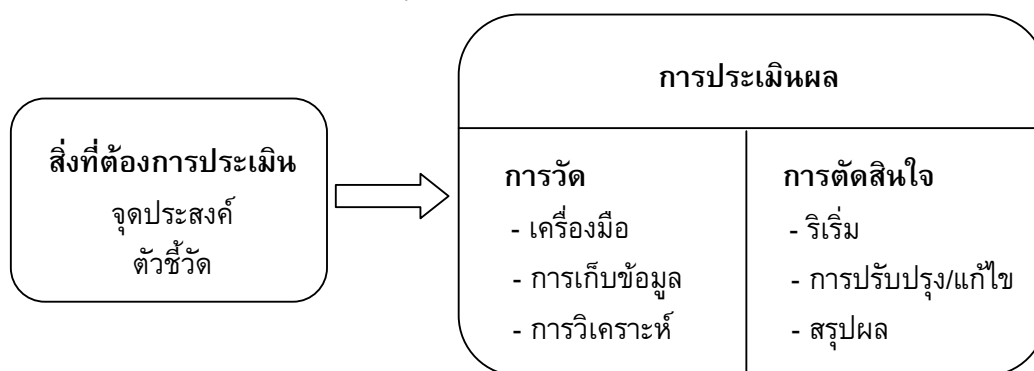
การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ทราบประสบการณ์ การพัฒนาการของนักเรียน และนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเป็นเครื่องมือที่ทำให้ครู นักเรียนและผู้ปกครอง ได้ทราบว่าการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะใช้กระบวนการแบบอิงกลุ่มหรืออิงเกณฑ์ก็ได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและการประเมินผลเป็นขบวนการของการรวบรวม บันทึก และแปลความหมายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อให้ได้หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของความงอกงามและพัฒนาของนักเรียน ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร การวัดผลตรงกับภาษาอังกฤษว่า measurement ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างต่าง ๆ กัน ดังนี้

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๖-๔๑๗, ๔๒๓-๔๒๕.

วิจิตร อวະกุล ได้ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า การประเมินผล หมายถึงกระบวนการในการพิจารณาวิจัยให้ทราบว่า การทำกิจกรรมหรืองานต่างๆ ที่เราได้ทำ นั้นเกิดผลอย่างไร โดยการสังเกตเก็บข้อมูลตัวเลขของผลที่ออกมาแล้วเอามาเปรียบเทียบ หรือวัดกับเกณฑ์วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่เรามีอยู่หรือตั้งขึ้น จากนั้นก็นำมาสรุปว่าดีหรือไม่ ดี สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานมากน้อยเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขตรงไหนบ้าง^{๓๔}

ชาญ สวัสดิ์สาลี ได้กล่าวว่า การประเมินผลคือ กระบวนการที่ใช้ดุลยพินิจ และ/หรือค่านิยมในการพิจารณาตัดสินคุณค่าความเหมาะสม ความคุ้มค่าหรือสัมฤทธิ์ผลหรือสิ่งอื่นใด หลังจากเปรียบเทียบที่วัดได้โดยวิธีการใดๆ ก็ตามกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๓๕}

ส่วนการประเมินผลตรงกับภาษาอังกฤษว่า evaluation มีผู้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงความเกี่ยวข้องกันของแนวคิดการวัดและการประเมิน

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผล โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ความสำคัญ และประโยชน์ดังนี้

อุทุมพร ทองอุไทย ได้เสนอแนะให้ครูผู้สอนมีการประเมินผลการสอนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทราบทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของตน เพื่อนำไปส่งเสริมและปรับปรุง การเรียนการสอนให้ดีขึ้น การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรกำหนดเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

๑. วัดและประเมินผลได้ตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้

๒. วัดและประเมินผลได้เหมาะสมกับบทเรียนและเวลา

^{๓๔}วิจิตร อวະกุล, การวัดและประเมินผลทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๓๕}ชาญ สวัสดิ์สาลี, การประเมินผลทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖.

๓. วัดและประเมินผลได้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่สอนภายในระยะเวลาที่กำหนด^{๔๐}

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ได้เสนอแนะให้ผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้^{๔๑}

๑. วัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา
๒. วัดและประเมินผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
๓. ใช้วิธีการวัดหลายๆ แบบ

นพพร พานิชสุข ได้ให้ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการสอนสรุปได้ว่าในการสอนแต่ละชั่วโมง ผู้สอนจะต้องวัดและประเมินผลที่ได้จากการสอนโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งในรูปแบบต่างๆ โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้ไว้เพื่อพิจารณาว่าสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใด การประเมินผลอาจกระทำ

๑. ความสนใจ ตั้งใจของนักเรียนในชั่วโมงที่สอน
๒. พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก เช่น การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น
๓. การให้นักเรียนไปค้นคว้าหรือทำรายงานมาส่งเพื่อเติมภายหลังที่ได้เรียนในชั้นเรียนผ่านไปแล้ว

๔. การให้นักเรียนทำข้อสอบสั้นๆ ภายหลังที่ได้เรียนในชั้นเรียนผ่านไปแล้ว^{๔๒}

อนันต์ ศรีโสภะ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดและประเมินผลไว้ว่า^{๔๓}

๑. เป็นประโยชน์ต่อครู
 - ๑.๑ ให้ข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน
 - ๑.๒ ช่วยให้ผู้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงจุดมุ่งหมายของนักเรียนแต่ละคนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
 - ๑.๓ ช่วยให้ผู้ครูประเมินตนเอง
 - ๑.๔ ช่วยให้ผู้ครูสามารถปรับปรุงเทคนิคการสอนให้เหมาะสม
๒. ประโยชน์ต่อนักเรียน

^{๔๐}อุทุมพร ทองอุไทย, หลักสูตรบริหารการวัดและประเมินผลการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕.

^{๔๑}สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, การวัดและประเมินพฤติกรรมการเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ลักขณา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

^{๔๒}นพพร พานิชสุข, เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนรู้กับการซ่อมเสริม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๔๓}อนันต์ ศรีโสภะ, ทฤษฎีการวัดและประเมินผล, (กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม, ๒๕๓๐), หน้า ๔-๕.

๒.๑ ช่วยให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายและความต้องการของครู

๒.๒ เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน

๒.๓ ช่วยให้มีนิสัยในการเรียนที่ดีขึ้น

๒.๔ ช่วยให้ทราบว่าตนเองเก่งและอ่อนในวิชาอะไร

โดยสรุปแล้ว การวัดผลและประเมินผล ก็คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนตามวัตถุประสงค์และวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น ตามหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่กำหนดขึ้น ซึ่งผลของการวิเคราะห์จะบ่งชี้ออกมาตามเกณฑ์หรือแนวทางที่มุ่งประสงค์นั้นๆ ว่าผ่านหรือไม่ผ่าน เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม

๒. การประเมินผลตามสภาพจริง

มีผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) ไว้ต่างๆ กันดังนี้

สุวิทย์ มูลคำ กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง หมายถึง การวัดและประเมินผลกระบวนการทำงานในด้านสมองหรือการคิด และจิตใจผู้เรียนอย่างตรงไปตรงมาตามสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ โดยพยายามตอบคำถามว่าผู้เรียนทำอะไรและทำไมจึงทำอย่างนั้น การได้ข้อมูลว่า “เขาทำอะไร และทำไม” จะช่วยให้ผู้สอนได้ช่วยผู้เรียนพัฒนาการเรียนของผู้เรียนและการสอนของผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนมีความหมายและทำให้เกิดความอยากรู้ในการเรียนรู้ต่อไป^{๔๔}

บุญเกิด ภิญโญหนันตพงษ์ กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง การประเมินผลงานที่แท้จริงที่นักเรียนแสดงหรือกระทำ และ/หรือ สร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง นักเรียนจำเป็นต้องแสดงทักษะหรือกระบวนการหรือสร้างผลงานที่แสดงถึงสิ่งที่รู้ และสามารถทำได้มากกว่าการตอบข้อสอบแบบเลือกตอบ ซึ่งอาจวัดได้เพียงความสามารถในการจำหรือทำข้อสอบเท่านั้น^{๔๕}

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาบรรณ กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นวิธีการที่ออกแบบมาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน เป็นงานที่นักเรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติ (performance) เป็นกระบวนการเรียนรู้ (process) ผลผลิต (products) และแฟ้มสะสมงาน (portfolio) เป็นการ

^{๔๔}สุวิทย์ มูลคำและอรรถัย มูลคำ, *วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

^{๔๕}บุญเชิด ภิญโญหนันตพงษ์, *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔.

ประเมินที่ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลายวิธี ตลอดช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อตรวจสอบคุณภาพของงานหรือของโปรแกรมวิชา^{๔๖}

สรุป การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง การค้นหาพฤติกรรมที่แท้จริงในด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และลักษณะนิสัยที่ซับซ้อนของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความรู้ความสามารถออกมาได้อย่างอิสระ เป็นกระบวนการที่เป็นธรรมชาติสอดคล้องกับชีวิตและประสบการณ์ประจำวัน โดยมุ่งให้ผู้เรียนประเมินตนเองโดยการสะท้อนความรู้สึกต่อผลงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการของผู้เรียนในทุกๆ ด้าน และเพื่อพัฒนาการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง

๓. การประเมินผลการเรียนการสอน

๑) การประเมินผลการเรียนโดยการออกข้อสอบแนวใหม่ มีผู้กล่าวถึงดังนี้

อังคณา สายยศ กล่าวว่า การประเมินการเรียนโดยทั่วไปประเมินใน ๓ ลักษณะ คือ ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) ด้านจิตพิสัย (affective domain) ด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) ซึ่งในการประเมินโดยใช้ข้อสอบ มีแนวทางการใช้ข้อสอบแนวใหม่ดังนี้

(๑) ข้อสอบเลือกตอบ(multiple choice , MC) แบบทดสอบเลือกตอบมีรูปแบบของการถามใหญ่ๆ อยู่ ๓ ด้าน คือ

- คำถามใดๆ เป็นการเขียนข้อสอบแต่ละข้อวัดอิสระในตัวของมันเอง ไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งการถามร่วมกัน

- ตัวเลือกคงที่ ตัวเลือกคงที่ที่เกิดจากตัวเลือกแต่ละข้อในคำถามใดๆ ซ้ำกันอยู่บ่อยๆ ดังนั้นเพื่อให้คำถามและตัวเลือกมีประสิทธิภาพขึ้น จึงเอาตัวเลือกที่ซ้ำมาเป็นตัวเลือกที่แล้วเขียนคำถามเป็นข้อๆ เท่านั้น

- การสร้างสถานการณ์ การเขียนข้อสอบแบบนี้จำเป็นต้องเลือกสถานการณ์จำลอง ข้อความหรือภาพมาก่อน แล้วผู้ออกข้อสอบจะต้องถามล้วงลึกเฉพาะในสภาพการณ์เท่านั้น จะอาศัยส่วนภายนอกมาตอบถูกไม่ได้ ดังนั้นการเขียนข้อสอบประเภทนี้ถึงระวังเป็นพิเศษ จะต้องชี้แนะผู้สอบให้เข้าใจว่าการตอบแต่ละข้อใช้สถานการณ์ที่ให้เป็นหลัก ถึงจะผิดหรือแปลกจากความเป็นจริงก็ต้องตอบตามนั้น

(๒) ข้อสอบเลือกตอบแบบถูกผิด (multiple true-false , MTF) นักวัดผลทางการศึกษาต้องการที่จะสร้างเครื่องมือวัดผลให้มีคุณภาพ มีความเป็นปรนัยและใช้วัดผลการ

^{๔๖} สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรณ, การยัดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการประเมินตามสภาพจริง, (เชียงใหม่ : เชียงใหม่เดอะโนเลจค์เซตเตอร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

เรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อสอบเลือกตอบแบบถูกผิดก็เป็นชนิดหนึ่งที่สามารถวัดผลการเรียนรู้ได้อย่างดี

(๓) ข้อสอบตัวเลือกซ้อน (double multiple choice) เป็นข้อสอบเลือกตอบที่มีตัวเลือกอยู่ ๒ ระดับ โดยที่ตัวเลือกระดับแรกจะให้ผู้สอบพิจารณาก่อน แล้วจึงมีตัวเลือกให้เลือกตอบในระดับ ๒

(๔) แบบทดสอบโคลซ (cloze test) ข้อสอบโคลซ มีลักษณะคล้ายกับข้อสอบเติมคำ แต่มีหลักในการเติมคำที่เป็นระบบ โดยเป็นการถามจากสถานการณ์ที่กำหนดให้แล้วเว้นช่องว่างให้นักเรียนเติมคำ^{๔๗}

การประเมินการสอน สามารถประเมินได้ก่อนสอน ระหว่างสอน และหลังการสอน สิ้นสุดแล้ว ดังนี้

๑) การประเมินก่อนสอน ได้แก่ การประเมินความพร้อมในการสอนของครูผู้สอน เช่น เอกสารประกอบการสอน ได้แก่ เอกสารหลักสูตร โครงการสอน แผนการสอน เอกสารประกอบการสอน ฯลฯ จุดประสงค์การเรียนรู้ประจำวิชา และการเตรียมตัวผู้สอน ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ ความแม่นยำในเนื้อหา สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือการวัดผลและประเมินผล วิธีการสอน บุคลิกภาพของผู้สอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

๒) การประเมินระหว่างสอน ได้แก่ การประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นับตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน การดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่ได้วางแผนการสอนไว้ว่ามีปัญหาอุปสรรคหรือไม่เพียงใด การสอนราบรื่นหรือไม่ ใช้เทคนิควิธีการได้ตามที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามลำดับขั้นหรือไม่เพียงใด แสดงให้เห็นความสัมพันธ์และตอบสนองซึ่งกันและกันระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ การใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ รูปแบบ วิธีการ เทคนิคและทักษะการสร้างความสนใจ ตลอดจนการวัดผลและการประเมินผลที่สนองต่อการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด

๓) การประเมินผลหลังสอน เป็นการประเมินผลจากผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีสมมุติฐานว่าผลการเรียนรู้ของผู้เรียนสะท้อนผลการสอนของครู ทำให้ครูต้องค้นหาและพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล และวินิจฉัยว่าผู้เรียนมีข้อเด่นด้อยหรือบกพร่องตรงจุดใด ครูก็สามารถที่จะพัฒนาการสอนตรงจุดนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้สูงสุดตามศักยภาพดังกล่าวได้

อย่างไรก็ดีการประเมินดังกล่าวต้องยึดหลักการประเมินเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเป็นสำคัญมากกว่าประเมินเพื่อตัดสินพฤติกรรม แล้วไปใช้ในทางที่ไม่ก่อให้เกิด

^{๔๗} ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, สถิติวิทยาทางการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๑-๑๙.

การพัฒนา วิธีการประเมินอาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสอบหรือ แบบตรวจสอบรายการ

ดังนั้น เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลเกิดคุณภาพแก่ผู้เรียน ผู้สอนต้องประเมินผลทั้งก่อนเรียนเพื่อประเมินความรู้พื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียนก่อนสอน เมื่อเข้าสู่กระบวนการสอนแล้ว ต้องมีการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้ การประเมินผลระหว่างภาคเรียน การประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้หลังการสอบระหว่างภาคเรียน การประเมินจิตพิสัย และการประเมินผลปลายภาคเรียนอีกด้วย นอกจากนี้ในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ต้องมีการประเมินผลช่วงชั้น ประเมินระดับชาติ ประเมินคุณลักษณะ ประเมินการคิดการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่งการประเมินผลในยุคปัจจุบันเน้นการประเมินตามสภาพจริงของผู้เรียน^{๔๔}

๓. การวัดและประเมินผล หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี จากการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจุดประสงค์ของแต่ละวิชาในการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จะสอดคล้องกัน กล่าวคือ ในการเรียนวิชาการ เรียงความแก้กระทู้ธรรม มุ่งเน้นการเข้าใจหลักเกณฑ์และวิธีการเรียงความที่สามารถ เปรียบเทียบธรรมะกับเรื่องตัวอย่างที่ยกขึ้นมาให้สอดคล้องกันโดยใช้สำนวนในการพรรณาอย่าง กลมกลืน ถูกต้องและมีอรรถรส และนำไปเผยแพร่โดยการบรรยายธรรมได้ วิชาธรรมะ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถจดจำธรรมะ ความหมายและอธิบายถึงประโยชน์ที่ได้ สามารถประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จน วิชา พุทธ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนจดจำเหตุการณ์ต่างๆ ของพระพุทธเจ้าตลอดจน ถึงสถานที่ วัน เวลา ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญๆ นั้นๆ ได้ ตลอดจนศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา ต่างๆ จนสามารถแนะนำผู้อื่นได้ วิชา วินัย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจวินัยบัญญัติต่างๆ ได้อย่าง ถูกต้อง รู้จุดประสงค์และเป้าหมายของการนำไปวินิจัยตัดสินเหตุการณ์ปัจจุบันได้อย่าง เหมาะสม

ในการวัดและประเมินผลหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งจะกระทำใน ห้องเรียน และวัดผลประจำปี คณะสงฆ์จึงจัดให้มีการทำแบบฝึกหัดที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับ จุดประสงค์ในการเรียนรู้ในแต่ละวิชา กล่าวคือ การวัดผลประจำปี ปัญหาที่ออกสอบ ถามความจำบ้าง ความเข้าใจบ้าง ความคิดบ้าง การตรวจต้องถือแนวนี้เป็นเกณฑ์ตรวจ คำถาม ที่ถามความจำต้องตอบให้ตรงตามแบบ และอาจเหมือนกันได้หมดทุกคน ที่ถามความเข้าใจ ในทางที่ถูกมีได้อย่างเดียว แต่ไวยากรณ์อาจต่างกัน ที่ถามความคิดเหตุผลย่อมมีได้คนละอย่างตาม ความคิดของแต่ละคน คำเฉลยนั้นเป็นเพียงแนวทางให้กรรมการได้ถือเป็นเกณฑ์ในการตรวจได้ สะดวก เป็นเพียงอาศัยหลักเป็นสำคัญ จะเกณฑ์ให้นักเรียนตอบตรงกันทุกข้อคงเป็นไปได้ เว้นไว้แต่ใจความสำคัญเท่านั้น

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๘-๒๖๙.

ดังนั้นการให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด โดยใช้ข้อสอบนักธรรมในปีที่ผ่านมา มาเป็นแบบอย่างในการฝึกคิดและวิเคราะห์จะทำให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยและสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการสอบวัดผลการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ประจำปีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการคิดและวิเคราะห์ในการเรียนรู้ให้ตรงตามจุดประสงค์ในแต่ละวิชา และบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมด้วย^{๔๙}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับวิธีการเรียนของผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคงทนยั่งยืน ถ้าผู้เรียนได้รับการสอนที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนที่ผู้เรียนชอบจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนสูงขึ้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศาสนศึกษา

๒.๒.๑ ความหมายของการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา คือ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้ง การส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การมอบทุนการศึกษาแก่ภิกษุสงฆ์ สามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา เป็นต้น^{๕๐} ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวไว้ว่า การศาสนศึกษาเป็นกิจการของคณะสงฆ์ประเภทหนึ่งที่สำคัญยิ่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี แห่ง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๓๕) ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่ามีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี จนถึงขณะนี้ยังมิได้มีการวางระเบียบมหาเถรสมาคมแต่อย่างใด^{๕๑}

สวัสดี มีอบ และคณะ กล่าวว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติสหธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสหธรรม ๓ ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในปัจจุบันพระปริยัติธรรมสหธรรมเรียกสั้น ๆ ว่า พระปริยัติธรรม แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรง

^{๔๙}อ้างแล้ว, หน้า ๗๔.

^{๕๐}กรมการศาสนา, **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๕๑}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๘๘-๘๙.

ดำเนินการจนเรียกการสอบว่าสอบในสนามหลวง โดยอาราธนาพระมหาเถระเป็นแม่กองและกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองแต่ก็ยังคงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ระเบียบการจัดการศาสนศึกษายังคงเป็นไปตามจารีตที่เคยถือปฏิบัติสืบมา เพราะยังมีได้มีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดวิธีดำเนินการศาสนศึกษา การแต่งตั้งแม่กองบาลีสนามหลวงและแม่กองธรรมสนามหลวงคงเป็นไปตามจารีตเดิมโดยหลักการแบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกบาลี และแผนกธรรม^{๕๒}

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการศาสนศึกษา

การจัดการศึกษาของภิกษุสงฆ์ มีตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา รวมถึงการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรม การศาสนศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับภิกษุสงฆ์ สามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศาสนศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวว่า ปรัชญา ปฏิบัติ และกฎเกณฑ์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ปรัชญา ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย นับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยพื้นฐานของการปฏิบัติ และการศึกษาเล่าเรียนปริญญานั้นเป็นการศึกษาทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างชัดเจนว่า คำสอนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็นธรรมบทนั้น ว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำพระธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทาง หรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้ผลอย่างไร เป็นต้น เรียกว่า “ปรัชญา” ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในภาคทฤษฎีนั้น มาสู่ภาคปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่ได้เรียนรู้แล้วนั้น มาเป็นแนวทาง หรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานานุรูปของตน เรียกว่า “ปฏิบัติ” ส่วนกฎเกณฑ์ ได้แก่ ผลการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติซึ่งทำให้ฐานะ จากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้น ๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัตินั้นไม่มีใครมายกย่อง หรือแต่งตั้งให้ จะรู้ได้ด้วยตนเอง คือ เป็นปัจเจกตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ เรียกว่า “กฎเกณฑ์”^{๕๓}

^{๕๒} สวัสดิ์ มีอบ และคณะ, การศึกษาสภาพปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดกำแพงเพชร, อ่างใน พระมหามานิต สกลหล้า, “สภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔.

^{๕๓} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓-๑๔.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าวว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชา แล้วคงอนุมานได้ว่ามีวัตถุประสงค์ ๙ ประการคือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๕๔}

พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้คือ การศึกษาการเผยแผ่และการสงเคราะห์ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้นเป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์คือการมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสกอุบาสิกาให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆเป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทานการที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๕๕}

สรุปได้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาของภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีตั้งแต่ ประถมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมทุกทางที่จะทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย การศาสนศึกษาจึงเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับภิกษุสงฆ์ สามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาทั้งในระยะสั้น ระยะยาว เพราะอย่างน้อยที่สุดควรได้เรียนรู้เป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตภายหลังจากที่พระภิกษุสามเณรรูปนั้นลาสิกขาไปแล้ว เช่น หลักคหิปฏิบัติ เป็นต้น

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘-๘๙.

^{๕๕} พระมหาสมทรง สิรินุโร, นายแพทย์ประเวส วะสี, นายสมบุญสุขสำราญและส. ศิวรักษ์, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, อ้างถึงใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนดิโร (สินทวิวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม

๒.๓.๑. โครงสร้างการศึกษาของคณะสงฆ์

การศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่ภิกษุสามเณร โดยคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัย ให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ดังนี้ คือ

๑) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี ๓ ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก โดย ก.พ. เทียบวิทยฐานะนักธรรมชั้นตรีให้เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนต้น (ป.๔)^{๕๖}

๒) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี ๙ ระดับ ได้แก่ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙ (ป.ธ.๓-ป.ธ.๙) กระทรวงศึกษาธิการเทียบความรู้ให้ตามประกาศลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ ให้เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น และเปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ.๕) ที่สอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือแผนกบาลี หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยมีเวลาสอบไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ. ๙) มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี ตามมาตรา ๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา (ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๕๔๗^{๕๗}

๓) หลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พุทธศาสณบัณฑิตของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนา จำนวน ๕๐ หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาภาษาบาลี พระไตรปิฎกศึกษา พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ธรรมประยุกต์ ธรรมปฏิบัติและศาสนปฏิบัติ โดยหลังจากจบการศึกษาแล้วต้องปฏิบัติศาสนกิจสนองงานมหาวิทยาลัยในเพศบรรพชิตอีกอย่างน้อย ๑ ปี จึงจะได้ปริญญาบัตร^{๕๘}

๔) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้น และตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาการพระพุทธศาสนาได้แก่

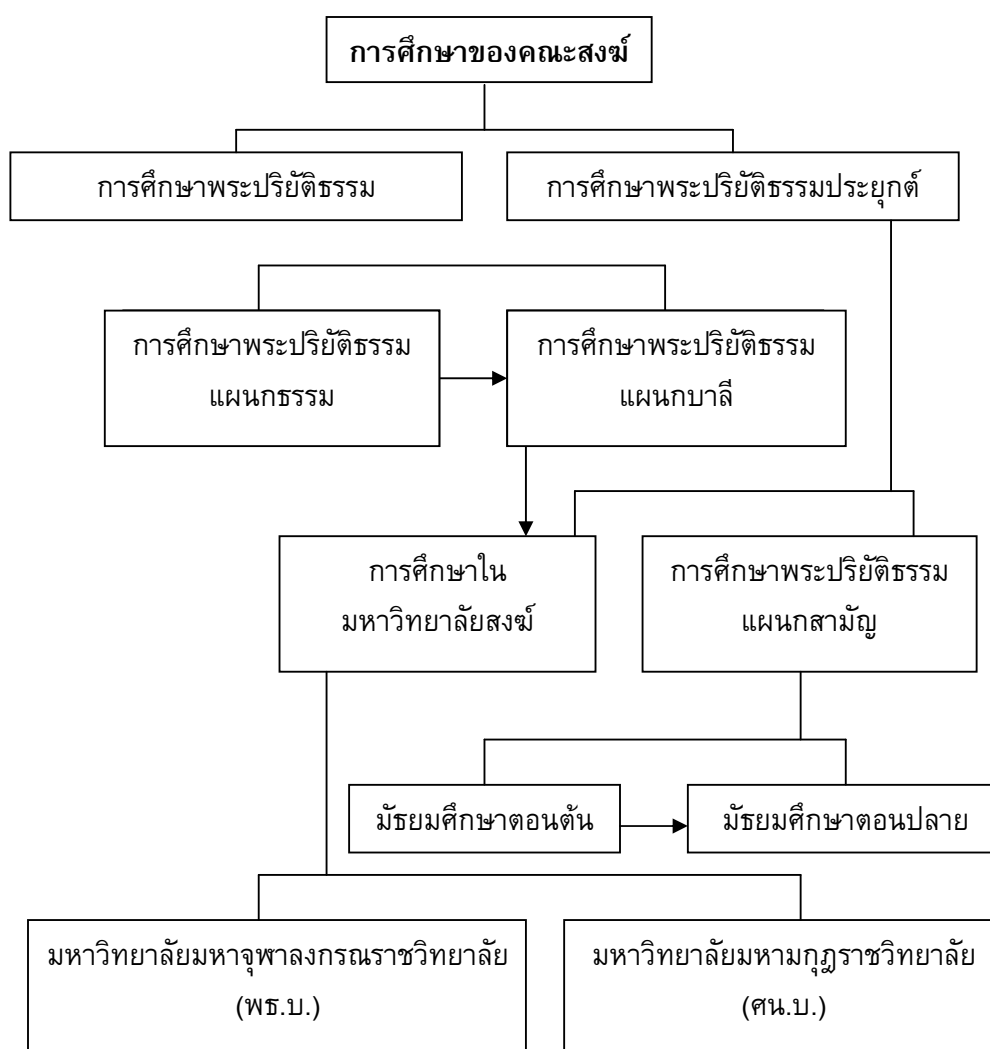
^{๕๖} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๖.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘, ๑๐๕-๑๐๖.

^{๕๘} อ้างแล้ว, หน้า ๗๐๔.

ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี และธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแกน ๓๖ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ๒๑ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมเป็น ๕๗ หน่วยกิต

หลักสูตรทั้ง ๔ ประเภท สามารถจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๒ เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ร่วมกับวิชาสามัญอื่นๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์ ดังแผนภาพที่ ๒.๔

แผนภาพที่ ๒.๔ รูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี สำนักเรียน วัดและคณะจังหวัดเป็นผู้จัดสอน ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยมีแม่กองธรรมและแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ กำหนดหลักสูตรและจัดการสอบ โดยใช้ข้อสอบกลางเรียกว่า “การสอบธรรมสนามหลวง” ในทุกระดับ ส่วนการจัดการเรียนการสอนและการบริหารสำนักเรียน วัดและท้องถิ่นดำเนินการเอง โดยคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ ได้เข้าไปควบคุมดูแล และให้มีกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารสำนักเรียน การจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับความพร้อมของสำนักเรียน ด้านบุคลากร ทุนทรัพย์ และผู้เรียนเป็นสำคัญ วัดที่เปิดเป็นสำนักเรียนแล้ว มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมไม่เหมือนกัน ต่างดำเนินงานตามความเหมาะสม สภาพการจัดการศึกษาภายในสำนักเรียน โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียน ส่วนครูผู้สอนมิได้กำหนดว่าต้องมีวุฒิครู แต่มีความรู้ในเนื้อหาและมีศรัทธาที่จะสอนก็เป็นครูได้

๒.๓.๒. บทบาทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลแล้ว บุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาล ส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่า เรียนจบไตรเพทมาก่อน การศึกษาของสงฆ์ในสมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๕๔}

๑. คันถุระ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัยอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒. วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนกรรมฐานอันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง ครั้งพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกได้ประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมวินัย เพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็นหมวดหมู่โดยกำหนดจำนวนรวม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ จัดแบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ

๑. หมวดพระสูตร มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า “พระสูตรตันตปิฎก”

๒. หมวดพระวินัย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า “พระวินยปิฎก”

๓. หมวดพระอภิธรรมหรือปรมัตถ์ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า “พระอภิธรรมปิฎก”

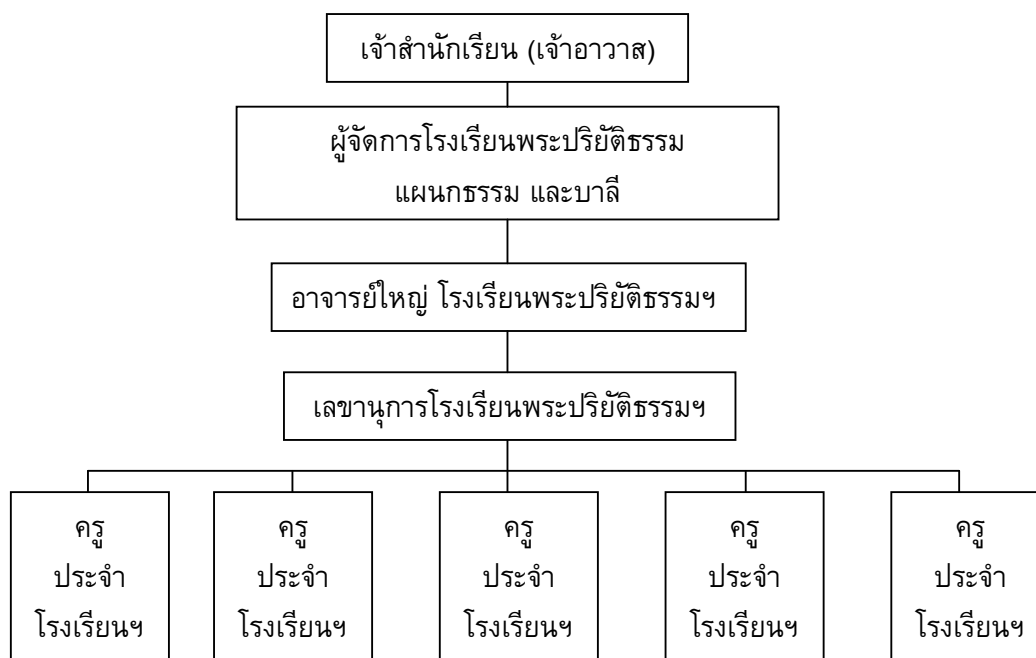
รวมทั้ง ๓ หมวดนี้ เรียกว่า “พระไตรปิฎก” พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบต่อมา พระไตรปิฎกแต่เดิมเป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาของมัชฌิมประเทศที่พระสงฆ์พุทธสาวกทำสังคายนา ต่อมาพระพุทธรศาสนาแพร่หลายไปในนานาประเทศที่ใช้ภาษาอื่น ประเทศนั้นๆ ไม่รู้ภาษาบาลี จึงทำให้เรียนพระไตรปิฎกลำบาก เป็นเหตุให้เกิด

^{๕๔}พิฑูร มะลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, ประวัติการศึกษาของสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๔-๖.

ความคิดขึ้นต่างกันประเทศฝ่ายเหนือมีประเทศ ทิเบต และจีน เป็นต้น แปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาของตน เพื่อประสงค์จะได้เรียนรู้ได้ง่าย จะได้มีคนเลื่อมใสศรัทธามาก ครั้นไม่มีใครเล่าเรียนพระไตรปิฎกซึ่งต่อมาก็ค่อยๆ สูญสิ้นไป สิ้นหลักที่จะสอบสวน พระธรรมวินัยให้ถ่องแท้ได้ ลัทธิศาสนาในประเทศฝ่ายเหนือเหล่านั้นก็แปรผันวิปลาสไป แต่ส่วนประเทศฝ่ายใต้มีลังกาทวีป พม่า มอญ ไทย ลาว และเขมร ประเทศเหล่านี้คิดเห็นมาแต่เดิมว่า ถ้าแปลพระไตรปิฎกไปเป็นภาษาอื่นโดยทิ้งของเดิมเสียแล้ว พระธรรมวินัยก็คงคลาดเคลื่อน จึงรักษาพระไตรปิฎกไว้ในภาษาบาลี การเล่าเรียนคัมภีร์ก็ต้องเรียนภาษาบาลีให้เข้าใจเสียขั้นหนึ่งก่อนแล้ว จึงเรียนพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกต่อไป ด้วยเหตุนี้เอง ประเทศฝ่ายใต้จึงสามารถรักษาลัทธิศาสนา ตามหลักธรรมวินัยยั่งยืนสืบมาได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ในโรงเรียนทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้ภิกษุผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่องพระภิกษุสามเณร ที่เรียนรู้พระพุทธวจนะให้มีฐานันดร พระราชทานราชูปการต่างๆ มีนิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่าพระภิกษุสามเณรรูปใด มีความรู้รอบรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาเปรียญ ครั้นอายุพรรษาถึงขั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ ในสังฆมณฑลตามควรแก่คุณธรรมและความรู้ และสั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบๆ กันมา

ดังนั้น จากบทบาทการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลีทั่วทั้งประเทศนั้น ภาพรวมอยู่ในความรับผิดชอบ ของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยมีแม่กองธรรมและแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ กำหนดหลักสูตรและจัดการสอบ ซึ่งสามารถอธิบายโครงสร้าง การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังแผนภาพที่ ๒.๕

แผนภาพที่ ๒.๕ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

๒.๓.๓. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนั้น แต่เดิมก็เป็นการศึกษาควบคู่กับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมาตลอด โดยถือเป็นองค์ประกอบบังคับของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือฝ่ายเปรียญ คือ พระภิกษุสามเณรที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แต่ละรูปจะสอบชั้นประโยคต่างๆ จะมีองค์นักธรรมประกอบ เช่น รูปใดจะสอบ ชั้นประโยค ๔ ต้องสอบได้นักธรรมชั้นโทก่อน เป็นต้น แต่ต่อมาการศึกษาพระปริยัติธรรมได้แยกออกเป็นเอกเทศต่างหาก สำหรับผู้ประสงค์จะเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือผู้กำลังเริ่มเรียนรู้ธรรมของพระพุทธเจ้าชั้นต้น หรือสำหรับผู้ไม่มีความรู้ด้านภาษาบาลี

มูลเหตุในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ เนื่องจากราชการได้ประกาศพระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหาร พุทธศักราช ๒๔๔๘ เกณฑ์ชายฉกรรจ์เข้ารับราชการทหารเพื่อป้องกันประเทศชาติ บรรดาชายฉกรรจ์ที่มีอายุสมควรที่จะเข้ารับราชการได้ก็ให้มีโอกาสที่จะได้มีส่วนช่วยป้องกันรักษาพระราชอาณาจักรโดยทั่วหน้ากัน ในพระราชบัญญัตินั้นมียกเว้นเฉพาะภิกษุทั่วไป ไม่ต้องถูกเกณฑ์เข้าเป็นทหาร สำหรับสามเณรจะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรมเท่านั้น และทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงกำหนดหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรม ต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรมนั้นเป็น “องค์นักธรรม” สำหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม

พ.ศ. ๒๔๕๔ และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบ การสอบครั้งแรกนี้มี ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาท แต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๕๕ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมให้เหมาะสมสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไปจะเรียนรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแบ่งหลักสูตรเป็น ๒ อย่าง คือ อย่างสามัญ เรียนวิชาธรรมวิภาค พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอย่างวิสามัญ เพิ่มแปลอรรถกถาธรรมบทมีแก้อรรถ บาลีไวยากรณ์และสัมพันธ์ และวินัยบัญญัติที่ต้องสอบทั้งคู่เรียนอย่างสามัญลวิสามัญ การศึกษาสามัญ

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๕๖ ก็ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเพิ่มหลักสูตรหมวดคติปฏิบัติเข้าในส่วนของธรรมวิภาคด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตฆราวาส หากภิกษุสามเณรรูปนั้นๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาออกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เรียกว่า นักธรรมชั้นตรี การศึกษาพระธรรมวินัยแบบใหม่นี้ ได้รับความนิยมจากหมู่ภิกษุสามเณรอย่างกว้างขวาง และแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว เพียง ๒ ปีแรกก็มีภิกษุสามเณรสมัครเข้าสอบธรรมสนามหลวงเกือบพันรูป เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษานักธรรมอำนวยความสะดวกประโยชน์แก่พระพุทธานุศาสน์และภิกษุสามเณรทั่วไป ในเวลาต่อมาจึงทรงดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุสามเณรทุกระดับ คือทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุมัชฌิมะ คือมีพรรษาเกิน ๕ พรรษาไปแล้ว แต่ไม่ถึง ๑๐ พรรษา และนักธรรมชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือ มีพรรษา ๑๐ พรรษาขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาตราบถึงทุกวันนี้^{๖๐}

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมิเด็จพระเจ้าสังฆราชเจ้าวัดราชบพิธฯ ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้ประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า “ธรรมศึกษา” มีครบทั้ง ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกันกับหลักสูตรนักธรรมของภิกษุสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดให้ใช้หนังสือ เบญจศีล เบญจธรรมและอุโบสถศีลแทน ได้เปิดสอบธรรมศึกษาชั้นตรีครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมากนับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธานุศาสน์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น^{๖๑}

^{๖๐} พระพรหมมุนี (จันท์ พุทฺธมฺมคฺตฺโต), สอบธรรมสนามหลวง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔๕-๒๔๗.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๗.

ต่อมาก็ได้มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างกว้างขวาง ประชาชนนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนกันมากขึ้น ผู้มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมหรือนักธรรม ได้รับการยอมรับมากขึ้นโดยลำดับและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ เช่น รับราชการครู รับราชการตำรวจ เป็นต้น จึงทำให้การศึกษาของชาติพลอยเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ทั้งนี้ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยแท้ ที่ได้ทรงวางรากฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งทรงกระจายอำนาจด้วยการโปรดเกล้าให้สมเด็จพระสังฆราชอำนวยการด้านพระปริยัติธรรม และได้ทรงแต่งตั้ง (ขอรอง) สมเด็จพระราชาณาจักรที่มีความรู้ทางด้านพระปริยัติธรรม ช่วยสอนกุลบุตรกุลธิดาภายในวัดทั่วราชอาณาจักร

๒.๓.๔. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือ หลักสูตรที่กำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนนั้น คือ ธรรม ได้แก่ คำสอนของพระพุทธศาสนา ตำนาน คือ ประวัติหรือความเป็นมาของพระพุทธศาสนา วินัยบัญญัติ คือ สิกขาบทที่พระภิกษุสามเณรพึงรู้และพึงปฏิบัติ เรื่องความแก่ กระทั่งธรรม คือการหัดอธิบายธรรมให้คนอื่นเข้าใจอย่างมีที่มาที่ไป อันเป็นการฝึกเทศนาสำหรับที่จะสั่งสอนคนอื่นต่อไป การแปลท่องนิทานธรรมบทก็เพื่อให้สามารถอ่านภาษาบาลีได้ตามควรแก่ภูมิชั้นของตน

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ก็เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในพระพุทธศาสนาทั้งในด้านคำสอน ประวัติความเป็นมา และสิกขาบทที่จะต้องปฏิบัติ ตลอดถึงสามารถอธิบายสั่งสอนผู้อื่นในเรื่องของพระพุทธศาสนาได้ตามควรแก่ภูมิชั้นของตน

ส่วนวิธีการสอบความรู้ ก็ใช้วิธีเขียนและตรวจโดยวิธีการให้คะแนน ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการใหม่ที่ทรงดำริขึ้นในวงการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย เพราะในครั้งนั้น การสอบพระปริยัติธรรมสนามหลวงที่เรียกว่า การแปลพระปริยัติธรรม ยังใช้วิธีสอบด้วยการแปลปาก (เลิกการสอบพระปริยัติธรรมด้วยวิธีแปลปากเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๘) สำหรับเวลาในการสอบในระยะแรกยังไม่ทรงกำหนดเวลาเป็นชั่วโมง เพราะทรงเห็นว่าภิกษุสามเณรผู้เข้าสอบส่วนมากยังไม่ชำนาญในการเขียนหนังสือ จึงทรงกำหนดเอาจำนวนผู้สอบเป็นเกณฑ์ คือ ยังมีผู้นั่งสอบ ๖ รูป ถือว่ายังไม่หมดเวลา ต่อเมื่อมีผู้หนึ่งสอบอยู่ยังไม่ถึง ๖ รูป ถือว่าหมดเวลาเขียน และหลังจากเขียนเสร็จแล้วให้นำส่งกรรมการสอบอย่างช้าไม่เกิน ๑๕ นาที

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาความรู้ขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนา หรือเรียกว่า “การศาสนศึกษา” ^{๖๒} หลักสูตรสำหรับพระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียน เรียกว่า นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก และสำหรับคฤหัสถ์ชายหญิง

^{๖๒} กรมการศาสนา, รายงานการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐๐.

ผู้สนใจศึกษาเล่าเรียน เรียกว่า ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท ธรรมศึกษาเอก และหลักสูตร
นักธรรมและธรรมศึกษาได้กำหนดไว้ ดังนี้^{๖๓}

นักธรรมชั้นตรี กำหนดหลักสูตรสอบความรู้พระภิกษุสามเณรเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. เรียงความแก้กระทู้ หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑
๒. ธรรมวิภาค หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิทธิปฏิบัติ
๓. พุทธประวัติ หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ
พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสสเทว) ศาสนพิธี เล่ม ๑
๔. วินัย หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ วินัยมุข เล่ม ๑

นักธรรมชั้นโท กำหนดหลักสูตรสอบความรู้พระภิกษุสามเณรเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. เรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๒ ให้
นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศนาโวหาร ยกสุภาษิตอื่นมาอ้าง ๒ แห่ง ไม่ให้ซ้ำกัน เรียงเชื่อมความ
ให้สืบเนื่องติดต่อกันสนิท

๒. ธรรมวิภาค แก้ปัญหาธรรมวิภาคพิสดารออกไป หลักสูตรใช้หนังสือธรรมวิภาค
ปริเฉทที่ ๒

๓. อนุพุทธประวัติ แก้ปัญหาอนุพุทธประวัติ หลักสูตรใช้หนังสืออนุพุทธประวัติและ
พุทธาณุปุทธประวัติ อันกล่าวเฉพาะประวัติแห่งพระสาวก สังคี่ติติกถา ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์
สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสสเทว) และศาสนาพิธี เล่ม ๒ ขององค์การศึกษา

๔. วินัย แก้ปัญหาวินัยพิสดารออกไป หลักสูตรใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม ๑-๒

นักธรรมชั้นเอก กำหนดหลักสูตรสอบความรู้พระภิกษุสามเณรเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. เรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๓
ให้นักเรียนเป็นทำนองเทศนาโวหาร ยกสุภาษิตอื่นมาอ้าง ๓ แห่ง อย่าให้ซ้ำกัน เรียงเชื่อม
ความให้สืบเนื่องกันสนิท

๒. ธรรมวิจารณ์ แก้ปัญหาธรรมโดยปรมัตถเทศนา หลักสูตรใช้หนังสือธรรม
วิจารณ์ ส่วนปรมัตถปฏิบัติและสังสารวัฏ สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน มหาสติปัฏฐาน
คิริमानนทสูตร

๓. พุทธาณุปุทธประวัติ แก้ปัญหาพุทธาณุปุทธประวัติกับข้อความในท้องเรื่องนั้น
หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช
(ปุสสเทว) พุทธาณุปุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม
พระปรมาภิไธยชิโนรส

^{๖๓} ขำเลียง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคง,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๓๙๔.

๔. วินัยบัญญัติ แก่ปัญหาวินัยมีสังฆกรรม เป็นต้น หลักสูตรใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม ๓ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ธรรมศึกษาชั้นตรี

การศึกษานักธรรมในชั้นนั้น เป็นที่นิยมและเป็นที่ยกย่องในวงการคณะสงฆ์ ทางราชการผู้ที่สอบได้ประโยคนักธรรมเมื่อลาสิกขาออกไป ก็สามารถรับราชการเป็นครูสอน ตามโรงเรียนต่างๆ เมื่อมีการสอบเลื่อนวิทยฐานะครู ผู้สอบได้ประโยคนักธรรมก็ได้รับสิทธิพิเศษ โดยได้รับการเลื่อนวิทยฐานะ ต่อมาคณะสงฆ์ในสมัยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณพิจารณาเห็นว่าการศึกษานักธรรมเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีใช้พระภิกษุสามเณร โดยเฉพาะในหมู่ข้าราชการครู ดังนั้นคณะสงฆ์จึงอนุญาตให้ครูทั้งชายและหญิง เข้าสอบประโยคนักธรรมชั้นตรีในสนามหลวงได้ โดยตั้งหลักสูตรประโยคนักธรรมสำหรับฆราวาส เรียกว่า “ธรรมศึกษาตรี” ซึ่งประกอบด้วยวิชาที่ใช้หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี ส่วนวินัยหลักสูตรใช้หนังสือ เบญจศีล เบญจธรรม ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวรมหาเถร)

ธรรมศึกษาชั้นโท

เมื่อเห็นว่าฆราวาสสนใจศึกษา และสมัครสอบธรรมศึกษาตรีกันเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ คณะสงฆ์จึงได้ตั้งหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นโทขึ้น เพื่อเป็นการขยายการศึกษานักธรรมสำหรับฆราวาสให้กว้างขวาง และแพร่หลายยิ่งขึ้น อันเป็นการส่งเสริมการศึกษา พระพุทธศาสนาทางหนึ่ง หลักสูตรธรรมศึกษาโท ประกอบด้วยวิชาที่ใช้หลักสูตรนักธรรมชั้นโท ส่วนวินัยหลักสูตรใช้หนังสือ อุโบสถศีล

ธรรมศึกษาชั้นเอก

เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๘ คณะสงฆ์ได้ตั้งหลักสูตรธรรมศึกษาเอก และอนุญาตให้ฆราวาสสอบได้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นต้นไป หลักสูตรธรรมศึกษาเอกก็ประกอบด้วยวิชาที่ใช้หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก ส่วนวินัยหลักสูตรใช้หนังสือ กรรมบถ

อนึ่งหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยผู้จะเข้าสอบเปรียญตรี คือ ประโยค ๑-๒-๓ ต้องสอบผ่านนักธรรมชั้นตรีก่อน ผู้เข้าสอบเปรียญโท คือ ประโยค ๔-๕-๖ ต้องสอบผ่านนักธรรมชั้นโทก่อน และผู้เข้าสอบเปรียญเอก คือ ประโยค ๗-๘-๙ ดังนั้น ตั้งแต่รัชกาลที่ ๖ มาถึงปัจจุบัน พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควบคู่ไปด้วย^{๖๔}

^{๖๔} ถวิล สมศรีรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓-๓๔.

ระยะเวลาการศึกษา แบ่งภาคการศึกษาออกเป็น ๒ ภาค คือ

๑. ภาควิสาขะ เริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ จนถึงขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๘

๒. ภาคพรรษา เริ่มตั้งแต่แรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ จนถึงขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑

กำหนดเวลาเรียนภาคเช้า เริ่มตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น. และเวลาเรียนภาคบ่าย เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ น. ถึงเวลา ๑๖.๓๐ น. ปิดเรียนในวันโกนและวันพระ นอกจากนั้นเจ้าสำนักเรียนจะพิจารณาเวลาเปิด-ปิด แล้วแต่ความเหมาะสม แต่ทั้งนี้เวลาในการเรียนการสอนต้องไม่น้อยกว่า ๑๕๐ ชั่วโมง

หลักสูตรนักรธรรม ได้มีการปรับปรุงเรื่อยมาเป็นระยะ ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาและตำราที่ใช้เป็นหลักสูตร หรือแบบเรียนในชั้นนั้นๆ ทั้งนี้ก็พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำริจัดตั้งการศึกษานักรธรรมขึ้นนั้น ก็เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ธรรมวินัยสมกับภูมิตน กล่าวคือ

นักรธรรมชั้นตรี เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งอยู่ในภูมินวกะ มีพรรษาหย่อน ๕ มีความรู้ธรรมวินัยพอรักษาตัวได้

นักรธรรมชั้นโท เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งอยู่ในภูมิมัชฌิมะ มีพรรษาเกิน ๕ มีความรู้พอช่วยแนะนำผู้อื่นได้

นักรธรรมชั้นเอก เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งอยู่ในภูมิเอระ มีพรรษาเกิน ๑๐ มีความรู้ธรรมวินัยละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น ถึงขั้นสามารถเป็นหลักในการทำสังฆกรรม และอุปัชฌาย์อาจารย์ดูแลสั่งสอนผู้อื่นได้

ดังนั้นการศึกษานักรธรรม อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนา หรือธรรมวินัยในภาษาไทย ได้มีการพัฒนามาโดยลำดับ ทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนและการสอน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในธรรมวินัย ตลอดถึงความเป็นมาของพระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึง พอแก่การที่จะเป็นศาสนาที่มีคุณภาพสามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้ด้วยดี การศึกษานักรธรรม ได้เป็นที่นิยมนับถือของคณะสงฆ์ และได้รับการจัดให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของพระภิกษุสามเณร ในประเทศไทย ควบคู่กับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นับแต่เริ่มต้นจนถึงบัดนี้

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการเรียนพระปริยัติธรรมขั้นพื้นฐาน และชั้นกลาง ดังเช่นการศึกษาของทางราชอาณาจักร ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยให้เรียนพระธรรมวินัยที่นักปราชญ์แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย แล้วเรียบเรียงสำนวนให้เหมาะสม โดยหลักสูตรเฉพาะแต่ละระดับชั้นซึ่งจัดแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก โดยแยกลักษณะผู้เรียนออกเป็น ๒ คือ สำหรับพระภิกษุสามเณรโดยตรง เรียกว่า “นักรธรรม” และสำหรับคฤหัสถ์เรียกว่า “ธรรมศึกษา” การศึกษาเล่าเรียนมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ขึ้นอยู่แต่ละสำนักเรียนหรือโรงเรียนจะจัดการเอง แต่ใช้หลักสูตรเหมือนกัน และการสอบวัดผล ได้จัดให้สอบพร้อมกันทั่วราชอาณาจักร เฉพาะนักรธรรมจัดเป็นวิทยฐานะของพระภิกษุ

สามแถวในระดับหนึ่ง และเป็นองค์จำกัดสิทธิของแผนกบาลี คือ ผู้ที่สอบผ่านนักธรรมชั้นตรีได้ มีสิทธิเข้าสอบบาลีชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓ ได้ ผู้ที่สอบผ่านนักธรรมชั้นโทได้ มีสิทธิเข้าสอบบาลีชั้นประโยค ป.ธ. ๔ ถึงชั้นประโยค ป.ธ. ๖ ได้ ผู้ที่สอบผ่านนักธรรมชั้นเอกได้ มีสิทธิเข้าสอบบาลีชั้นประโยค ป.ธ. ๗ ถึงชั้นประโยค ป.ธ. ๘ ได้^{๖๕}

๒.๓.๕. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

๑. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

พระปริยัติโกศล (สมพงษ์ สุวโจ) ได้เสนอแนะเทคนิคการสอนวิชากระทู้ธรรมสำหรับนักธรรม ดังนี้

๑. ให้มีการเตรียมตัวทั้งครู และนักเรียน
๒. ให้ทำกิจเบื้องต้นในห้องเรียน
๓. ชี้ให้นักเรียนรู้และเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการเรียน
๔. เตือนให้นักเรียนรู้ล่วงหน้าถึงเวลาที่จะทดสอบ
๕. ชี้ให้รู้ถึงความหมายของคำว่า “เรียงความแก้กระทู้ธรรม”
๖. ให้แนวการแต่งเรียงความแก่นักเรียน
๗. ก่อนฝึกแต่งต้องชี้ให้นักเรียนเข้าใจความหมายของกระทู้ธรรมนั้นๆ ก่อน
๘. ฝึกให้นักเรียนรู้จักตีความหมายของกระทู้ธรรมด้วยตนเอง
๙. ชี้ให้นักเรียนรู้ถึงหลักของการขยายความที่เรียกว่า โวหาร
๑๐. ฝึกนักเรียนได้แต่งกระทู้ธรรมได้ตามระเบียบ คือ ให้ประกอบด้วยหลักปริยัติธรรม คือ ให้รู้จักวิเคราะห์ศัพท์ ตีความหมายของคำศัพท์ หลักปฏิบัติ คือ ให้รู้จักชี้แจงเหตุผลความเป็นจริงและหลักปฏิบัติ คือ รู้จักแสดงผลดี ผลเสียของการปฏิบัติตามกระทู้ธรรมนั้นๆ
๑๑. ฝึกให้นักเรียนรู้จักเชื่อมความกระทู้ธรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืน
๑๒. ฝึกให้นักเรียนแต่งกระทู้ธรรมทั้งประเภทธรรมาธิฐาน และบุคลาธิฐาน
๑๓. มอบหมายให้นักเรียนค้นหามูลเหตุที่ทำให้เกิดกระทู้ธรรมแต่ละบท โดยการช่วยเหลือของครู
๑๔. ฝึกให้นักเรียนแต่งกระทู้ธรรมจากง่ายไปหายากตามลำดับ
๑๕. ฝึกให้นักเรียนรู้จักยกอุปมาอุปไมยมาเทียบเคียง ยกเรื่องจากชาดกมาประกอบ

^{๖๕} พระมหาสมพงษ์ กิตติภุทโ (แก่นจันทร์), “ประสิทธิผลองค์การศาสนศึกษา : ศึกษากรณีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๖), หน้า ๘๐-๘๓.

๑๖. ไม่ควรส่งเสริมให้ยกเรื่องส่วนตัว หรือบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่มาประกอบการแต่ง
 ๑๗. ตรวจสอบความสมบูรณ์ในความหมายของกระทู้ที่นักเรียนเขียนส่งมา
 ๑๘. ตรวจภาษาที่ใช้ตัวสะกด การันต์ ย่อหน้า วรรคตอน ในเรียงความที่นักเรียน
 แต่งมาส่ง

๑๙. รวบรวมข้อผิดพลาดในการแต่งเรียงความทั้งหมด มาชี้แจงให้นักเรียนทราบ
 ทัวกันเพื่อแก้ไข

๒๐. ทำสถิติรวบรวมคะแนนที่ให้นักเรียนแต่งแต่ละครั้ง เพื่อให้นักเรียนเห็น
 ความก้าวหน้าในการเรียนของตน^{๖๖}

พระมหาสถิต ถาวโร ได้อธิบายว่า ในการแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรมนั้น ควร
 จะให้นักเรียนรู้จักใช้โวหาร ๔ ประการ คือ พรรณาโวหาร บรรยายโวหาร สาธกโวหาร และ
 เทศนาโวหาร ส่วนประกอบกระทู้ธรรมนั้น ก็ต้องให้นักเรียนรู้กระทู้ธรรมที่สำคัญ ๓ ประเภท
 คือ

๑. กระทู้ธรรม ที่ว่าโดยผู้กล่าวนั้นๆ แยกเป็น
 - ๑.๑ กระทู้พุทธภาษิต
 - ๑.๒ กระทู้ธรรมภาษิต
๒. กระทู้ธรรมที่ว่าโดยอ้างถึงบุคคล แยกเป็น
 - ๒.๑ กระทู้ธรรมที่เป็นบุคลาธิษฐาน
 - ๒.๒ กระทู้ธรรมที่เป็นธรรมาธิษฐาน
๓. กระทู้ธรรมที่ว่าโดยเหตุและผล แยกเป็น
 - ๓.๑ กระทู้ธรรมที่แสดงเหตุอย่างเดียว
 - ๓.๒ กระทู้ธรรมที่แสดงผลอย่างเดียว
 - ๓.๓ กระทู้ธรรมที่แสดงทั้งเหตุและผล

นอกจากนั้น ครูยังควรฝึกให้นักเรียนรู้จักแต่งความทั้งแบบตีวง และแบบตั้งวง
 แบบตีวงเป็นการบรรยาย หรือพรรณนาความไปก่อนแล้วเอาหัวข้อกระทู้ธรรมสรุปภายหลัง
 ส่วนแบบตั้งวงนั้น เป็นการยกเอากระทู้ธรรมมากล่าวก่อนแล้วบรรยายขยายความออกไป^{๖๗}

๒. วิชาธรรมวิภาค

พระอมรเมธี (สุนทร สุนทรเมธี) ได้เสนอแนะหลักการสอนวิชาธรรมเอาไว้ว่า
 ควรประกอบด้วยลักษณะ ๖ ประการต่อไปนี้ คือ

๑. การอธิบายความหมาย แยกเป็น

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๖๗} พระมหาสถิตย์ ถาวโร, เทคนิคการแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม, (กรุงเทพมหานคร :
 กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓), หน้า ๙๙-๑๐๗.

- ๑.๑ การอธิบายความหมายตามพยัญชนะ
 - ๑.๒ การอธิบายความหมายตามอรรถ
 ๒. การตั้งปัญหา ปัญหาที่ครูตั้งให้นักเรียนตอบควรมีลักษณะดังนี้
 - ๒.๑ ถามความจำ
 - ๒.๒ ถามความเข้าใจ
 - ๒.๓ ถามให้แสดงเหตุผล
 - ๒.๔ ถามให้วินิจฉัยชี้ขาด
 - ๒.๕ ถามให้ใช้ปฏิภาณไหวพริบ
 ๓. การแนะนำในการตอบปัญหา ซึ่งประกอบด้วย
 - ๓.๑ ปัญหาตอนเดียว
 - ๓.๒ ปัญหาหลายตอน
 - ๓.๓ ปัญหาถามเหตุผล
 - ๓.๔ ปัญหาถามให้อธิบาย
 ๔. การตรวจคำตอบของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย
 - ๔.๑ ตรวจหลักธรรม
 - ๔.๒ ตรวจหลักภาษา
 - ๔.๓ ตรวจวรรคตอน ถ้อยคำ สำนวน
 ๕. การเฉลยปัญหาแก่นักเรียน ซึ่งมีหลัก ดังนี้
 - ๕.๑ ถ้านักเรียนทำถูกต้องหมด แสดงว่าไม่มีปัญหา ไม่ต้องเฉลย
 - ๕.๒ ถ้านักเรียนตอบผิดต้องแก้ต้องเฉลย
 ๖. การให้นักเรียนจำแบบได้ ประกอบด้วย
 - ๖.๑ ให้นักเรียนได้กระทำมากๆ
 - ๖.๒ ทำการทบทวนความจำของนักเรียน
 - ๖.๓ กำหนดให้นักเรียนท่องจำเป็นตอนๆ
 - ๖.๔ ให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาที่จะสอบต่อไป มาล่วงหน้า
 - ๖.๕ ให้รางวัลแก่นักเรียนที่ขยันโดยสม่ำเสมอ และสอบได้คะแนนดี^{๖๔}
- พิฑูร มะลิวัลย์** ได้เสนอแนะหลักการสอนวิชาธรรมเอาไว่ว่า ควรประกอบด้วย
๑. สะสมวิชา คือ ครูต้องเตรียมวางแผนการสอน
 ๒. เปิดต่านักเรียน คือ ได้รับความสนใจของนักเรียน
 ๓. เขียนหัวข้อธรรม คือ แจกหัวข้อธรรมที่จะสอนให้นักเรียนทราบ

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

๔. นำสู่บทเรียน คือ การนำเอาตัวอย่างที่เป็นบุคลาธิษฐานที่เกี่ยวข้องมาแล้วให้นักเรียนฟัง

๕. เพียรอธิบาย คือการพยายามทุกวิถีทางที่จะอธิบายให้นักเรียนเข้าใจที่สอน

๖. สรุปท้ายบทเรียน คือ การให้นักเรียนช่วยกันสรุปว่า จะนำเอาบทเรียนนั้นไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร^{๖๔}

๓. วิชาพุทธประวัติ

พระเทพวิมลโมลี (เชิด จิตตคุตโต) ได้เสนอแนะว่า การสอนพุทธประวัตินั้นมีหลักใหญ่อยู่ ๒ ประการ คือ

๑. สอนเพื่อให้เกิดความจำได้ ซึ่งครูควรจะต้องให้กิจกรรมต่อไปนี้

๑.๑ ย่อเอาสาระนั้นๆ ของแต่ละตอนมาให้แก่นักเรียนจดบันทึกไว้

๑.๒ กำหนดให้นักเรียนไปเตรียมตัวดูหนังสือมาล่วงหน้า แล้วครูตั้งปัญหา

ง่าย ๆ ตาม

๑.๓ ตั้งปัญหาให้นักเรียนไปดูหนังสือหาคำตอบเอง แล้วให้ตอบปากเปล่าใน

ชั้นเรียน

๑.๔ ดำเนินการสอนแต่ละครั้งไม่ให้เกิน ๑ ชั่วโมง

๑.๕ ทำการทบทวนความจำโดยไม่ให้นักเรียนรู้ตัว ด้วยการใช้ปัญหา

๑.๖ ทำการทดสอบเป็นระยะๆ ทั้งให้ตอบปากเปล่าและเขียนตอบ

๑.๗ ทำสถิติคะแนนสอบทุกครั้ง ให้นักเรียนดูเพื่อเห็นความก้าวหน้าของตน

๑.๘ แบ่งชั้นนักเรียนออกตามภูมิปัญญา^{๖๕}

พระมหาบุญมา อคฺคปญฺโญ ได้เสนอแนะวิธีการสอนวิชาพุทธประวัติเอาไว้ ๕ ประการ คือ^{๖๖}

๑. สอนจากสิ่งที่รู้แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้

๒. สอนจากสิ่งที่เข้าใจง่าย ไปหาสิ่งที่เข้าใจยาก

๓. สอนจากสิ่งที่มีตัวตน ไปหาสิ่งที่ไม่มีตัวตน

๔. สอนจากสิ่งที่คุ้นเคย ไปหาสิ่งที่มีเหตุผล

๕. สอนจากสิ่งที่ไม่มีขอบเขต ไปหาสิ่งที่มีขอบเขต

^{๖๔}พิฑูร มะลิวัลย์, **หลักการสอนวิชาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๖๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

^{๖๖}พระมหาบุญมา อคฺคปญฺโญ, **วิชาการสอนวิชาพุทธประวัติ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๐.

พระครูประจักษ์สารธรรม (เสนอ สิริปัญญา) ได้เสนอแนะว่า ในการสอนวิชาพุทธประวัติ^{๗๒} นั้น ครูควรจะได้จัดกิจกรรมต่อไปนี้^{๗๓}

๑. จัดกิจกรรมจูงใจให้นักเรียนสนใจบทเรียน ได้แก่
 - ๑.๑ ใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันมาเป็นตัวจูงใจ
 - ๑.๒ ใช้คำถามที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับเหตุการณ์ปัจจุบัน
 - ๑.๓ ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา
 - ๑.๔ แบ่งหมู่นักเรียนให้ค้นคว้า
 - ๑.๕ สอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ในหลักสูตร
 - ๑.๖ จัดกิจกรรมให้สัมพันธ์วิชาคติโลก
๒. จัดกิจกรรมแบบเล่นบทบาทสมมติ เช่น ได้รับความสนใจในการเรียน
๓. จัดเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ ธรรมาสันหรือหลายธรรมาสันก็ได้
๔. จัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา
๕. จัดกิจกรรมจำลองสถานที่ที่สำคัญตามพุทธประวัติ
๔. วิชาวิทยุบัญญัติ

พระศรีวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ) กล่าวว่า ครูผู้สอนวิชาวินัยควรจะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้^{๗๓}

๑. อุดทน
 ๒. เสียสละ
 ๓. รักงานการสอน
 ๔. รักวิชาพระวินัย
 ๕. มีจิตเมตตา
 ๖. แดกจกานในพระวินัย
 ๗. เครื่องครัดในพระวินัย
- เกี่ยวกับวิธีสอนวิชาวินัยนั้น ท่านได้เสนอแนะเอาไว้ดังนี้^{๗๔}
๑. ให้นักเรียนท่องแบบหรืออ่านแบบเสียก่อน
 ๒. สอนแบบครูที่ดี คือให้ความรู้ ให้ความเพลิดเพลิน และให้แนวปฏิบัติ
 ๓. สอนแบบ ๔ ส. คือ

^{๗๒} พระครูประจักษ์สารธรรม (เสนอ สิริปัญญา), วิธีการสอนวิชาพุทธประวัติ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖๗-๑๗๑.

^{๗๓} พระศรีวิสุทธิกวี(พิจิตร จิตวณฺโณ), บนเส้นทางการแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๘๔-๑๘๘.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๘.

- ๓.๑ สันทัสสนา คือ ให้อยอมรับความจริง หรือให้เห็นด้วย
- ๓.๒ สมาทปนา คือ ให้อยากทำตาม
- ๓.๓ สมุตเตชนา คือ ให้อภัยโทษ
- ๓.๔ สัมปหังสนา คือ ให้อำนาจเข้มใส
- ๔. ถ้ามปัญหาลอยๆ ให้นักเรียนตอบปากเปล่า
- ๕. ให้ทำแบบฝึกหัด
- ๖. อธิบายข้อพระวินัยที่เข้าใจยากด้วยการยกตัวอย่างและใช้อุปมาอุปไมย
- ๗. ถ้ามีเวลาพอ ครูควรเอาอานิสงส์ของต้นบัญญัติ มาอธิบายและเอานิทานต้นบัญญัติมาอธิบายประกอบ

๒.๓.๖. บทบาทการจัดการเรียนการสอนของพระสงฆ์

๑. บทบาทด้านการศาสนศึกษา องค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ มี ๓ ประการ คือ

๑. ปริยัติ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย นับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ และการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือการศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่า คำสอนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็นธรรมบทนั้น บทนี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไร และเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไรเป็นต้น

๒. ปฏิบัติ ได้แก่การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้น มาสู่ภาคปฏิบัติ คือนำมาประพฤติปฏิบัติจริงๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นมาเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตน

๓. ปฏิเวธ ได้แก่ผลของการปฏิบัติธรรมนั้นเช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้นๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นไปโดยอัตโนมัติหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่ง แห่งอริยเจ้านั้นไม่มีการแต่งตั้งให้ จะรู้ได้เฉพาะตนเอง คือเป็นปัจเจกตั้งเวทิตัพโพ วิญญูหิ^{๗๕}

^{๗๕}มานพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : ชุติมาการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

ดังนั้นสรุปได้ว่า บทบาทด้านการศาสนาศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย ปรีชา คือ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ปฏิบัติ คือการน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนำมาสู่ภาคปฏิบัติ และ ปฏิเวธ คือผลของการปฏิบัติธรรมนั้นๆ

๒. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอ ก็ได้อาศัย ศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาเองในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา

สรุปกิจกรรมด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ ต่อการศึกษาของรัฐ ตามความหมายและความมุ่งหมายที่กล่าวมาเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติให้นักเรียน และพระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ การจัดโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนราษฎร์ การกุศลของวัด โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงฆ์ ฯลฯ

๒. การสงเคราะห์ให้เด็ก และประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ หรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐหรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่างๆ การให้การอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

๓. การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา ในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม การจัดหน่วยนพกะ การใช้หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในการเผยแพร่ศีลธรรม ในโรงเรียนและสถานศึกษาต่างๆ

ดังนั้นสรุปได้ว่า บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะที่สำคัญได้แก่ การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การสงเคราะห์ให้เด็ก และประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน และสุดท้าย การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

๓. บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อเป็นประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนา และความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ หน้าที่ในการเผยแผ่

ของวัดหรือพระสงฆ์ คือ การจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย องค์การเผยแพร่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ได้กำหนดหน้าที่ของวัดต่างๆ เจ้าคณะตำบลคณะสงฆ์อำเภอ คณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแพร่ไว้ดังนี้

๑. อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่อง ที่เกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรม-บาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้ศึกษาศีลฟังธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่องได้อ่าน ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์ในการเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขัดสนนิยมใช้ในการเรียน กิจกรรมเผยแพร่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะขึ้นดำเนินการ^{๗๖}

ดังนั้นสรุปได้ว่า บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาจจะออกมาในลักษณะของการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้านผู้อาราธนาและที่อื่นๆ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นการประจำหรือครั้งคราว

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๒-๒๗๓.

๔ บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคมสงเคราะห์ หน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์เกิดจากองค์ประกอบ ๓ ประการคือ

๑. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์เริ่มต้องเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ ในเรื่องปัจจัย ๔
๒. สภาวะและเหตุการณ์ในสังคม เรียกร้องต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

๓. คุณธรรม เมตตาธรรม กรุณาธรรม ของพระสงฆ์ที่ต้องช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์^{๗๗}

บทบาททางสังคมที่พระสงฆ์ทำได้ดีที่สุดคือ บทบาททางด้านการศึกษา การสาธารณสุข การพัฒนาจิตใจประชาชน การสงเคราะห์ทางจิต และการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดนี้หากพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายว่าทำไปเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดขึ้นแล้ว และเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ก็คือ การสังคมสงเคราะห์นั่นเอง

สรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณร โดยมีการกำหนดหลักสูตรและจัดการสอบ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าคณะผู้ปกครองและคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ

๒.๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

คณะสงฆ์อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ประจำปี ๒๕๕๔ โดยแบ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ออกเป็น ๔ แห่ง^{๗๘} ดังต่อไปนี้

๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดแก่งคอย ตำบลแก่งคอย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมี พระครูประภาศรีวรญาณ เจ้าคณะตำบลแก่งคอย เป็นผู้ดำเนินการ
๒. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดเขาพระ ตำบลบ้านป่า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมี พระครูภาวนาวรคุณ รองเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย เป็นผู้ดำเนินการ
๓. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดพระพุทธฉาย ตำบลห้วยแห้ง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมี พระครูโสภณรัตโนภาส เจ้าคณะตำบลท่ามะปราง เป็นผู้ดำเนินการ

^{๗๗} พระมหาสุภวัฒน์ อริยโรโด (หนูพริก), “ทัศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉพาะกรณี : ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๗๘} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, กำหนดวิธีการบริการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ประจำปี ๒๕๕๔, (สระบุรี : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๘-๗๙.

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดหาดสองแคว ตำบลท่าคล้อ อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี โดยมี พระครูปิยะธรรมพิศิษฐ์ เจ้าคณะตำบลท่าคล้อเขต ๒ เป็นผู้ดำเนินการ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาค้นคว้า รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ จากนักวิชาการต่างๆ โดยได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวโส (ชัชวรงค์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๐๗ ด้านสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๒.๘๖ ด้าน กิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๘ ด้านการวัดผลและ ประเมินผลตามสภาพจริง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๒๒ ส่วนปัญหาใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนไม่ค่อยสนใจ การฟังจุดประสงค์ ด้านการใช้สื่อประกอบการสอน พบว่า สื่อมีจำนวนน้อยสื่อไม่ทันสมัย หลักสูตรไม่เหมาะสม สถานที่ไม่อำนวยความสะดวกต่อการทำกิจกรรม ด้านกิจกรรมเสริม หลักสูตร พบว่า เวลาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีจำกัด สถานที่ไม่เหมาะสมกับการทำ กิจกรรม ขาดการศึกษานอกสถานที่ นักเรียนไม่เข้าใจในกิจกรรม ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า การวัดผลไม่ตรงกับความเป็นจริง ไม่มีมาตรฐาน การไม่ยอมรับการประเมินผลของ นักเรียน^{๗๙}

พระมหาสมชาย ธมฺมวโร (เต้าประเสริฐ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษา เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการ ในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่มีอายุในระหว่าง ๓๑-๓๕ ปี สำเร็จ การศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นเอก

^{๗๙} พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวโส (ชัชวรงค์), “สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก.

ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓ ประโยค โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาระหว่าง ๓-๔ ปี และเคยเข้าร่วมโครงการอบรมวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาจากสื่ออินเทอร์เน็ต และมีการใช้สื่อทางธรรมชาติในการสอน

ส่วนครูประจำการมีอายุระหว่าง ๓๑-๓๕ ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในขณะที่การศึกษาทางธรรมพบว่า ครูประจำการได้มีการศึกษาในระดับธรรมศึกษาตรี โท เอก ตามลำดับ โดยครูประจำการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ระหว่าง ๗-๘ ปี และมีเพียงร้อยละ ๓๒.๘ เท่านั้นที่เคยเข้าร่วมโครงการอบรมการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ครูประจำการยังมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด และมีการใช้สื่อทางคอมพิวเตอร์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการสอนของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการสอน คือมีการสอนและการวัดผลและประเมินผลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านวิธีการสอนที่หลากหลายและการผลิตและการใช้สื่อตามลำดับ ส่วนวิธีการสอนของครูประจำการได้ดำเนินการด้านการวัดผลและการประเมินผลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านวิธีการสอนด้านการผลิตและการใช้สื่อตามลำดับ

การเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการใน ๕ ด้าน พบว่า วิธีการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการมีความแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๑ โดยครูประจำการสามารถดำเนินการสอนได้มีความชัดเจนและต่อเนื่องกว่าครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งในด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านวิธีการสอนและด้านการวัดผลและการประเมินผล ในขณะที่การจัดการเรียนการสอนวิชาทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลายแบบ ได้แก่ การสอนแบบโยนิโสมนสิการ การสอนแบบอริยสัจ ๔ และการสอนแบบเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นการสอนเชิงพุทธปัญญา พบว่า ทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการมีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก^{๔๐}

^{๔๐}พระมหาสมชาย ฐมมวโร (เต้าประเสริฐ), “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการ ในเขตภาคีเจริญกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

พระปรเมศวร์ ปญฺญาวชิโร (แจ่มแจ้ง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานในด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนในด้านด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

๒. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ, รายได้ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ เพศ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ , รายได้ ส่วน อายุ และ สถานภาพไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางพัฒนาสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ถ้านำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมาภิบาลยึดหลักการทางงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า นำมาใช้ในการบริหาร ซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามเหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงาน ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้^{๔๔}

พระสกลิต มหาลาโภ (ศรีเมือง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้านต่างๆ กล่าวคือ มี

^{๔๔}พระปรเมศวร์ ปญฺญาวชิโร (แจ่มแจ้ง), “ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* (รัฐประศาสนศาสตร), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

โครงสร้างการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้นครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็นภาพสื่อทางวิทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่าได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนจำนวน ๓๗๒ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๒๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่บ้านโนนม่วงและบ้านใกล้เคียงแต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียนไปเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องกันและดูแลเอาใจใส่ครูพระสอนศีลธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษาในการอบรม ให้ความรู้ศีลธรรมแก่นักเรียนด้วยเหตุนี้ ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม ส่วนโครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงาน

ที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ^{๔๒}

รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการมองชีวิตตามหลักอริยสัจ ๔ ว่าทุกข์หรือปัญหาของชีวิตเกิดจากกิเลส ตัณหาซึ่งเป็นผลมาจากผัสสะ การดับตัณหาสามารถดับด้วยสติ และสติเกิดขึ้นได้ด้วยการบวนการฝึกฝนอบรมตนใน ๓ ด้าน ได้แก่ อบรมตนด้วยศีล สมาธิและปัญญา โดยมีปัจจัยเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวศรัทธา ซึ่งมีกัลยาณมิตรแนะนำทางในการคิดวิเคราะห์พิจารณาและนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จากนั้นบุคคลจึงนำตนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติและแนวความคิดวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นอิสระด้วยโยนิโสมนสิการ เมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการ สัมมาทิฐิก็เกิดขึ้นตามมา ทำให้องค์ธรรม (องค์มรรค) ในกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นและสัมพันธ์เป็นกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์กับองค์ธรรมที่เกื้อหนุนให้การเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมาย คือ ปัญญาอุคคิธรรม ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาไปตามลำดับขั้นในวิสุทธิ ๗ ซึ่งสิ่งที่ใช้ตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการการเรียนรู้ คือ มนุษย์สามารถใช้อายตนะภายในตัวมนุษย์เองสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างถูกต้องระวังให้กิเลสครอบงำจิตใจเมื่อรับรู้สิ่งต่าง ๆ^{๔๓}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอน จะเน้นการลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนฝึกแก้ปัญหาระหว่างการทำงาน ฝึกให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกวินัยในตนเอง ความขยันอดทน ซึ่งเป็นลักษณะที่ดี ต้องคำนึงถึงหลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับนักเรียน ในด้านประวัติความเป็นมา จุดมุ่งหมาย เนื้อหาและคำมกัธิ์อ้างอิง โดยจัดระเบียบและเรียบเรียงใหม่ให้เหมาะสมแก่ยุคสมัย และการประเมินหลักสูตรนักเรียน โดยใช้การประเมินให้เกิดประสิทธิภาพกับหลักสูตร ๑) ในด้านบริบทได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาของหลักสูตร ๒) ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ คุณลักษณะของอาจารย์ คุณสมบัติของผู้เข้ามศึกษา วัสดุการศึกษา ตำราเรียนและสถานที่เรียน ๓) ด้านกระบวนการ ได้แก่

^{๔๒}พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง) “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

^{๔๓}รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์, “ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลและการบริหารหลักสูตร ๔) ด้านผลผลิตของหลักสูตรได้แก่ คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเรียนการสอน

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ จากนักวิชาการต่างๆ โดยได้นำเสนอดังต่อไปนี้

พระมหาปรีวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ในด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใสหลักการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาแผนกธรรมและวุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม พบว่า พระภิกษุที่มีอายุและวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุที่มีสถานภาพ พรรษา วุฒิทางการศึกษาแผนกธรรมและวุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน^{๔๔}

พระมหาทะเปียน ธีรรสี (ภูมิประเสริฐ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความศรัทธาและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาของสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของสามเณร เกิดจากความเข้าใจถึงเหตุและผลในตนเอง และปัญญาที่ไตร่ตรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบแล้วจึงเชื่อและศรัทธา ส่วนความเชื่อในพระรัตนตรัยเชื่อเพราะสามเณรตนเห็นว่า เป็นหลักคำสอนที่ดี สำหรับความเชื่อในกฎแห่งกรรมนั้น สามเณรเชื่อว่ากฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติที่พิสูจน์ได้ และความเชื่อในนิพพานนั้น สามเณรเชื่อว่า เป็นสุขสูงสุดโดยไม่ต้องผูกพันกับสิ่งใดๆ ส่วนการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาซึ่งได้แก่การรักษาศีล ๑๐ และกัจจัตถ์ ๑๐ พบว่า สามเณรรักษาศีล ๑๐ ได้ดีบางข้อและบกพร่องในบางข้อ ข้อที่รักษาได้ดี เกิดจากประสบการณ์ที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ข้อที่บกพร่องเกิดจากความเคยชิน และพฤติกรรมเดิมที่ติดตัวมาก่อนบวช และความเป็นวัยรุ่น ด้านการปฏิบัติกัจจัตถ์ ๑๐ พบว่า กัจจัตถ์ที่ปฏิบัติได้

^{๔๔}พระมหาปรีวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต), “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า (๒).

สม่ำเสมอคือ การบิณฑบาต การกวาดเสนาสนะ การรักษาความสะอาดของร่างกาย การทำวัตร สวดมนต์ การดำรงตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของญาติโยม ส่วนกิจวัตรที่นานๆ ครั้งจะปฏิบัติ คือ การดูแลอุปัชฌาย์ การสมาทานศีล การเจริญสมาธิภาวนา สำหรับการปฏิบัติกิจวัตรได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและการปรับตัวของสามเณรแต่ละรูป สภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน มีองค์ความรู้ที่ทำให้สามเณรเกิดความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมสงฆ์ ถึงมีความยากลำบากในการศึกษาเล่าเรียน แต่เป็นจุดดีที่ส่งผลให้สามเณรเกิดความพากเพียร เกิดความศรัทธาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เหมาะสม ด้วยมีการเรียนการสอนที่เน้นระเบียบวินัย ข้อวัตรปฏิบัติ เน้นการฝึกฝนทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อบรมถ่ายทอดหลักธรรม มีการสอนแบบกัลยาณมิตร สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูผู้สอนและศิษย์ ประกอบกับมีสภาพห้องเรียนเหมาะสมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณร^{๔๕}

พระมหาพจน์ สุวโจ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี” ผลการวิจัยพบว่า

(๑) ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความชัดเจน โครงสร้างของหลักสูตรเน้นด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ และเนื้อหาของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

(๒) ด้านปัจจัยเบื้องต้น คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน มีความเป็นกัลยาณมิตร และเป็นแบบอย่างที่ดี แต่ขาดด้านเทคนิคการสอน ผู้เข้ามามีความแตกต่างกันด้านอายุ และพื้นฐานการศึกษา สถานที่เรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและเอื้ออำนวยต่อการเรียน การสอน แต่ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย

(๓) ทักษะการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและนักเรียน ควรพิจารณาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

(๔) ด้านผลผลิต ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เพราะไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่เรียนมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ไม่สามารถประยุกต์หลักธรรมวินัยให้เหมาะสมแก่

^{๔๕}พระมหาทะเปียน ชีร์รสี (ภูมิประเสริฐ), “ความศรัทธาและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาของสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒), หน้า ก-ข.

สมณภาวะได้ ฉะนั้นจึงควรเพิ่มวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่รักสถาบันพระพุทธรศาสนา^{๔๖}

พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ๑) บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุ ครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความเหมาะสมในระดับค่อนข้างมาก และมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาไว้สูงมากในด้านการสอน โดยต้องการให้พระภิกษุใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่เน้นการสอนแบบบรรยายจะทำให้นักเรียนเบื่อธรรมะ และพระภิกษุบางรูปยังมีความไม่พร้อมในการสอนหลายอย่าง เช่น ความรู้ ความแม่นยำในหลักสูตร และความหลากหลายในวิธีการสอนเด็ก ๒) วิธีการสอนของพระภิกษุ นักเรียนธรรมศึกษา เห็นว่าวิธีการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมค่อนข้างมาก มีความคาดหวังต่อพระภิกษุในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานไม่เครียดกับวิชาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และมีกิจกรรมร่วมอื่นๆ ในการเรียนการสอนวิชาธรรมะ ๓) หลักสูตรธรรมศึกษา พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรธรรมศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นข้อดีและข้อเสียตามประสบการณ์การสอนไม่แตกต่างกันนักดังนี้

ข้อดี เนื้อหาหลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพอสมควร โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ไขปัญหาและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมให้คนเป็นคนดีรู้จักนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมาก มีเนื้อหาหลักสูตรที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ผู้นำไปปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตเป็นสุขได้ตลอดชีวิต

ข้อเสีย เนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินไปความต้องการของนักเรียน และมีศัพท์ธรรมะที่ยากเกินความสามารถของนักเรียน ซึ่งมีวุฒิภาวะเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น^{๔๗}

พระปิยะ ปิยธมฺโม (เมฆแสน) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธรศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการ

^{๔๖}พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า (๒).

^{๔๗}พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธรศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า (๒).

สอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผนการสอน ด้านกระบวนการสอน ด้านวิธีการสอนและด้านการประเมินผลการสอน พบว่าในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการ และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่ ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า ครูประจำ การและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓) อำเภอเมืองแพร่โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบในแต่ละด้าน พบว่าครูประจำการกับครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทุกด้าน สรุปว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีกว่าครูประจำการ^{๔๔}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษาสรุปได้ว่า การศาสนศึกษา คือการให้ความสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน การสอนศีลธรรมในโรงเรียน/สถานศึกษา และการบริหารการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ซึ่งมีการบริการทั้ง ๑๑ ด้านคือด้านสุขภาพจิต ด้านสุขภาพอนามัย ด้านทุนการศึกษา ด้านที่พักอาศัย ด้านโภชนาการ ด้านอัฐฐาบริหาร ด้านการสอนซ่อมเสริม ด้านอุปกรณ์การเรียน ด้านการแนะแนว ด้านกิจกรรมทางศาสนาและนันทนาการ ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ จากนักวิชาการต่าง ๆ โดยได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

พระราชวรดิฐ (วิชัย กลุยาณมโม) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้บริหารและครูสอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ระดับการปฏิบัติงานในกระบวนการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง ๒) ผู้บริหารและครูสอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไม่แตกต่างกัน ๓) ผู้บริหารและครูสอน ที่มีอายุพรรษา และวุฒิการศึกษาศาสนศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารและครูสอนที่มีประสบการณ์ อายุจริง และวุฒิการศึกษาสามัญศึกษา

^{๔๔} พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๔) ปัญหาการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ระบบ การคัดเลือกบุคคลขาดความชัดเจน บุคลากรขาดขวัญกำลังใจ และโรงเรียน มีงบประมาณน้อย^{๔๙}

พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอเวียง จันทบุรี ปีการศึกษา ๒๕๕๒ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำในด้าน ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) โดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปอาคารสถานที่ ด้านบริหารจัดการหลักสูตรเนื้อหา ด้านบุคลากรผู้นำปฏิบัติการสอนของครู และด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก^{๕๐}

พระมหาฤทธิ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารงานบุคคลทั้ง ๔ หมวดธรรม ดังกล่าวของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ทำงาน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่มีผลต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

^{๔๙} พระราชวรดิฐ (วิชัย กลุณยธรมโม), “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ง.

^{๕๐} พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ), “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอเวียง จันทบุรี ปีการศึกษา ๒๕๕๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข.

ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วุฒิการศึกษา โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๙๑}

พระมหากษัตริย์ จิตวิโร (อินทวิ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า มีนักเรียนตอบแบบสอบถาม ๑๙๒ รูป ระดับอายุของนักเรียนส่วนใหญ่ ๑๖-๒๐ ปี การศึกษาเดิมก่อนเข้าเรียนพบว่า ส่วนมากจบชั้นประถมศึกษา ๖ เกี่ยวกับครอบครัวพบว่า ส่วนใหญ่เคยอาศัยอยู่กับบิดามารดา บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และยังมีชีวิตอยู่ อาชีพของบิดามารดาพบว่า ส่วนใหญ่ทำนา รายได้ส่วนใหญ่ระบุไม่ได้ เกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก (คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๘๘) เมื่อพิจารณาข้อคำถามรายข้อแล้วสามารถปรับเข้ากับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเรื่องอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมการนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ซึ่งได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา คือเมื่อนักเรียนมีความต้องการจะประสบความสำเร็จทางการเรียนแล้ว นักเรียนควรจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความคิดและมีจิตใจที่ตั้งมั่นในการศึกษาเล่าเรียน พร้อมทั้งมีความคิดไตร่ตรองโดยใช้เหตุผลต่อการเรียน ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นอกจากทำให้ทราบระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษแล้วยังสามารถนำผลไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น มีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสนใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียน เพื่อเพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน^{๙๒}

พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชรินทร์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่ยืดหยุ่น การสอบและการประเมินผล รวมทั้งปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอน และการขาดนักเรียนที่สนใจศึกษาอย่างจริงจัง เป็นต้น การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านสภาพทั่วไป

^{๙๑}พระมหาธฤติ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร), “การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า (๒).

^{๙๒}พระมหากษัตริย์ จิตวิโร (อินทวิ), “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า (๒).

ของสำนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการสอบและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ มีสภาพการบริหารจัดการที่พอใช้ค่อนข้างดี โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗ จากระบบ ๕ คะแนน

โดยแต่ละด้านมีผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้ ๑) ด้านสภาพทั่วไปของสำนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดห้องเรียนเพื่อส่งเสริมและเป็นแรงกระตุ้นในการเรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนบรรยากาศความสงบเงียบรอบ ๆ สำนักเรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ๒) ด้านหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหาร อาจารย์ใหญ่ และครูผู้สอนทราบวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความยืดหยุ่นของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ๓) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการจัดกิจกรรมที่หลากหลายของครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ๔) ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการอบรมการใช้สื่อให้กับครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยสุด ๕) ด้านการสอบและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยความเหมาะสมของการจัดสนามสอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงควรเปลี่ยนแปลงวิธีการสอบและประเมินผลใหม่ อยู่ในระดับน้อยสุด ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตกรุงเทพมหานคร มีสภาพการณ์ที่พอใช้ โดยมีกิจกรรมการเรียนการสอน และสภาพทั่วไปที่ดี แต่ด้านหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการสอบและประเมินผลยังอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็น จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันส่งผลให้ผู้บริหาร อาจารย์ใหญ่ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านสภาพทั่วไปของสำนักเรียนและด้านการสอบและประเมินผล ส่วนด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่าไม่แตกต่างกัน^{๙๓}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมสรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม เพื่อวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การสืบต่อความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคำสั่งสอนของพระพุทธองค์จากพระไตรปิฎก โครงสร้างการบริหารของสำนักเรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับขนาดและความพร้อมของแต่ละสำนักเรียน การจัดการเรียนการสอนการบริหารและการกำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ในการดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารแต่ละสำนักเรียน ยกเว้นในเรื่องหลักสูตร การวัดผล

^{๙๓}พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชรินทร์), “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

การศึกษา โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนใหญ่มีปัญหาในการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร (ครูผู้สอน) เอกสาร ตำรา คู่มือครู เทคนิคการสอนของครู การนิเทศตรวจเยี่ยม การประสานความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างสำนักเรียน ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการคัดเลือกบุคคลให้ความชัดเจน บุคลากรต้องขวัญกำลังใจและโรงเรียนควรมีการสนับสนุนงบประมาณที่แน่นอน

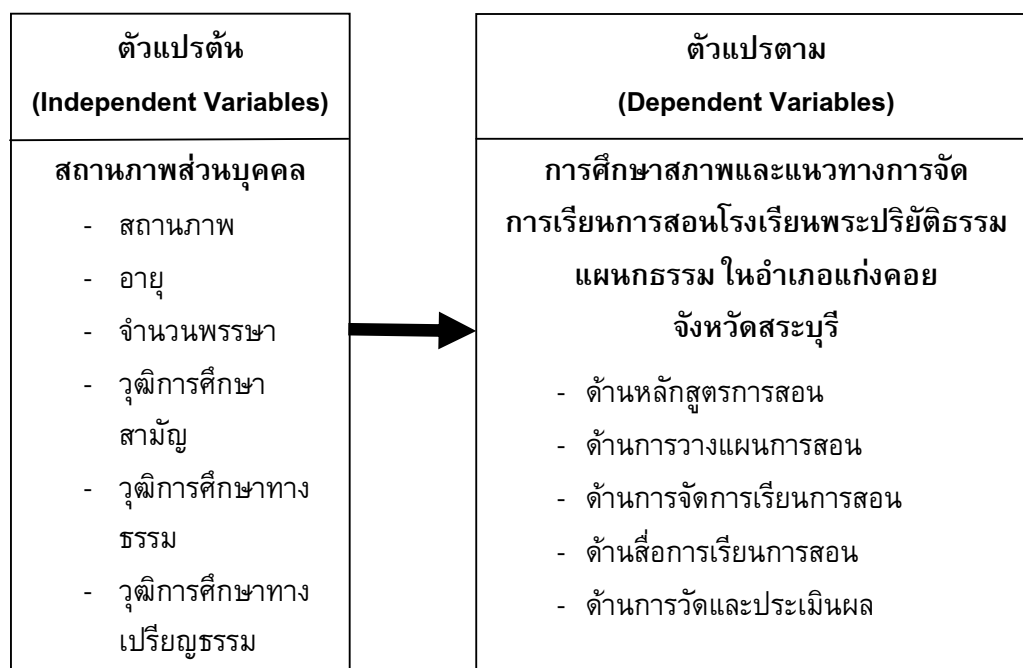
จากการทบทวนรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องนี้ สรุปได้ว่า สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยภาพรวมพบว่าการจัดการเรียนการสอน การบริหารและการดำเนินงานเป็นเรื่องของทางวัด/สำนักและท้องถิ่นนั้นๆ คณะสงฆ์เน้นการศึกษาในแนวทาง คือ การสอบผ่านชั้นการศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับหลักสูตร ไม่มีหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะกิจ ที่จะนำมาใช้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักสูตรที่สนองต่อการบวชระยะสั้น วิทยานิพนธ์การศึกษาประสบการณ์และอื่นๆ ซึ่งต้องศึกษาหลักสูตรเดียวกันทั้งหมด จึงเป็นการยากที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมได้ผลดี คณะสงฆ์ขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางในการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมในการทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรม ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล จึงเป็นผลทำให้ขาดแคลนภิกษุสามเณรที่มีความรู้ทางพระปริยัติธรรม ที่จะเป็นผู้เป็นที่ดีทางศาสนา ยกเว้นในเรื่องหลักสูตร การวัดผลการศึกษา มีแม่กองบาลี-ธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ระบบการจัดการเรียนการสอนที่ขาดประสิทธิภาพ การขาดบุคลากร (ครูผู้สอน) เอกสาร ตำรา คู่มือครู เทคนิคการสอนของครูผู้สอน ซึ่งส่วนใหญ่สอนด้วยการบรรยายและประเมินความเข้าใจของผู้เรียน ด้วยวิธีเขียนตอบมากกว่าวิธีอื่น

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ดังแผนภาพที่ ๒.๖

แผนภาพที่ ๒.๖ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จำนวน ๒๘ รูป และนักเรียนนักธรรมชั้น ตริ โท เอก จำนวน ๒๕๐ รูป รวมทั้งสิ้น ๒๗๘ รูป^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย และนักเรียนนักธรรมชั้น ตริ โท เอก ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, กำหนดวิธีการบริการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ประจำปี ๒๕๕๔, (สระบุรี : แก่งคอยการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{278}{1 + 278(0.05)^2} \\ &= 164 \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๔ รูป ดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนของครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และนักเรียนนักธรรมชั้น ตีรี โท เอก ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ที่	ตำแหน่ง	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	ครูผู้สอนพระปริยัติธรรม	๒๘	๑๗
๒	นักเรียน	๒๕๐	๑๔๗
รวม		๒๗๘	๑๖๔

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรัชญาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่ง แบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ถามเกี่ยวกับสถานภาพ ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ ตำแหน่ง อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสาย สามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมี เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕	หมายความว่า	สภาพการปฏิบัติงาน	มากที่สุด
๔	หมายความว่า	สภาพการปฏิบัติงาน	มาก

๓	หมายความว่า	สภาพการปฏิบัติงาน	ปานกลาง
๒	หมายความว่า	สภาพการปฏิบัติงาน	น้อย
๑	หมายความว่า	สภาพการปฏิบัติงาน	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๓.๓.๒ การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ๑ ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒ กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
- ๓ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- ๔ สร้างเครื่องมือ
- ๕ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖ นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อหาสมประสิทธิภาพความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๗ ปรับปรุงแก้ไข
- ๘ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑) พระมหาสม กลฺยาณ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ดร.ยุทธนา ปราณิณี อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ผศ.ชัชชัย ไชยสา อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทั้งนี้เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของ
แบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความ
สอดคล้อง (IOC)^๒ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ มีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความ
สอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับพระภิกษุที่อยู่ใน
พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๓๐ รูป เพื่อหา
ความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค
(Cronbach)^๓ ได้ค่าความเชื่อมั่น .๘๗๑

๔. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการ
วิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เพื่อทราบเรียนเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๒) ขอความร่วมมือจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อตอบแบบสอบถาม จำนวน
๑๖๔ ชุด

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ – ๒๔๔.

^๓ Cronbach, Lee J. **Essentials of Psychological Testing**, 4th ed., (New York : Harper
& Row, 1971), p. 67.

๓) เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล

๔) นำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Describe Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีเกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐ แปลว่า มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙ แปลว่า มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ แปลว่า ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙ แปลว่า น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ แปลว่า น้อยที่สุด

๓. เปรียบเทียบการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และเอฟ (F-test) โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD.)

๔. ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอแบ่งเป็น ๔ ตอน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษายสามัญญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรมและวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แบ่งเป็น ๕ ด้าน ได้แก่

๔.๒.๑ ด้านหลักสูตรการสอน

๔.๒.๒ ด้านการวางแผนการสอน

๔.๒.๓ ด้านการจัดการเรียนการสอน

๔.๒.๔ ด้านสื่อการเรียนการสอน

๔.๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผล

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษายาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๑๖๔)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
สถานภาพ		
ครูสอน	๑๗	๑๐.๔
นักเรียน	๑๔๗	๘๙.๖
รวม	๑๖๔	๑๐๐
อายุ		
น้อยกว่า ๒๑ ปี	๑๕	๙.๑
๒๑ – ๓๐ ปี	๓๓	๒๐.๑
๓๑ – ๔๐ ปี	๓๑	๑๘.๙
๔๑ – ๕๐ ปี	๕๕	๓๓.๕
๕๑ – ๖๐ ปี	๒๒	๑๓.๔
๖๑ ปีขึ้นไป	๘	๔.๙
รวม	๑๖๔	๑๐๐
จำนวนพรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๐๕	๖๔.๐
๕ – ๑๐ พรรษา	๒๕	๑๕.๒
๑๑ – ๑๕ พรรษา	๑๐	๖.๑
๑๖ – ๒๐ พรรษา	๙	๕.๕
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๑๕	๙.๑
รวม	๑๖๔	๑๐๐
วุฒิทางการศึกษายาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๓๗	๘๓.๕
ปริญญาตรี	๒๑	๑๒.๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓.๗
รวม	๑๖๔	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิทางการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๕๘	๓๕.๔
นักธรรมชั้นโท	๔๙	๒๙.๙
นักธรรมชั้นเอก	๑๘	๑๑.๐
ไม่มีวุฒินักธรรม	๓๙	๒๓.๘
รวม	๑๖๔	๑๐๐
วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม		
ประโยค ๑-๒ -ป.ธ.๓	๙	๕.๕
ป.ธ.๔ - ๖	๕	๓.๐
ป.ธ.๗ - ๙	๒	๑.๒
ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม	๑๔๘	๙๐.๒
รวม	๑๖๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสามารถอธิบายได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

สถานภาพของประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีนักเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖ รองลงมาคือครูสอน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔ ตามลำดับ

อายุของประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีอายุ ๔๑ - ๕๐มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ รองลงมาคืออายุ ๒๑-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑ ถัดมาคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ อายุ ๕๑ -๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔ และอายุน้อยกว่า ๒๑ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ สุดท้ายคืออายุ ๖๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔.๙ ตามลำดับ

จำนวนพรรษาของประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีต่ำกว่า ๕ พรรษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๔.๐ รองลงมาคือ ๕ - ๑๐ พรรษาคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒ ถัดมาคือ ๒๑ พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ และ ๑๑-๑๕ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๖.๑ สุดท้ายคือ ๑๖ - ๒๐ พรรษาคิดเป็นร้อยละ ๕.๕ ตามลำดับ

วุฒิทางการศึกษาสามัญของประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๕ รองลงมาคือ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘ สุดท้ายคือ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๓.๗ ตามลำดับ

วุฒิทางการศึกษาทางธรรมของประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีนักธรรมชั้นตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๔ รองลงมาคือ นักธรรมชั้นโท คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๙ ถัดมาคือ ไม่มีวุฒินักธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘ สุดท้ายคือนักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐ ตามลำดับ

วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ไม่มีวุฒิปเปรียญธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๒ รองลงมาคือ ประโยค ๑-๒ -ป.ธ.๓ คิดเป็นร้อยละ ๕.๕ ถัดมาคือ ป.ธ.๔ - ๖ คิดเป็นร้อยละ ๓.๐ สุดท้ายคือ ป.ธ.๗ - ๙ คิดเป็นร้อยละ ๑.๒ ตามลำดับ

๔.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้านได้แก่ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๗

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๕๗	.๖๓๙	มาก
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๓๙	.๖๙๖	ปานกลาง
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๑๗	.๗๕๗	ปานกลาง
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๒๐	.๘๐๓	ปานกลาง
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๒๕	.๘๒๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๓๒	.๖๔๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านหลักสูตรการสอน อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ด้านหลักสูตรการสอน (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความยาก ง่ายอย่างเหมาะสม	๓.๓๙	.๗๓๙	ปานกลาง
๒. เนื้อหาวิชาสอดคล้องกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	๓.๕๖	.๘๒๓	มาก
๓. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม	๓.๔๘	.๘๕๔	ปานกลาง
๔. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	๓.๕๒	.๘๙๖	มาก
๕. สามารถนำไปบูรณาการกับสภาพปัจจุบันและท้องถิ่น ได้	๓.๖๐	.๘๕๖	มาก
๖. หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาเรียงความแก้ กระทู้ธรรมมีความเหมาะสมกับระดับชั้น	๓.๘๐	.๘๗๑	มาก
๗. หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาธรรมวิภาค มี ความเหมาะสมกับระดับชั้น	๓.๔๙	.๘๗๖	ปานกลาง
๘. หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาพุทธประวัติ มี ความเหมาะสมกับระดับชั้น	๓.๖๖	.๘๔๖	มาก
๙. หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาวินัยบัญญัติ มี ความเหมาะสมกับระดับชั้น	๓.๖๐	.๘๑๑	มาก
ภาพรวม	๓.๕๗	.๖๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านหลักสูตรการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก
โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงเนื้อหา
ตามลำดับความยากง่ายอย่างเหมาะสมวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสมหลักสูตร ได้
จัดการเรียนการสอนวิชาธรรมวิภาค มีความเหมาะสมกับระดับชั้นอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับ
ข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ด้านวางแผนการสอน (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. จัดทำแผนการสอนที่หลากหลายในแต่ละเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๔๕	.๘๗๔	ปานกลาง
๒. จัดทำแผนการสอนที่มีเนื้อหาสาระอย่างละเอียด ครบถ้วน เช่น หัวข้อเรื่อง จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและการวัดผล	๓.๔๐	.๘๖๓	ปานกลาง
๓. มีการสอนที่แสดงให้เห็นว่าได้เตรียมการสอนมา ล่วงหน้า	๓.๓๗	.๙๒๐	ปานกลาง
๔. วางแผนการสอนในแต่ละวิชาสอดคล้องกับจำนวนคาบ เรียนที่อยู่ในแต่ละภาคเรียน	๓.๔๑	.๗๖๖	ปานกลาง
๕. มีการวิเคราะห์หลักสูตรและวางแผนการสอนทุกครั้ง เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสมในแต่ละระดับชั้น	๓.๓๓	.๘๐๗	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๓๙	.๖๙๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปาน
กลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ด้านการจัดการเรียนการสอน (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้ ดำเนินการอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตร	๓.๓๓	.๘๓๗	ปานกลาง
๒. สำนักเรียน หรือโรงเรียนมีหนังสือหรือเอกสาร เพื่อ การศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ	๓.๐๖	๑.๐๒๕	ปานกลาง
๓. จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ส่งเสริมให้การเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรพระปริยัติธรรม	๓.๓๒	.๘๑๔	ปานกลาง
๔. การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมี บทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว	๓.๑๗	.๙๓๗	ปานกลาง
๕. จัดการเรียนการสอนโดยชี้ให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจ นำไปใช้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๓.๔๖	.๘๐๙	ปานกลาง
๖. ผสมผสานการจัดการเรียนการสอนหลากหลาย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอนผ่านเครือข่าย www. เป็นต้น	๒.๗๐	๑.๑๘๕	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๑๗	.๗๕๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๑๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปาน
กลาง

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ด้านสื่อการเรียนการสอน (n = ๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้การสอน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	๓.๒๖	.๙๕๒	ปานกลาง
๒. สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของ หลักสูตร	๓.๒๗	.๙๖๖	ปานกลาง
๓. มีสื่อเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนในแต่ละ ระดับชั้น	๓.๑๓	.๙๕๖	ปานกลาง
๔. เลือกสื่อการเรียนการสอนเหมาะสมกับวิธีการสอนแต่ ละอย่าง	๓.๑๓	.๙๐๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๐	.๘๐๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปาน
กลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ด้านการวัดและประเมินผล (n = ๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ปัจจุบันมีความเหมาะสมดีแล้ว	๓.๓๐	.๙๐๙	ปานกลาง
๒. ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชา	๓.๓๒	.๘๕๐	ปานกลาง
๓. ใช้วิธีการวัดผลการเรียนที่หลากหลาย เช่น การ ทดสอบ การทำรายงาน การลงมือปฏิบัติ	๓.๓๑	.๙๕๐	ปานกลาง
๔. ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องตาม จุดประสงค์ในการเรียนรู้ ของแต่ละบท และครอบคลุม ครบถ้วนทุกจุดประสงค์	๓.๓๕	.๙๕๐	ปานกลาง
๕. มีการวัดและประเมินผลการเรียนทั้งก่อน และหลังการ เรียนการสอนเสมอ	๓.๐๗	.๙๙๔	ปานกลาง
๖. นำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียนมาใช้ในการ การปรับปรุงการเรียนการสอนเสมอ	๓.๑๓	๑.๐๑๘	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๕	.๘๒๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดและประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่าง
ระหว่างตัวแปร ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการ
ศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean)
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบค่าที (t – test) และการทดสอบ

ค่าเอฟ (F – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ดังตารางที่ ๔.๘- ๔.๑๗

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพ

(n = ๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	สถานภาพ				t	Sig.
	ครูสอน		นักเรียน			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๖๙	.๖๐๒	๓.๕๕	.๖๔๔	.๙๕๖	.๓๙๓
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๕๘	.๗๒๘	๓.๓๗	.๖๙๒	๑.๑๖๗	.๒๔๕
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๔๔	.๖๗๒	๓.๑๔	.๗๖๒	๑.๕๕๑	.๑๒๓
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๓๕	.๗๐๒	๓.๑๘	.๘๑๔	.๙๓๘	.๔๐๓
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๓๒	.๘๑๓	๓.๒๔	.๘๒๔	.๓๙๕	.๖๙๔
รวม	๓.๔๘	.๖๑๑	๓.๓๐	.๖๔๙	๑.๐๙๓	.๒๗๖

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	อายุ												F	Sig.
	น้อยกว่า ๒๑ ปี (๑๕ คน)		๒๑ – ๓๐ ปี (๓๓ คน)		๓๑ – ๔๐ ปี (๓๑ คน)		๔๑ – ๕๐ ปี (๕๕ คน)		๕๑ – ๖๐ ปี (๒๒ คน)		๖๑ ปีขึ้นไป (๘ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๖๔	.๖๔๕	๓.๖๐	.๖๖๓	๓.๖๕	.๖๐๖	๓.๔๘	.๖๘๘	๓.๖๒	.๕๐๔	๓.๔๐	.๗๓๔	.๔๙๙	.๗๗๗
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๗๕	.๖๓๐	๓.๓๖	.๖๗๙	๓.๔๖	.๗๐๗	๓.๒๓	.๗๒๒	๓.๔๒	.๖๐๘	๓.๕๘	.๗๕๒	๑.๖๐๖	.๑๖๑
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๗๒	.๗๒๓	๓.๑๙	.๗๑๖	๓.๑๗	.๗๓๓	๒.๙๙	.๗๕๗	๓.๒๘	.๗๑๐	๓.๐๐	.๘๖๘	๒.๔๗๗*	.๐๓๔
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๖๓	.๕๘๑	๓.๒๐	.๘๑๒	๓.๑๐	.๘๖๘	๓.๑๒	.๗๗๔	๓.๒๖	.๘๑๘	๓.๑๖	.๙๘๑	๑.๑๒๔	.๓๕๐
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๖๘	.๕๘๖	๓.๐๘	.๙๑๔	๓.๓๗	.๗๕๖	๓.๐๖	.๘๕๗	๓.๔๓	.๗๕๙	๓.๔๘	.๕๔๕	๒.๒๒๕	.๐๕๔
รวม	๓.๖๘	.๕๗๖	๓.๒๙	.๖๔๕	๓.๓๕	.๕๘๓	๓.๑๘	.๖๙๔	๓.๔๐	.๖๐๑	๓.๓๒	.๖๔๔	๑.๖๒๗	.๑๕๖

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามอายุ ด้านการจัดการเรียนการสอน

อายุ	$\bar{X}$	อายุ					
		น้อยกว่า ๒๑ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๒	๓.๑๙	๓.๑๗	๒.๙๙	๓.๒๘	๓.๐๐
น้อยกว่า ๒๑ ปี	๓.๗๒	-	.๕๓*	.๕๕*	.๗๓*	.๔๔	.๗๒*
๒๑-๓๐ ปี	๓.๑๙	-	-	.๐๒	.๒๐	-.๐๙	.๑๙
๓๑-๔๐ ปี	๓.๑๗	-	-	-	.๑๘	-.๑๑	.๑๗
๔๑-๕๐ ปี	๒.๙๙	-	-	-	-	-.๒๙	-.๐๑
๕๑-๖๐ ปี	๓.๒๘	-	-	-	-	-	.๒๘
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๐๐	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุน้อยกว่า ๒๑ ปี มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี อายุ ๔๑-๕๐ ปี และอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามจำนวนพรรษา (n = ๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	จำนวนพรรษา										F	Sig.
	ต่ำกว่า ๕ พรรษา (๑๐๕ คน)		๕-๑๐ พรรษา (๒๕ คน)		๑๑-๑๕ พรรษา (๑๐ คน)		๑๖-๒๐ พรรษา (๙ คน)		๒๑ พรรษาขึ้นไป (๑๕ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๕๕	.๖๖๕	๓.๔๘	.๖๑๗	๓.๗๘	.๓๐๑	๓.๖๒	.๕๕๙	๓.๖๘	.๗๒๑	.๕๕๑	.๖๙๙
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๓๘	.๗๑๘	๓.๒๙	.๖๔๓	๓.๗๖	.๔๙๗	๓.๓๑	.๔๗๐	๓.๔๓	.๘๓๔	.๘๘๒	.๔๗๖
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๑๘	.๗๕๒	๓.๑๑	.๘๘๘	๓.๕๐	.๕๕๖	๒.๙๔	.๕๘๙	๓.๑๓	.๗๗๗	.๗๒๙	.๕๗๓
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๑๙	.๘๑๕	๓.๒๐	.๙๔๔	๓.๓๒	.๖๙๘	๓.๑๔	.๓๐๙	๓.๒๓	.๘๒๑	.๐๘๖	.๙๘๗
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๒๐	.๘๑๔	๓.๓๒	.๘๘๓	๓.๕๗	.๖๙๕	๓.๐๙	.๖๐๒	๓.๓๗	.๙๖๖	.๖๗๕	.๖๑๐
รวม	๓.๓๐	.๖๕๙	๓.๒๘	.๗๒๑	๓.๕๙	.๔๑๕	๓.๒๒	.๓๙๔	๓.๓๗	.๖๙๑	.๕๔๓	.๗๐๔

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี(๑๓๗ คน)		ปริญญาตรี (๒๑ คน)		สูงกว่าปริญญาตรี (๖ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๕๖	.๖๓๖	๓.๕๐	.๖๙๘	๓.๙๖	.๔๐๒	๑.๒๘๘	.๒๗๙
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๔๑	.๖๙๘	๓.๒๑	.๖๓๔	๓.๖๓	.๘๓๓	๑.๑๑๗	.๓๓๐
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๑๙	.๗๘๔	๓.๐๙	.๖๐๗	๓.๑๗	.๖๙๑	.๑๕๔	.๘๕๘
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๒๓	.๘๒๒	๓.๐๒	.๕๕๓	๓.๐๐	๑.๑๐๗	.๘๐๘	.๔๔๗
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๒๘	.๘๒๒	๓.๑๐	.๘๐๕	๓.๐๐	.๘๙๔	.๗๑๘	.๔๘๙
รวม	๓.๓๓	.๖๕๖	๓.๑๘	.๕๗๗	๓.๓๕	.๖๘๓	.๔๙๖	.๖๑๐

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางธรรม (n=๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	วุฒิทางการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	นักธรรมตรี (๕๘ คน)		นักธรรมโท (๔๙ คน)		นักธรรมเอก (๑๘ คน)		ไม่มีวุฒินักธรรม (๓๙ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๖๐	.๖๗๔	๓.๕๒	.๕๓๑	๓.๖๐	.๗๐๗	๓.๕๖	.๖๙๗	.๑๖๙	.๙๑๗
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๔๓	.๖๘๓	๓.๔๓	.๖๒๗	๓.๔๙	.๗๙๘	๓.๒๔	.๗๕๐	.๘๗๔	.๔๕๖
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๒๒	.๗๙๕	๓.๐๗	.๗๖๔	๓.๓๖	.๗๓๕	๓.๑๕	.๗๐๖	.๗๕๐	.๕๒๔
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๒๓	.๘๑๔	๓.๑๐	.๘๓๗	๓.๒๘	.๗๕๒	๓.๒๓	.๗๘๗	.๓๔๖	.๗๙๒
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๒๗	.๘๑๕	๓.๒๘	.๗๙๔	๓.๒๕	.๘๔๘	๓.๑๘	.๘๗๗	.๑๑๐	.๙๕๔
รวม	๓.๓๕	.๖๖๒	๓.๒๘	.๖๑๖	๓.๔๐	.๖๘๗	๒.๒๗	.๖๕๘	.๒๕๓	.๘๕๙

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม (n = ๑๖๔)

สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม								F	Sig.
	ประโยค ๑-๒-๓ (๙ คน)		เปรียญธรรม ๔-๖ (๕ คน)		เปรียญธรรม ๗-๙ (๒ คน)		ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม (๑๔๘ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านหลักสูตรการสอน	๓.๕๐	.๙๐๓	๔.๐๐	๑.๐๕๑	๓.๙๓	.๓๙๓	๓.๕๕	.๖๐๘	.๙๔๒	.๔๒๒
๒. ด้านการวางแผนการสอน	๓.๔๒	.๗๕๑	๔.๔๘	.๔๑๕	๓.๕๐	๑.๒๗๓	๓.๓๕	.๖๗๐	๔.๕๕๔***	.๐๐๔
๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน	๓.๑๗	.๗๗๓	๓.๙๓	.๙๓๓	๓.๒๕	๑.๐๖๑	๓.๑๕	.๗๔๙	๑.๓๒๙	.๒๖๗
๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน	๓.๓๑	.๕๙๗	๔.๐๐	.๖๘๕	๓.๐๐	๑.๔๑๔	๓.๑๗	.๙๐๔	๑.๙๕๗	.๑๓๙
๕. ด้านการวัดและประเมินผล	๓.๒๘	๑.๐๐๐	๔.๒๗	.๕๐๘	๒.๗๕	๑.๐๖๑	๓.๒๒	.๗๙๙	๒.๙๘๒*	.๐๓๓
รวม	๓.๓๓	.๗๔๕	๔.๑๒	.๕๔๖	๓.๒๗	๑.๐๔๐	๓.๒๙	.๖๒๘	๒.๗๔๑*	.๐๔๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในด้านภาพรวม ด้านการวางแผนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริญญาธรรม ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕-๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๕ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางปริญญาธรรม ด้านภาพรวม (n = ๑๖๔)

วุฒิทางการศึกษาทางปริญญาธรรม	X	วุฒิทางการศึกษาทางปริญญาธรรม			
		ประโยค ๑-๒-๓	ป.ธ. ๔-๖	ป.ธ. ๗-๙	ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม
		๓.๓๓	๔.๑๒	๓.๒๗	๓.๒๙
ประโยค ๑-๒-๓	๓.๓๓	-	-.๗๘*	.๐๗	.๐๕
ป.ธ. ๔-๖	๔.๑๒	-	-	.๘๕	.๘๓*
ป.ธ. ๗-๙	๓.๒๗	-	-	-	-.๐๒
ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม	๓.๒๙	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางปริญญาธรรมประโยค ๑-๒-๓ มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมน้อยกว่าพระสงฆ์ ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางปริญญาธรรม ป.ธ.๔-๖ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางปริญญาธรรม ป.ธ.๔-๖ มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ด้านการวางแผนการสอน

(n = ๑๖๔)

วุฒิทางการศึกษา ทางเปรียญธรรม	X	วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม			
		ประโยค ๑-๒-๓	ป.ธ. ๔-๖	ป.ธ. ๗-๙	ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม
		๓.๔๒	๔.๔๘	๓.๕๐	๓.๓๕
ประโยค ๑-๒-๓	๓.๔๒	-	-๑.๐๖**	-.๐๘	.๐๗
ป.ธ. ๔-๖	๔.๔๘	-	-	.๙๘	๑.๑๓**
ป.ธ. ๗-๙	๓.๕๐	-	-	-	.๑๕
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๓๕	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมประโยค ๑-๒-๓ มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการวางแผนการสอน น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ. ๔-๖ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ. ๔-๖ มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการวางแผนการสอน มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๗ เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ด้านการวัดและประเมินผล
(n = ๑๖๔)

วุฒิทางการศึกษา ทางเปรียญธรรม	X	วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม			
		ประโยค ๑-๒-๓	ป.ธ. ๔-๖	ป.ธ. ๗-๙	ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม
		๓.๒๘	๔.๒๗	๒.๗๕	๓.๒๒
ประโยค ๑-๒-๓	๓.๒๘	-	-.๙๙*	.๕๓	.๐๖
ป.ธ. ๔-๖	๔.๒๗	-	-	๑.๕๒*	๑.๐๕*
ป.ธ. ๗-๙	๒.๗๕	-	-	-	-.๔๗
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๒๒	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมประโยค ๑-๒-๓ มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการวัดและประเมินผล น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ.๔-๖ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม ป.ธ.๔-๖ มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการวัดและประเมินผล มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรมและ ป.ธ.๗-๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลสรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ
แก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑-๖ รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๘ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ
แก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๖

สถานภาพส่วนบุคคล	ด้านหลักสูตร การสอน		ด้านการวางแผน การสอน		ด้านการจัดการเรียน การสอน		ด้านสื่อการเรียน การสอน		ด้านการวัดและ ประเมินผล		การจัดการเรียน การสอนภาพรวม	
	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน	เป็นไป ตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไป ตาม สมมติฐาน
๑. สถานภาพ		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๒. อายุ		✓		✓	✓			✓		✓		✓
๓. จำนวนพรรษา		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๔. วุฒิการศึกษา สายสามัญ		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๕. วุฒิการศึกษา ทางธรรม		✓		✓		✓		✓		✓		✓
๖. วุฒิการศึกษา ทางเปรียญธรรม		✓	✓			✓		✓	✓		✓	

สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยการนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำมาสรุปเป็นรายละเอียด ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านหลักสูตรการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. หลักสูตรมีเนื้อหาหนัก และไม่สอดคล้องกับระยะเวลาในการเรียน	๑. ครูผู้สอนควรมีการประยุกต์เนื้อหา ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และเวลาเรียน
๒. ไม่มีมาตรฐานในการจัดตารางเรียนที่ชัดเจน	๒. ผู้บริหารและครูผู้สอนควรออกกระเบียบ และจัดตารางการเรียนการสอนให้เป็นระบบและมีหลักฐานชัดเจน
๓. หลักสูตรและเนื้อหา มีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้กำหนดเพียงอย่างเดียว	๓. ควรให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันปรับปรุงเนื้อหาในการเรียนการสอน

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผนการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการสอน และไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการสอน	๑. ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญในการวางแผนการสอน และมีการวางแผนการสอนอย่างเสมอ
๒. ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอน	๒. ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน
๓. ผู้บริหารและครูผู้สอนขาดการประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอน	๓. ควรมีการประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสอน เพื่อจัดทำแผนการสอนที่ชัดเจน

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ครูผู้สอนเน้นการแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว ขาดการจัดกิจกรรมที่จูงใจผู้เรียน	๑. ครูผู้สอนควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
๒. ครูผู้สอนมีคุณวุฒิ วิทยุฒิและประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ	๒. ควรมีการพัฒนา และอบรมเกี่ยวกับเทคนิคหรือวิธีการสอนแก่ครูผู้สอน
๓. ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนที่ชัดเจน เพียงแค่มีความรู้ในเนื้อหาที่สอนก็สามารถสอนได้	๓. ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนอย่างชัดเจน

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอน

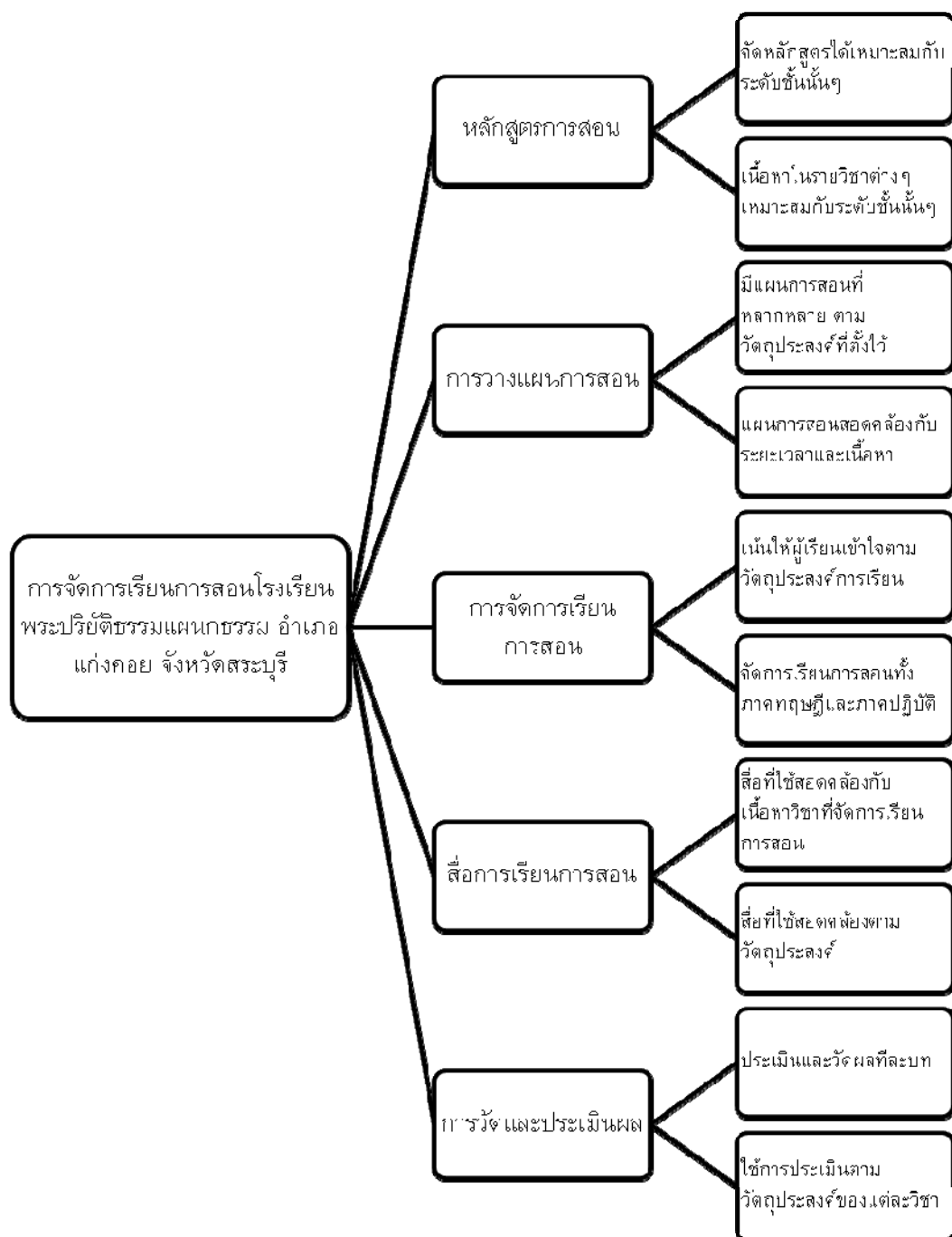
ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. มีสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อความต้องการ	๑. ควรมีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการ
๒. ขาดงบประมาณด้านการจัดหาสื่อ	๒. ควรมีการระดมทุนในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน
๓. ขาดคนที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำสื่อ	๓. ควรให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

ตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง	๑. ควรมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย
๒. ไม่มีการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน	๒. ควรมีการประเมินผลครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนการสอน
๓. ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการวัดและประเมินผล	๓. ควรจัดให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการประเมินผลตามสภาพจริงแก่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา หนังสือ ตำราทางวิชาการและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นเป็นองค์ความรู้ใหม่ พอสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๑

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปได้ว่าสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี นั้น มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑) ด้านหลักสูตรการสอน มีการจัดการเรียนการสอนโดยการกำหนดหลักสูตรให้เหมาะสมกับเนื้อหาในแต่ละระดับชั้น และจัดอย่างเหมาะสมกับแต่ละรายวิชา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้าใจของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น

๒) ด้านการวางแผนการสอน มีการใช้แผนการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้เรียน เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และกำหนดเนื้อหากับเวลาได้อย่างเหมาะสมไม่ยืดเยื้อเกินไป

๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน ใช้รูปแบบการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดกิจกรรม พร้อมทั้งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๔) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา เช่น วีดีโอ บรรยาย การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยยังคงเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ตามวัตถุประสงค์

๕) ด้านการวัดและประเมินผล กำหนดรูปแบบการประเมินตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีการทดสอบเป็นบทๆ ไป เพื่อวัดและประเมินผลทั้งผู้เรียนและผู้สอน และนำผลมาพิจารณาปรับปรุงในลำดับต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และเพื่อเปรียบเทียบสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครูสอนและนักเรียนในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน ๑๖๔ รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน จำนวน ๑๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖ มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ มีต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๑๐๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๐ มีวุฒิทางการศึกษายสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๕ มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรม คือ นักธรรมชั้นตรี จำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๑๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๒

๕.๑.๒ สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านหลักสูตรการสอน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านหลักสูตรการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความยากง่ายอย่าง

เหมาะสม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชา
ธรรมวิภาคีมีความเหมาะสมกับระดับชั้น อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๒ ด้านการวางแผนการสอน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความ
คิดเห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ
แก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย
เท่ากับ ๓.๓๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๓ ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความ
คิดเห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ
แก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๔ ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความ
คิดเห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ
แก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย
เท่ากับ ๓.๒๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความ
คิดเห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอ
แก่งคอย จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย
เท่ากับ ๓.๒๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

**๕.๑.๓ การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพ
ส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้**

๕.๑.๓.๑ สถานภาพ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน
ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓.๒ อายุ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน
ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียน
การสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓.๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓.๔ วุฒิกศศึกษาสายสามัญ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓.๕ วุฒิกศศึกษาทางธรรม พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓.๖ วุฒิกศศึกษาทางเปรียญธรรม พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๔.๑ ด้านหลักสูตรการสอน มีปัญหา อุปสรรค ดังนี้

เนื้อหาแต่ละวิชามีมาก แต่ตารางเรียนจัดไว้ไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน เพราะหลักสูตรเป็นลักษณะบูรณาการ ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งด้านคำสอน ประวัติความเป็นมา และสิกขาบทที่ต้องปฏิบัติ จนกระทั่งสามารถอธิบายสั่งสอนผู้อื่นได้ กล่าวคือ ระดับนักธรรมชั้นตรี ซึ่งอยู่ในภุมินวกะ ต้องมีความรู้ธรรมวินัยพอรักษาตัวได้ ระดับนักธรรมชั้นโท ซึ่งอยู่ในภุมิมัชฌิมะ ต้องมีความรู้พอช่วยแนะนำผู้อื่นได้ และระดับนักธรรมชั้นเอก ซึ่งอยู่ในภุมิเถระ ต้องมีความรู้ธรรมวินัยละเอียดลึกซึ้งถึงขั้นสามารถเป็นหลักในการทำสังฆกรรม และอุปัชฌาย์อาจารย์ดูแลสั่งสอนผู้อื่นได้ ดังนั้นเนื้อหาในแต่ละวิชาต้องครอบคลุมเฉพาะเจาะจงตามระดับชั้น และครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงจะดูแลรับผิดชอบเฉพาะด้านหลักสูตรและการสอบธรรมสนามหลวงประจำปี ส่วนการบริหารดำเนินงานของสำนักเรียนขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส หรือผู้บริหารสำนักเรียนแต่ละแห่ง

๕.๑.๔.๒ ด้านการวางแผนการสอน มีปัญหา อุปสรรค ดังนี้

ครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำแผนการสอน หรือการวางแผนการสอน และส่วนใหญ่ครูผู้สอนไม่ได้รับการอบรม หรือไม่ได้รับการศึกษาในด้านเกี่ยวกับการทำแผนการสอนหรือวางแผนการสอน และเนื่องจากไม่มีข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานกลางเกี่ยวกับคุณสมบัติของครูผู้สอน เพียงแต่ให้ผู้ที่ทำหน้าที่สอน ซึ่งส่วนมากจบนักธรรมชั้นเอกหรือจบเปรียญธรรม ๓ ประโยคขึ้นไป มีความรู้ในเนื้อหาที่จะสอนก็เพียงพอ แต่ครูผู้ที่ทำหน้าที่สอนบางรูปไม่ได้จบ ในสาขาที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ครุศาสตร์ หรือบางรูปมีคุณวุฒวิชาชีพครู จึงมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวางแผนการสอนดีกว่าผู้ที่ไม่ได้จบจากคณะที่เกี่ยวข้อง

๕.๑.๔.๓ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีปัญหา อุปสรรค ดังนี้

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียน วัด และคณะสงฆ์ จังหวัดเป็นผู้จัดการสอน ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดหลักสูตรและจัดการสอบ ส่วนการดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียน ไม่มีกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารสำนักเรียน จะขึ้นอยู่กับผู้บริหารสำนักเรียนเป็นหลัก

๕.๑.๔.๔ ด้านสื่อการเรียนการสอน มีปัญหา อุปสรรค ดังนี้

สำนักเรียนหรือโรงเรียน ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน เพราะการดำเนินงานและการบริหารสำนักเรียนขึ้นกับความพร้อมทั้งบุคลากรและทุนทรัพย์ของแต่ละสำนักเรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้นในการที่จะจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนค่อนข้างทำได้ยาก ซึ่งภาระในการจัดหาสื่อจะตกอยู่กับครูผู้สอนเป็นหลัก เป็นสาเหตุให้ไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมากนัก เพราะครูผู้สอนบางรูปมีทุนทรัพย์จำกัด

๕.๑.๔.๕ ด้านการวัดและประเมินผล มีปัญหา อุปสรรค ดังนี้

การวัดผลที่เห็นได้ชัดคือด้านผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนหัดทำแบบฝึกหัดหรือปัญหาที่ผู้สอนจัดให้ โดยอิงจากข้อสอบธรรมสนามหลวงในปีเก่าๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้เรียนสามารถทำข้อสอบได้เมื่อมีการวัดผลประจำปีที่เกิดขึ้น ที่สำคัญการวัดผลเพียงผู้เรียนสะท้อนเพียงด้านเดียวคือผู้เรียนเท่านั้น แต่ผู้สอนไม่มีการวัดผลให้เห็นซึ่งถ้ามีการวัดผลด้านผู้สอนด้วย จะทำให้ผู้สอนรู้ว่าตนมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการสอนอย่างไรบ้าง เพื่อจะนำมาพัฒนาตนเองให้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกประการหนึ่งคือ ควรมีการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนถือว่าการวัดผลในระยะสั้นไปด้วย

๕.๑.๔.๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในทุกด้านควรให้ความสำคัญเท่ากัน คือ

- ๑) ควรมีการประยุกต์เนื้อหา ให้เหมาะสมกับสถานการณ์
- ๒) ควรให้ความสำคัญในการคัดเลือกบุคลากร
- ๓) ควรให้มีการอบรมวิธีการสอนแก่บุคลากร
- ๔) ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน
- ๕) ควรมีการจัดวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านหลักสูตรการสอน จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านหลักสูตรการสอนมากที่สุด ในเรื่องหลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาเรียงความแก่กระทุ้ธรรมมีความเหมาะสมกับระดับชั้น รองลงมาคือ หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาพุทธประวัติ มีความเหมาะสมกับระดับชั้น

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **ธำรง บัวศรี^๑** ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ และในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ คือ การจัดหลักสูตรและรายวิชาต้องส่งผลต่อการพัฒนาทางสติปัญญาของนักศึกษาอย่างแท้จริง ประกอบกับต้องพัฒนาในด้านความคิดที่ซับซ้อนขึ้น และเหมาะสมกับระดับ

๕.๒.๒ ด้านการวางแผนการสอน จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการวางแผนการสอนมากที่สุดในเรื่องจัดทำแผนการสอนที่หลากหลายในแต่ละเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้การเรียน

^๑ธำรง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิ้นการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

การสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ วางแผนการสอนในแต่ละวิชาสอดคล้องกับจำนวนคาบเรียนที่อยู่ในแต่ละภาคเรียน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด^๒ ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนการสอนต้องมีหลักดังนี้ ๑. ใช้เวลาวางแผนล่วงหน้าอย่างเพียงพอ ๒. วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ๓. วางแผนให้ครอบคลุมประกอบของแผนการสอน ๔. วางแผนในรูปของคณะกรรมการ ๕. วางแผนโดยเน้นความเป็นไปได้จริง รอบคอบ พิจารณาแนวโน้มในอนาคต ๖. ศึกษาแผนงานและนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ๗. ประเมินผลและปรับปรุงให้เหมาะสม สมบูรณ์มากขึ้น และเมื่อพิจารณาหลักการวางแผนจะเห็นได้ว่ามีอยู่ ๓ ส่วนใหญ่ คือ ๑) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องสอน ได้แก่ การศึกษาเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ขอบเขตเนื้อหา พิจารณาข้อจำกัดและบริบทที่แวดล้อม ๒) ทำกำหนดการสอน ได้แก่ โครงการสอน และแผนการสอนทั้งระยะยาวและระยะสั้น ๓) ทดลองสอนก่อนสอนจริงเพื่อประเมินความพร้อมก่อนสอน

๕.๒.๓ ด้านการจัดการเรียนการสอน จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดในเรื่องจัดการเรียนการสอนโดยชี้ให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจนำไปใช้ จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม รองลงมาคือ จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้ดำเนินการอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตร

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี^๓ กล่าวว่า หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student centered instruction) มาจากคำว่า instruction ได้เน้นถึงบทบาทของผู้เรียนในการเรียนการสอน โดยการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (active participation) ทั้งด้านกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้โดยมีบทบาทดังกล่าวมากกว่า ผู้สอน ซึ่งหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถแบ่งได้ ๔ แบบ คือ ๑. แบบเน้นตัวผู้เรียน ๒. แบบเน้นความรู้ความสามารถ ๓. แบบเน้นประสบการณ์ (experiential learning) ๔. แบบเน้นทักษะกระบวนการ

^๒บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

^๓ทิศนา ขัมมณี, รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสหวิชาการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๓-๑๕๔.

๕.๒.๔ ด้านสื่อการเรียนการสอน จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านสื่อการเรียนการสอนมากที่สุดในเรื่องสื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของหลักสูตร รองลงมาคือ มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **วिवรรณ์ จันทรเทพย์^๕** ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ หรือวิธีการใดๆ ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน สื่อแต่ละชนิดจะมีคุณค่าและคุณสมบัติพิเศษในตัวเอง สามารถแสดงความหมายที่เหมาะสมกับเนื้อหา และเทคนิควิธีการใช้อย่างมีระบบ

๕.๒.๕ ด้านการวัดและประเมินผล จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในด้านการวัดและประเมินผลมากที่สุดในเรื่องใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนที่สอดคล้องตามจุดประสงค์ในการเรียนรู้ ของแต่ละบท และครอบคลุมครบถ้วนทุกจุดประสงค์ รองลงมาคือ ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ **อุทุมพร ทองอุไทย^๖** ได้เสนอแนะให้ครูผู้สอนมีการประเมินผลการสอนอย่าสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของตน เพื่อนำไปส่งเสริมและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรกำหนดเกณฑ์ ดังนี้ คือ ๑. วัดและประเมินผลได้ตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ๒. วัดและประเมินผลได้เหมาะสมกับบทเรียนและเวลา ๓. วัดและประเมินผลได้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่สอนภายในระยะเวลาที่กำหนด

^๕วिवรรณ์ จันทรเทพย์, การพัฒนาหลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร: เสรีการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^๖อุทุมพร ทองอุไทย, หลักสูตรบริหารการวัดและประเมินผลการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสกลาตพรวัว, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕.

๕.๒.๖ ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๑. สถานภาพ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากแม้มีสถานภาพความเป็นอยู่และหน้าที่การงานที่แตกต่างกัน แต่ก็มีจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาปรีวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต)**^๖ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” พบว่า พระภิกษุที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน

๒. อายุ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน เนื่องจากประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคนแตกต่างกัน การอบรมเลี้ยงดูก็มีความแตกต่างกัน แต่ก็มีจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม ๗” พบว่า ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญไม่พบความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^๗

๓. จำนวนพรรษา พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากเวลาที่อยู่ในพระพุทธศาสนา มีระยะเวลาไม่เท่ากัน แต่มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน

^๖พระมหาปรีวัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต), “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า (๑).

^๗พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม ๗”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า (๒).

พระปริยัติธรรมแผนกธรรมเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระราชวชิรดิลก (วิชัย กลยาณธมฺโม) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔” พบว่า ผู้บริหารและครูสอน ที่มีอายุพรรษาและวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารและครูสอนที่มีประสบการณ์ อายุจริง และวุฒิการศึกษาสามัญศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๕

๔. วุฒิการศึกษาสายสามัญ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากคนมีความรู้ที่ไม่เท่ากัน แต่มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาฤดี วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร” พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ทำงาน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่มีผลต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วุฒิการศึกษา โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^๕

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากวุฒิทางธรรมเป็นสิ่งที่พระภิกษุสามเณรต้องรู้ แต่ก็ไม่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระณัฐพล จิตธมฺโม (ปราบพินาศ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาวาสิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีที่มีอายุ วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน

^๕พระราชวชิรดิลก (วิชัย กลยาณธมฺโม), “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ง.

^๕พระมหาฤดี วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร), “การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า (๒).

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในวัดเขตนบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๐}

๖. วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน เนื่องจากการศึกษาเปรียญธรรมที่ต่างกัน ซึ่งมี ๘ ระดับคือ ประโยค ๑-๒ จนถึง เปรียญธรรม ๘ ประโยค มีเนื้อหาของการเรียนในแต่ละชั้นแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจแตกต่างกันอย่างชัดเจน เป็นผลให้มีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” พบว่าความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๑}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. เนื้อหาในแต่ละวิชาควรต้องครอบคลุมเจาะจงตามระดับชั้น และครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบด้านหลักสูตร ส่วนการบริหารดำเนินงานของสำนักเรียน ให้ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส หรือผู้บริหารสำนักเรียนแต่ละแห่ง

๒. ผู้บริหารควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากร ในด้านการวางแผนการสอน เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดทำแผนการสอน

^{๑๐}พระณัฐพล จิตฺตมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๒).

^{๑๑}พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า (๒).

๓. ผู้บริหารควรมีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และให้มีการพัฒนาบุคลากรในด้านการจัดทำสื่อ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

๔. ครูผู้สอนควรมีการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนการสอน และนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

๑. ควรมีการประชุมและอบรมผู้สอน เพื่อกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒. ควรจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพิ่มเติม เพื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

๓. ควรพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนเพื่อนำไปวิเคราะห์ปรับปรุงเทคนิค และการจัดการเรียนการสอนต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาค้นคว้าและให้ความสำคัญ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน

๒. ควรศึกษาเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมทั้ง ๓ ระดับชั้น

๓. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

๔. ควรศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในระดับจังหวัด

๕. ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมในเชิงคุณภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

๑. หนังสือ

การศาสนา, กรม. แบบเรียนวิชาสาวกประวัติ. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๖.

_____. รายงานการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๓๑.

_____. รายงานการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

_____. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

_____. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๒.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๔.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐.

กิดานันท์ มะลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์, ๒๕๔๐.

ชาญชัย ยมดิษฐ์. เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : อุดมการณ์พิมพ์, ๒๕๔๘.

ชาญ สวัสดิ์สี. การประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๔๐, หน้า ๖.

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. กระบวนการสื่อสารการเรียนรู้การสอน. นนทบุรี : ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคง. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๖.
- ถวิล สมักรรัฐกิจ. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๗.
- ทศนา แชมมณี. รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เอรวิธการพิมพ์, ๒๕๓๒.
- นพพร พานิชสุข. เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนรู้กับการซ่อมเสริม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑.
- _____. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐.
- ปรีชา คัมภีรปกรณ. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๘.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พระพรหมมุนี (จันท์ พรหมคุดโต). สอบธรรมสนามหลวง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.
- _____. การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระศรีวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ). บนเส้นทางแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๒๖.
- พระครูประจักษ์สารธรรม (เสนอ สิริปญโญ). วิธีการสอนวิชาพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

พระมหาบุญมา อคฺคปญฺโญ.วิชาการสอนวิชาพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร:กรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓.

พระมหาสถิตย์ ถาวโร. เทคนิคการแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม. กรุงเทพมหานคร:
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

พิฑูร มะลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. ประวัติการศึกษาของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรมการ
ศาสนา, ๒๕๒๗.

พิฑูร มะลิวัลย์. หลักการสอนวิชาธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

แม่กองบาลีสนามหลวง. สอบบาลีสนามหลวง.กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์, ๒๕๔๖.

มานพ พลไพรินทร์. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์,
๒๕๓๗.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. สถิติวิทยาทางการวิจัย พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร:
สุวีรียาสาส์น, ๒๕๔๐.

วิวรรณ จันทร์เทพย์. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: เสรีการพิมพ์,
๒๕๔๓.

วิจิตร อาวะกุล. การวัดและประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มิตรสยาม,
๒๕๔๗.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย. กำหนดวิธีการบริการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ประจำปี ๒๕๕๔. สระบุรี : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอแก่งคอย, ๒๕๕๔.

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์.
กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

สุนีย์ ภูพันธ์. แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ : แสงศิลป์,
๒๕๔๖.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. การวัดและประเมินพฤติกรรมกรรมการเรียน. กรุงเทพมหานคร : ลักขณา.
๒๕๔๖.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการประเมินตามสภาพจริง.
เชียงใหม่ : เชียงใหม่เดอะโนเลกซ์เช็ตเตอร์, ๒๕๔๔.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **เทคนิคและการวางแผนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม,
๒๕๕๐.

อุทุมพร ทองอุไทย. **หลักสูตรบริหารการวัดและประเมินผลภาคศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒**.
กรุงเทพมหานคร : cursกาลาดพร้าว, ๒๕๔๘.

อนันต์ ศรีโสภา. **ทฤษฎีการวัดและประเมินผล**. กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม, ๒๕๓๐.

๒. วิทยานิพนธ์

พระราชวรดิฐ (วิชัย กลุยาณมโม). กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์**
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนดิธโร (สินทวีวรกุล). บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์จังหวัดกระบี่. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตการบริหาร**
การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๘.

พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวิโส (ชัยวงศ์). สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑. **วิทยานิพนธ์พุทธ**
ศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาภรณ์ วิจิตรสนโต. สภาพปัญหาการจัดการศึกษาแผนกธรรม สำนักเรียนขนาดเล็ก
จังหวัดลำพูน. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. ๒๕๔๙.

พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา). ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มี
ต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**
(พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๗.

พระมหาทะเปียน ธีร์สี (ภูมิประเสริฐ). ความศรัทธาและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาของ
สามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุง
จังหวัดขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา)**.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

พระมหาฤดี วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร**
มหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาธานินทร์ จิตวีโร (อินทวิ). การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชรินทร์). การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระบุญประทาน ฅานทีโป (ทะปะละ). ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอวารังจังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาปรีพัฒน์ จิตวิริโย (กุลนิวัต). ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาพจน์ สุวโจ. การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหามานิต สกลหล้า. สภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** **การบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑.

พระมหาสมพงษ์ กิตติภุทโท (แก่นจันทร์). ประสิทธิภาพองค์การศาสนศึกษา ศึกษากรณีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๖.

พระมหาสมชาย ธมฺมวโร (เต้าประเสริฐ). การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการ ในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

- พระมหาสุเมธา ถิรวฑฒโน. สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐.
- พระมหาสุวัฒน์ หนูพริก. ทศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการ
สอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉพาะกรณี
ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์สังคม**
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๓๘.
- พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการ
ประยุกต์ใช้หลักกติกาบริหารนิยธรรม ๗. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**
(รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระณัฐพล จิตธิมโม (ปราปพินาส). การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม
ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธ**
ศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระปรเมศวร์ ปญฺญาวชิโร (แจ่มแจ้ง). ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลัก
ธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย
จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์).**
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระปิยะ ปิยธมฺโม (เมฆแสน). ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา
อำเภอเมืองแพร่. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา).**
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง). การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
วิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัด
ขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา).** บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์. ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์พุทธ**
ศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ลัดดา ศิริพันธุ์. การศึกษาสภาพการจัดการเตรียมการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้เทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

Crow & A. W. Crow. **Introduction to Education**. New Delhi:Eurage Publishing House, 1980.

George A. Beauchamp. **A Curriculum Theory**. Wilmette Illinois : The Kagg Press, 1975.

John F. Kerr. **Changing the Curriculum**. London. The University of London Press, 1968.

Lee J. Cronbach. **Essentials of Psychological Testing**. 4th ed.. New York : Harper & Row, 1971.

Saylor J. Galen & William M. Alexander. **Planning Curriculum for Schools**. New York : Holt. Rinehart. & Winston, 1974.

Taba H.. **Curriculum Development : Theory and Practice**. New York : Harcourt Brace & World, 1962.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ภาคผนวก ข

ผลของการหาค่า IOC

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง

ผลของค่า Alpha

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ /

วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลยาโน,Ph.D.

ด้วย พระครูวิจิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจ/แก้ไขแล้ว

๑๗-๗-๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ ๒๒๔

วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เดิมนัดดี ทองอินทร์

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้รับทราบและขอแก้ไข
เครื่องมือ ๑๑ แล้ว
เดิมนัดดี ทองอินทร์
๒๐ ก.ค. ๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๕๖๔

วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจถูกต้องเรียบร้อยแล้ว

 ๒๖/๗/๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒๖๘๔

วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณิต

ด้วย พระครูวิจิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณิต

(อ.ดร.ยุธนา ปราณิต)
ศธ ก.ค. ๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ ๒๒๕

วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๓๐๑/๒๒๕๕๔
๒๒ ก.ค. ๕๔

**ผลการตัดสินความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและ
แนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี**

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑. ด้านหลักสูตรการสอน								
๑.	เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความ ยากง่ายอย่างเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	เนื้อหาวิชาสอดคล้องกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	สามารถนำไปบูรณาการกับสภาพปัจจุบันและ ท้องถิ่นได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาเรียงความแก้ กระทู้ธรรมมีความเหมาะสมกับระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาธรรมวิภาค มีความเหมาะสมกับระดับชั้น	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาพุทธประวัติ มีความเหมาะสมกับระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาวินัยบัญญัติ มีความเหมาะสมกับระดับชั้น	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
	๒. ด้านการวางแผนการสอน								
๑๐	จัดทำแผนการสอนที่หลากหลายในแต่ละ เนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	จัดทำแผนการสอนที่มีเนื้อหาสาระอย่างละเอียด ครบถ้วน เช่น หัวข้อเรื่อง จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและการวัดผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีการสอนที่แสดงให้เห็นว่าได้เตรียมการสอนมา ล่วงหน้า	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๓	วางแผนการสอนในแต่ละวิชาสอดคล้องกับจำนวน คาบเรียนที่อยู่ในแต่ละภาคเรียน	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๒. ด้านการวางแผนการสอน								
๑๔	มีการวิเคราะห์หลักสูตรและวางแผนการสอนทุกครั้ง เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสมในแต่ละระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน								
๑๕	จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้ดำเนินการอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	สำนักเรียน หรือโรงเรียนมีหนังสือหรือเอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมส่งเสริมให้การเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	จัดการเรียนการสอนโดยชี้ให้ผู้เรียน รู้และเข้าใจนำไปใช้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ผสมผสานการจัดการเรียนการสอนหลากหลาย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอนผ่านเครือข่าย www. เป็นต้น	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
	๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน								
๒๑	มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาของหลักสูตร	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๓	มีสื่อเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน								
๒๔	เลือกสื่อการเรียนการสอนเหมาะสมกับวิธีการสอน แต่ละอย่าง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๕. ด้านการวัดและประเมินผล								
๒๕	ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ปัจจุบันมีความ เหมาะสมดีแล้ว	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม กับเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	ใช้วิธีการวัดผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การทำรายงาน การลงมือปฏิบัติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้อง ตามจุดประสงค์ในการเรียนรู้ ของแต่ละบท และ ครอบคลุมครบถ้วนทุกจุดประสงค์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทั้งก่อน และหลัง การเรียนการสอนเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	นำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มา ใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๔๑

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระครูพัฒนกิจสุนทร
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิฑิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๕๐๔๕๖๐ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแนบในเก็บข้อมูล

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

พระครูพัฒนกิจสุนทร
(พระครูพัฒนกิจสุนทร)
๑๐.๘.๕๕

Sew Jitum

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
หลักสูตร1	96.63	377.344	.775	.970
หลักสูตร2	96.73	380.478	.732	.970
หลักสูตร3	96.83	374.971	.817	.969
หลักสูตร4	96.73	379.237	.733	.970
หลักสูตร5	96.73	380.616	.772	.970
หลักสูตร6	96.73	381.995	.724	.970
หลักสูตร7	97.23	374.392	.767	.970
หลักสูตร8	97.23	370.530	.763	.970
หลักสูตร9	97.37	375.206	.664	.970
วางแผน1	97.17	375.040	.791	.970
วางแผน2	97.97	378.309	.577	.971
วางแผน3	98.20	390.924	.330	.972
วางแผน4	97.50	374.190	.719	.970
จัดการเรียน1	96.53	386.120	.642	.970
จัดการเรียน2	97.57	375.495	.693	.970
จัดการเรียน3	97.13	379.085	.697	.970
จัดการเรียน4	97.13	376.809	.731	.970
จัดการเรียน5	96.57	376.461	.750	.970
จัดการเรียน6	97.27	369.789	.790	.970
สื่อ1	97.27	371.582	.826	.969
สื่อ2	96.87	382.326	.748	.970
สื่อ3	96.83	376.764	.843	.969
สื่อ4	96.73	371.720	.740	.970
การวัด1	96.80	377.269	.829	.969
การวัด2	96.93	375.857	.728	.970
การวัด3	96.43	385.564	.586	.971
การวัด4	97.30	382.769	.776	.970
การวัด5	97.13	374.464	.874	.969
การวัด6	96.37	385.137	.636	.970
การวัด7	96.70	383.114	.652	.970

Reliability Statistics

Alpha = .971

N of Items = 30

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๐๙

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
การบ่มนิสัย พระเดชพระคุณ พระสุธีวรารักษ์ เจ้าคณะอำเภอแก่งคอย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของพระเดช
พระคุณ จึงขออนุมัติขอความเห็นชอบจากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี
และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่ง ในที่นี้ขอแนบแบบสอบถาม
ในกรณีนี้ ได้ขอความเห็นชอบจาก
พระเดชพระคุณ
(พระครูวิชิตกิจโกศล)
ขอ. แก่งคอย

ขอกราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๑

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระสุธีวรารักษ์ เจ้าคณะอำเภอแก่งคอย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

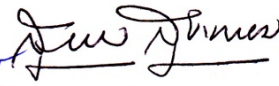
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

อนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูล
ในทว.จ.๕๓๐๑๔๐๔๖๐
พระครูวิชิตกิจโกศล
ร. ๖๑๐๕.๒/๒๐๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๐๘

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิชิตกิจโกศล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

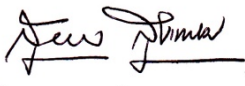
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขออนุมัติขอความเห็นชอบจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

อนึ่ง ๑๓๓๓๓๓๓๓
๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓
๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓
๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓
๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓
๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๐๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุทธาวาส แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปิยะธรรมพิศิษฐ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๕๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขออนุญาตเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอสงวนไว้ในชื่อ
พระครูปิยะธรรมพิศิษฐ์
๑๐/๙.๕/๕๔

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๐๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาณัฐธัมมกัทร ขนฺติโร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระมหาณัฐธัมมกัทร ขนฺติโร
พระมหาณัฐธัมมกัทร ขนฺติโร

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๕๐๘

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๑ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าอธิการเอนก ปณฺญาทิโป
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูวิชิตกิจโกศล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๖๐ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.อ.อ.อ.
เจ้าอธิการเอนก ปณฺญาทิโป
เจ้าอธิการเอนก ปณฺญาทิโป
วัดระฆังโฆสิตาราม

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ดร.สุพล สุขะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และพัฒนาระบบการบริหารต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบของท่านหรือหน่วยงานของท่าน แต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑** เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ ๒** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
- ตอนที่ ๓** เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมฺโม)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความตามสถานภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

☐ ครูสอน

☐ นักเรียน

๒. อายุ

☐ น้อยกว่า ๒๑ ปี

☐ ๒๑ – ๓๐ ปี

☐ ๓๑ – ๔๐ ปี

☐ ๔๑ – ๕๐ ปี

☐ ๕๑ – ๖๐ ปี

☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. จำนวนพรรษา

☐ ต่ำกว่า ๕ พรรษา

☐ ๕ – ๑๐ พรรษา

☐ ๑๑ – ๑๕ พรรษา

☐ ๑๖ – ๒๐ พรรษา

☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๔. วุฒิทางการศึกษายสายสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

☐ อื่นๆ (ระบุ).....

๕. วุฒิทางการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี

☐ นักธรรมชั้นโท

☐ นักธรรมชั้นเอก

☐ ไม่มีวุฒินักธรรม

๖. วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑-๒ – ป.ธ.๓

☐ ป.ธ. ๔-๖

☐ ป.ธ. ๗-๙

☐ ไม่มีวุฒิปเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๑. ด้านหลักสูตรการสอน					
๑.	เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับ ความยากง่ายอย่างเหมาะสม					
๒	เนื้อหาวิชาสอดคล้องกับหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรม					
๓	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม					
๔	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับ เนื้อหาวิชา					
๕	สามารถนำไปบูรณาการกับสภาพปัจจุบันและ ท้องถิ่นได้					
๖	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอน วิชาเรียงความแก่กระทุรธรรม มีความเหมาะสมกับระดับชั้น					
๗	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอน วิชาธรรมวิภาค มีความเหมาะสมกับระดับชั้น					
๘	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอน วิชาพุทธประวัติ มีความเหมาะสมกับระดับชั้น					
๙	หลักสูตรได้จัดการเรียนการสอน วิชาวินัยบัญญัติ มีความเหมาะสมกับระดับชั้น					
	๒. ด้านการวางแผนการสอน					
๑๐	จัดทำแผนการสอนที่หลากหลายในแต่ละ เนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ					

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๒. ด้านการวางแผนการสอน (ต่อ)					
๑๑	จัดทำแผนการสอนที่มีเนื้อหาสาระ อย่างละเอียดครบถ้วน เช่น หัวข้อเรื่อง จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและการวัดผล					
๑๒	มีการสอนที่แสดงให้เห็นว่าได้เตรียมการสอน มาล่วงหน้า					
๑๓	วางแผนการสอนในแต่ละวิชาสอดคล้องกับ จำนวนคาบเรียนที่อยู่ในแต่ละภาคเรียน					
๑๔	มีการวิเคราะห์หลักสูตรและวางแผนการสอน ทุกครั้ง เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสม ในแต่ละระดับชั้น					
	๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน					
๑๕	จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ได้ดำเนินการอย่างเหมาะสม และสอดคล้อง กับหลักสูตร					
๑๖	สำนักเรียน หรือโรงเรียนมีหนังสือหรือเอกสาร เพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ					
๑๗	จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ส่งเสริมให้การเรียนบรรลุตาม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรม					
๑๘	การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว					
๑๙	จัดการเรียนการสอนโดยชี้ให้ผู้เรียน รู้และ เข้าใจ นำไปใช้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียน การสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม					
๒๐	ผสมผสานการจัดการเรียนการสอน หลากหลาย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอนผ่านเครือข่าย www. เป็นต้น					

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน					
๒๑	มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้ การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
๒๒	สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ของหลักสูตร					
๒๓	มีสื่อเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ในแต่ละระดับชั้น					
๒๔	เลือกสื่อการเรียนการสอนเหมาะสมกับ วิธีการสอนแต่ละอย่าง					
	๕. ด้านการวัดและประเมินผล					
๒๕	ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ปัจจุบันมีความ เหมาะสมดีแล้ว					
๒๖	ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา					
๒๗	ใช้วิธีการวัดผลการเรียนที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การทำรายงาน การลงมือปฏิบัติ					
๒๘	ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ สอดคล้องตามจุดประสงค์ในการเรียนรู้ ของแต่ละบท และครอบคลุมครบถ้วนทุก จุดประสงค์					
๒๙	มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทั้งก่อน และ หลังการเรียนการสอนเสมอ					
๓๐	นำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผล การเรียนรู้มาใช้ในการปรับปรุงการเรียน การสอนเสมอ					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง โปรดระบุปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

๑. ด้านหลักสูตรการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ด้านการวางแผนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๕. ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

----- ขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม -----

แบบสัมภาษณ์

เรื่องการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
(ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายสงฆ์)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์:

ตำแหน่ง :

ที่อยู่ :

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์ :

๑.ด้านหลักสูตรการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒.ด้านการวางแผนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓.ด้านการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๔.ด้านสื่อการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๕.ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

----- ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้-----

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมฺโม) ศรีภักดี
เกิด	วันอาทิตย์ที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๗ ปีมะโรง
สถานที่เกิด	ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
อุปสมบท	วัน ๑ ^๕ ๑ ค่ำ ปีมะแม วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ณ วัดสุนทรนิภาวาส ตำบลช้างเผือก อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๒๑ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ โรงเรียนวัดปรีดาราม ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๔๑ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี พ.ศ. ๒๕๔๗ จบหลักสูตรโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จากศูนย์วิชาชีพเทคโนโลยีนครปฐม พ.ศ. ๒๕๕๐ สำเร็จหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๒ / ๒๕๔๙ พ.ศ. ๒๕๕๓ จบปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๕๖
สังกัด	วัดสองคอนกลาง ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๑๐
หน้าที่	พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสองคอนกลาง ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
สมณศักดิ์	พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งฐานานุกรมที่ พระครูสังฆรักษ์ จากพระเทพวิมลเมธี รองเจ้าคณะภาค ๔ พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์พัดยศ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโท ในราชทินนาม ที่ พระครูวิชิตกิจโกศล พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นสมณศักดิ์พัดยศ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นเอก
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดสองคอนกลาง ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ๑๘๑๑๐ โทร. ๐๘๑๒๐๗๐๗๑๖/๐๓๖๒๔๖๑๘๘ / E-mail : wichit_2507@hotmail.com